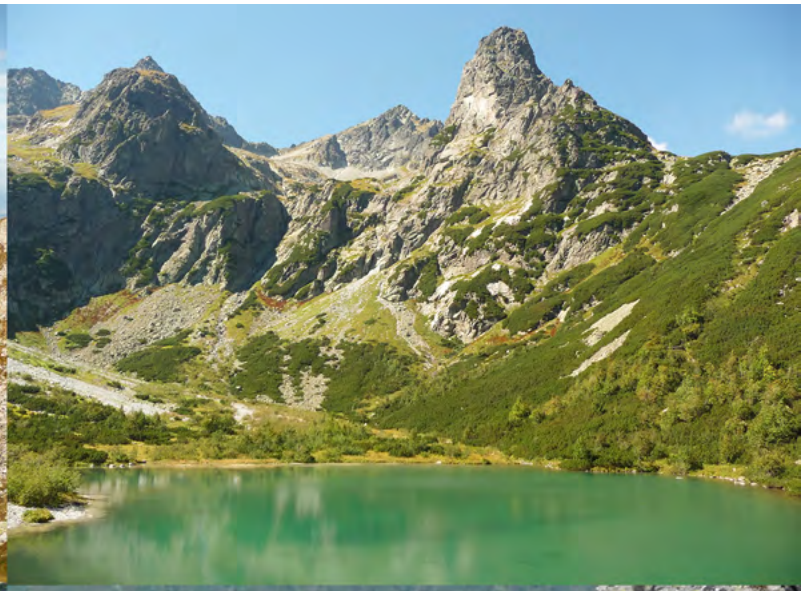
SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXV. Č. 2 MÁJ—AUGUST 2016 NEPREDAJNÉ

Obsah

EDITORIÁL

Juraj Roháč Včera, dnes a... zajtra? /04

TÉMA ROKOVANIA XXI. ARCHÍVNYCH DNÍ V SR V ROKU 2017 /06

OZNAMY

Výzva na zasielanie zoznamov publikačnej činnosti VŠETKÝCH archivárov v roku 2015 /08
Výzva na zaplatenie členského príspevku /08

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov v Tatranskej Lomnici dňa 26. mája 2016 /08
Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 /11
Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 /13
Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov od 1. januára 2014 do 30. apríla 2016 /17
Správa revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 /17
Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov zo 4. augusta 2016 v Bratislave /18
Zápisnica z mimoriadneho zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov z 12. augusta 2016 v Bratislave /18

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2014 (III. ČASŤ) /20

NOVINKY Z ICA

Katarína Petrašovičová Konferencia archivárov v Rige v rámci predsedníctva Lotyšska v Rade Európskej únie /25
Katarína Petrašovičová Štátne archívy slovanských krajín – SPOLU /25

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV

Miriam Lengová Vývoj vzdelávacieho programu pre archivárov v Holandsku /26
Daniela Tvrdoňová Zabudnutý archív Obilnej spoločnosti pre Slovensko v Bratislave /33
Michala Lônčíková Collegae aut competitores? alebo O občasnom výskyte paralelných svetov aj v okato príbuzných profesiách /37
Henrieta Žažová 15. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV /39
Mária Jurčová XX. archívne dni v SR v Tatranskej Lomnici /46
Marta Švoliková – Henrieta Žažová Putovné zasadnutie maďarských archivárov v Győri /51
Richard Pavlovič Ocenenie Štátneho archívu v Košiciach /54
Mária Hajduová Cena mesta Košice pre Archív mesta Košice /55
Richard Pavlovič Zbližovanie košických archívov /56
Daniela Tvrdoňová Slovenský národný archív na cestách za poznaním /56
Mária Hajduová Primátor Bratislavy na návšteve Archívu mesta Košice /58
Richard Pavlovič Výstava archívnych dokumentov pri príležitosti 65. výročia založenia Štátneho archívu v Košiciach /58
Katarína Červeňová – Júlia Ragačová Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Trnave /59
Daniela Pellová Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Prešove /60
Jana Kafúnová Deň otvorených dverí v Slovenskom národnom archíve /61

Štefan Hrivňák Mens sana in corpore sano alebo Športový deň Štátneho archívu v Bratislave /62
Júlia Ragačová Potulky Malým Rímom /63

DO VAŠEJ KNIŽNICE - RECENZIE

Štefan Hrivňák NOVÁKOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj. Archív na okraji mesta. Dejiny okresného archívu v Modre. /65
Juraj Valent VIMMER, Pavel. Partizáni Sečanského. História partizánskej brigády kpt. Jána Nálepku. /67

DO VAŠEJ KNIŽNICE - ANOTÁCIE

Júlia Ragačová ČAS V ROCE 2015. Ročenka České archivní společnosti. /70
Robert G. Maretta DOMENOVÁ, Marcela – MAGDOŠKO, Drahoslav (eds.). Poznávanie dejín Slovenska. Pramene, metódy a poznatky. /72
Henrieta Žažová MAREK, Miloš (ed.). Monumenta Vaticana Slovaciæ III. Registra Vaticana ex actis Innocentii papae VI. res gestas Slovaciae illustrantia. Volumen 3 (1352 – 1362). /74
Mária Grófová HLAVAČKOVÁ, Miriam. Juraj zo Schönbergu. Bratislavský prepošt v službách cisára a kráľa. /75
Henrieta Žažová ŠIMONČIČ, Jozef – KARABOVÁ, Katarína (eds.). Kanonické vizitácie Dunajeckého dekanátu v Spišskom biskupstve v roku 1832. /77
Katarína Petrašovičová MICHÁLEK, Slavomír – MANÁK, Marián et al. Dejinné premeny 20. storočia. Historik Pavol Petruf 70-ročný. /77

NAŠI JUBILANTI

Marta Bednárová Milí naši jubilanti /máj – august 2016/ /79
Júlia Ragačová Jubilantky v skalickom archíve: Milada Hanzalíková, Helena Polakovičová /79
Norbert Praženka Životné jubileum PhDr. Milana Mišoviča /80
Juraj Roháč PhDr. Juraj Turcsány šesťdesiatnikom /81

FÓRUM ARCHIVÁROV

2016, roč. XXV, č. 2
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Zodpovedný redaktor:
Gábor Strešňák

Redakčná rada:
Marta Bednárová, Ivana Červenková, Mária Hešková, Štefan Hrivňák, Marta Švoliková, Henrieta Žažová

Jazyková korektúra: Marta Švoliková, Mária Nováková

Grafická úprava: Miroslava Polačeková

Texty:
© M. Bednárová, I. Červenková, K. Červeňová, M. Grófová, M. Hajduová, Š. Hrivňák, M. Jurčová, J. Kafúnová, M. Lônčíková, M. Orosová, R. Pavlovič, D. Pellová, K. Petrašovičová, N. Praženka, J. Ragačová, J. Roháč, G. Strešňák, M. Švoliková, D. Tvrdoňová, J. Valent, H. Žažová

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné. Povolilo: MK SR 1 472/96.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Vysoké Tatry – dejisko XX. archívnych dní v SR. Foto: Mária Grófová.

VČERA, DNES A... ZAJTRA?

„Bola by som rada, keby si napísal krátky úvodník na tému porovnania prvých a posledných – 20-tych – archívnych dní, čo vnímaš ako posun k lepšiemu a čo naopak k horšiemu...“ takýto e-mail mi pred časom poslala Heňa Žažová. Najskôr som chcel predstierať, že som žiadnu správu nedostal – sú predsa prázdniny, a tak prečo by som si mal nad touto úlohou lámať hlavu. Na e-mail som sa teda snažil zabudnúť, ale nejako sa mi to nedarilo, čas od času sa mi v pamäti pripomenul a naraz som sa pristihol, ako si v duchu koncipujem text požadovaného príspevku. Trocha mi aj lichotilo, že som sa už stal *de facto* pamätníkom a že mám ako akceptovaný *arbiter elegantiarum* hodnotiť, oceňovať alebo kritizovať toto snáď najvýznamnejšie a bezpochyby verejnosti najznámejšie podujatie Spoločnosti slovenských archivárov. To, čo mi hneď napadlo, keď som prvé a ostatné (toto znie určite lepšie ako posledné!) archívne dni začal porovnávať, bolo dosť osobné a znepokojivé – vtedy som mal totiž iba štyridsať rokov a XX. archívne dni v SR som prežíval už ako čerstvý šesťdesiatnik! Poctivo som sa však snažil hľadať a nachádzať aj iné porovnateľné skutočnosti a fakty. Napokon sa mi ich podarilo viacero objaviť. Pred dvadsiatimi rokmi som poznal takmer všetkých účastníkov prvého ročníka nášho podujatia – boli sme vskutku jedna archivárska societa, ktorú spájal dovedna nepredstieraný záujem o slovenské archívnictvo. Naše názory a predstavy však neboli absolútne zhodné, naopak, často sa veľmi rôznili, veľakrát sme sa aj škriepili, ale vždy sme hľadali spôsob či cestu, ako slovenské archívnictvo posunúť ďalej a najmä vyššie. Téma konferencie historicky prvých archívnych dní – Stav a perspektívy archívnictva na Slovensku – bola naozaj veľmi dobre zvolená. V referátoch, koreferátoch a diskusných príspevkoch sa hovorilo o problémoch, aktuálnych úlohách a aj o predstavách. Sporili sme sa, hádali, argumentovali... Polemík a debát, ktoré často pokračovali aj po skončení oficiálneho programu, sa zúčastnilo vtedy niekoľko generácií slovenskej archivárskej obce, zástupcovia riadiaceho orgánu, riaditelia archívov, ale aj radoví pracovníci a aj my z katedry – musím však zdôrazniť, že v debatách sa neargumentovalo ani vekovým rozdielom, ani zásluhami či nebodaj pracovnou pozíciou (a ak sa o to aj niekto pokúsil, jednoducho neuspel!). Prirodzene, archívne dni boli už vtedy aj spoločenským podujatím s neodmysliteľnou exkurziou a slávnostnou večerou, ale na tieto archívne dni archivári neprišli len kvôli oddychu a zábave, to bolo len vítaným doplnkom tohto stretnutia. Po dvadsiatich rokoch som na XX. archívnych dňoch v Tatranskej Lomnici pochopil pravdivosť Hérakleitovej sentencie o nemožnosti dvakrát vstúpiť do tej istej rieky. Najskôr som zistil, že tu vidím oveľa menej známych tvárí, ako kedysi. Pravda, čas plynie a postupné nahrádzanie a výmena generácií sú celkom prirodzené, ale tým sa tento jav nedá celkom vysvetliť. Chýbali mi tu mnohí stále aktívni archivári, viaceré archívy tu dokonca neboli vôbec zastúpené. Už predtým som počúval od známych, kolegov, že na archívne dni už neprídu, iní zas tvrdili, že toto budú posledné archívne dni, na ktorých sa zúčastnia. Čo je príčinou takejto rezignácie, apatie a stiahnutia sa z verejného života svojej profesijnej obce? Niektorí argumentovali problémami s financiami („archív na to nemá“), postojom nadriadených, iní hovorili o zbytočnosti a bezmocnosti takýchto podujatí, kde sa aj tak nič nevyrieši, či sa dokonca ani nerieši. Áno, objavili sa tu aj nové tváre – čoraz viac pracovníkov registratúrnych stredísk, nastupujúci archívny dorast (potešilo ma stretnúť nedávnych absolventov archívneho štúdia, ba dokonca sa tu ocitli aj študenti, ktorých o pár týždňov čakali štátne záverečné skúšky!). Čo však robiť s tou uvedenou rezignáciou a odovzdanosťou? Téma konferencie ostatných archívnych dní bola výsostne historická (výročie bitky pri Moháči) – napriek tomu, že poznám okolnosti voľby tejto témy a viem si ju racionálne odôvodniť, nemôžem zároveň nepovedať, že to bol istý ústup od aktuálnej archívnej problematiky. Nebolo by o čom hovoriť?! Veď v Liptovskom Mikuláši bol blok o súčasných problémoch slovenského archívnictva celkom legitímnou súčasťou archívnych dní. V Tatranskej Lomnici sa o archívnictve hovorilo len v kuloároch a čosi sa nadhodilo aj v diskusii valného zhromaždenia (ktoré sa ale konalo v posledný poldeň rokovania, kedy sa už tradične myslí skôr na návrat domov). Nemôžem sa ubrániť myšlienke, že archívne dni sa začínajú stávať skôr spoločenským stretnutím v atraktívnej destinácii, príjemným wellnes pobytom, oddychom. Sám som svojho času vyzdvihoval význam neformálnych stretávaní sa archivárskej spoločnosti, no teraz sa mi zdá, že sa z nich vytráca zmysluplnosť a absentujú vízie, predstavy o blízkej či vzdialenejšej budúcnosti. Vari sme si naozaj vystrieľali skutočne závažné témy a potom majú pravdu tí z nás (spočiatku som tiež patril do tejto skupiny), ktorí už v Poprade presadzovali, aby sa (práve kvôli možnosti tematického vyčerpania sa) archívne dni konali každý druhý rok?! Aktuálnych a dôležitých

tém je stále nadostač. Problém vyhárania podstaty archívnych dní vidím v čomsi inom. Osvojujeme si a kopírujeme mnohé neduhy celospoločenského života. Politikárčime, nevražíme na seba, inokedy sme zase sebazničujúco tolerantní a korektní, vyhýbame sa akýmkoľvek názorovým konfliktom a sporom. Naposledy sa takáto nepochopiteľná takzvaná korektnosť dokonca prejavila vypustením pripomenutia si významných životných jubileí našich kolegýň a kolegov (vari by sa ich to naozaj dotklo?!). Chýba nám odvaha dieťaťa z Andersenovej rozprávky zavolať, že „kráľ je nahý"?! Nevidno však ani skutočný záujem druhej strany počúvať. Určite sa od prvého stretnutia na archívnych dňoch toho urobilo v slovenskom archívnictve aj veľa dobrého, tak poďme o tom hovoriť! Rovnako si ale priznajme aj omyly a pochybenia a poďme hľadať možnosť ich nápravy. Dokážeme prekonať dnes už zakorenený stereotyp „My a Oni"?! (Každý si sám môže namiesto zámen dosadiť konkrétne mená!). Udivuje ma, keď počúvam, že archivári nemajú záujem vstúpiť do našej stavovskej organizácie, alebo z nej dokonca vystupujú. Je to snáď z pocitu, že im členstvo v nej nič nedáva, alebo že im spoločnosť nedokáže aj tak pomôcť? Vlado Segeš na margo obdobných postojov k členstvu v historickej spoločnosti pri SAV kedysi emotívne poznamenal – „Nepýtaj sa, čo robí spoločnosť pre Teba, ale povedz, čo môžeš urobiť Ty pre spoločnosť!". Možno, že niektorí odmietajú prijať záväzok istých povinností, ktoré im ukladajú stanovy spoločnosti a chceli by participovať len na výhodách a právach. No a pretože to takto nejde, tak členstvo *a priori* odmietajú. V Tatranskej Lomnici sa obetavým organizátorom takmer podaril malý zázrak – návrat v čase. Mal to byť videodokument z prvých archívnych dní v roku 1997. Technika však viacnásobne nepochopiteľne zlyhala. Nebol to snáď skôr zásah nejakej vyššej moci, aby nás ušetril pohľadu na seba samých, vtedy plných očakávaní a nádejí, ideálov a plánov?! Nebolo by sa nám potom zaťažko pozrieť do zrkadla?! „Archivári sú stav!" – to vždy hlásal profesor Novák. Na toto svoje stavovstvo by sme nemali rezignovať. Archívne dni v Slovenskej republike sa stali dôstojnou prezentáciou našej profesijnej obce v odbornej i laickej verejnosti. Obetaví a empatickí organizátori vždy dokázali tieto podujatia perfektne pripraviť a zabezpečiť (o tom sme sa mohli presvedčiť aj v Tatranskej Lomnici). Skutočnú zmysluplnosť našim stretnutiam dávame svojou činnosťou však my – archivári. Nádejám sa, že to stále dokážeme – preto verím, že sa stretneme aj na budúcich archívnych dňoch.

Juraj Roháč
podpredseda SSA

Tatranské štíty, pod ktorými sa uskutočnili prvé (1997) a ostatné XX. archívne dni v SR (2016)

TÉMA ROKOVANIA XXI. ARCHÍVNYCH DNÍ V SR V ROKU 2017

Spoločnosť slovenských archivárov
v spolupráci s ďalšími inštitúciami pripravuje
XXI. archívne dni v SR
na tému:

OSOBNÉ FONDY (OD AKVIZÍCIE PO DIGITALIZÁCIU) S OSOBITNÝM DÔRAZOM NA OSOBNÉ FONDY ARCHIVÁROV alebo ČO NÁM ZOSTALO PO NAŠICH PREDKOCH, A ČO ZOSTANE PO NÁS?!

BIOGRAFICK SLOVENSKÝCH

Spoločnosť slovenských archivárov iniciovala ešte v roku 2008 prípravu a vydanie Biografického slovníka slovenských archivárov. Ako vzor pre rodiace sa dielo slúžil *Biografický slovník archivářů Českých zemí*. Po viacerých predĺžených termínoch sa podarilo zozbierať biografie viac ako 500 archivárov, no od roku 2011 práce na slovníku nepokročili. V súčasnosti sa spoločnosť rozhodla dokončiť prípravu slovníka slovenských archivárov a vydať ho v printovej podobe. Ešte pred ukončením prác je našou snahou rozprúdiť živú diskusiu na danú tému, aby sa k budúcej podobe slovníka počas workshopu mohla vyjadriť celá archivárska obec. Ide predsa o dielo o našich predchodcoch a naším úmyslom je pripraviť ho spolu s vami.

Okrem workshopu o budúcej podobe Biografického slovníka slovenských archivárov hlavnou témou medzinárodnej konferencie bude problematika spracovania osobných fondov vo všeobecnosti z hľadiska archívnej teórie a metodológie. Marginálna z pohľadu súčasníka, ale kľúčová optikou budúcich generácií archivárov, je otázka tvorby osobných fondov v súčasnosti. Chceli by sme poukázať na zložité metodologické postupy pri spracovaní osobných fondov a zamyslieť sa nad ich formou a obsahom v čase elektronickej korešpondencie a virtuálnej reality.

Naším cieľom ďalej je upozorniť na rôznorodú a bohatú výpovednú hodnotu osobných fondov a predstaviť ich dôležitý prínos nielen pre biografický a historický výskum. Vzhľadom na prípravu Biografického slovníka slovenských archivárov by sme chceli zamerať pozornosť na osobné fondy archivárov a ich konkrétne využitie pre biografický slovník archivárov či pri spracovaní dejín archívov a pod. Priestor dostanú aj konkrétne biografie menej známych archivárov, ktorí sa trvalou stopou zapísali do dejín archívov na regionálnej úrovni.

V jednotlivých príspevkoch chceme otvoriť a prezentovať tieto tematické okruhy:

- **terminológia - osobný fond, zbierkotvorná činnosť osoby - súčasť fondu alebo osobitná zbierka?**
- **metodológia spracovania osobných fondov**
- **akvizičná činnosť (akým spôsobom sa dostávajú dokumenty z činnosti významných osôb do archívov?)**
- **digitalizácia osobných fondov/ elektronická podoba osobných fondov**
- **budúcnosť osobných fondov a výpovedná hodnota nami uchovávaných osobných fondov**
- **ochrana osobných údajov pri využívaní osobných fondov**
- **informačný potenciál a možnosti využitia osobných fondov pre historický výskum**
- **osobné fondy významných slovenských archivárov a otázka biografického slovníka slovenských archivárov**
- **život a dielo archivárov v kontexte dejín konkrétneho archívu**

Pripravovaná konferencia chce poskytnúť možnosť zodpovedať zásadné otázky k tejto problematike:

1. **ako spracovať osobné fondy – teoreticko-metodologické východiská**
2. **ako pristupovať k akvizícii osobných fondov v súčasnosti**
3. **aké sú možnosti a limity výpovednej hodnoty archívnych dokumentov v osobných fondoch pre moderný historický a biografický výskum**

Prihlášku pre záujemcov o aktívne vystúpenie na XXI. archívnych dňoch v SR v roku 2017 uverejníme v budúcom čísle Fóra archivárov.

KÝ SLOVNÍK ARCHIVÁROV

Oznamy

VÝZVA NA ZASIELANIE ZOZNAMOV PUBLIKAČNEJ ČINNOSTI VŠETKÝCH ARCHIVÁROV V ROKU 2015

Vážení kolegovia – archivári! Časopis Fórum archivárov má ambíciu informovať aj v nasledujúcich číslach o publikačnej činnosti zamestnancov **VŠETKÝCH štátnych, špecializovaných verejných a mestských archívov.** Radi by sme Vás touto cestou požiadali o spoluprácu na príprave podkladov. Vaše súpisy publikačných výstupov s úplnými bibliografickými údajmi za rok 2015 zasielajte na e-mailovú adresu redakcie časopisu Fórum archivárov: forum.archivarov@gmail.com. Veríme, že sa nám spoločným prispením podarí aj touto cestou spropagovať Vašu prácu a úspechy!

VÝZVA NA ZAPLATENIE ČLENSKÉHO PRÍSPEVKU

Vážení členovia Spoločnosti slovenských archivárov, uplynul termín uhradenia členských príspevkov. Od roku 2009 je zápisné za člena SSA vo výške 5.- € a ročný riadny členský príspevok vo výške 7.- €, a to aj pre pracujúcich dôchodcov. Dôchodcovia na zaslúženom odpočinku platia členské vo výške 3,50.- €. Členovia, ktorí nestihli uhradiť členské do vytýčeného termínu, majú možnosť uhradiť ho bezhotovostným platobným stykom na IBAN SK59 0900 0000 0000 1148 2674, Slovenská sporiteľňa a. s., Suché mýto 6, 811 03 Bratislava. V prípade platby za viacerých členov SSA z jedného archívu a z jedného účtu, prosíme o vyznačenie sídla archívu (pri štátnych archívoch stačí mesto, pri pracoviskách aj skratka názvu archívu) ako aj vpísanie priezvisk do kolónky Správa pre prijímateľa. V prípade platby za viacerých členov spoločnosti z jedného účtu je možné ich zoznam zaslať na emailovú adresu: marta.svolikova@minv.sk. Ďalšou možnosťou je platba v hotovosti u hospodárky SSA. Tu je potrebné emailom vopred dohodnúť termín odovzdania členských príspevkov. Súčasne vyzývame kolegov, ktorí majú nedoplatky za uplynulé roky, aby si vyrovnali aj tieto podlžnosti. Nejasnosti ohľadne nedoplatkov je možné zistiť u hospodárky SSA. Nedoplatky do roku 2008 sa uhrádzajú vo výške 5.- € za kalendárny rok. Platbu prosíme realizovať do 30. októbra 2016.

Členovia SSA, ktorí nemajú uhradené členské poplatky za päť rokov (t. j. posledná platba realizovaná v roku 2010, prípadne ešte predtým), budú postihnutí v zmysle Stanov SSA, čl. 3, bod 3c/ zrušením členstva pre neplnenie si základných členských povinností.

Dovoľujeme si požiadať členov SSA o nahlásenie každej zmeny, či je to zmena bydliska, zamestnania, telefónneho čísla alebo e-mailovej adresy. To isté sa týka aj členov, ktorí hodlajú ukončiť členstvo v SSA.

Dňa 3. mája 2016 jeden z členov SSA zaplatil členský poplatok na rok 2016 prostredníctvom bankového prevodu. Na účet SSA bola poukázaná suma 7.-€ z banky Slovenskej pošty. Príkazca však neuviedol svoje meno, preto nevieme platbu identifikovať. Podobný príkaz bez udania mena z banky Slovenskej pošty evidujeme aj zo dňa 5. mája 2016. Prosíme členov SSA, ktorí zaplatili členské v uvedené dátumy bankovým prevodom, aby sa prihlásili na e-mailovej adrese: grofova@rec.uniba.sk.

Výbor(n)oviny

ZÁPISNICA Z VALNÉHO ZHROMAŽDENIA SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV V TATRANSKEJ LOMNICI DŇA 26. MÁJA 2016

Program valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov:

1. Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
2. Návrh programu
3. Voľba návrhovej a mandátovej komisie
4. Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
5. Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
6. Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov od 1. januára 2014 do 30. apríla 2016
7. Správa revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
8. Diskusia o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov

9. Uznesenie mandátovej komisie
10. Návrh a uznesenie návrhovej komisie
11. Uzavretie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov a ukončenie XX. archívnych dní v Slovenskej republike

AD 1)
Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
Pri otvorení valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov nebola prítomná nadpolovičná väčšina z celkového počtu členov, preto sa v súlade so Stanovami Spoločnosti slovenských archivárov začalo rokovanie o pol hodinu neskôr. Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov o 9:00 hodine otvoril podpredseda doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., ktorý ho aj ďalej viedol.

AD 2)
Návrh programu
Podpredseda SSA Juraj Roháč predniesol návrh programu valného zhromaždenia SSA a dal o ňom hlasovať. Program bol jednomyseľne schválený s nasledovnými bodmi:

- Voľba návrhovej a mandátovej komisie
- Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
- Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
- Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov od 1. januára 2014 do 30. apríla 2016
- Správa revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
- Diskusia o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov
- Uznesenie mandátovej komisie
- Návrh a uznesenie návrhovej komisie
- Uzavretie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov a ukončenie XX. archívnych dní v Slovenskej republike

AD 3)
Voľba návrhovej a mandátovej komisie
Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov zvolilo predsedov a členov do návrhovej a mandátovej komisie. Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo **návrhovú komisiu** v zložení:
predsedníčka: Mgr. Mária Kačkovičová
členovia: PhDr. Katarína Takácsová
Mgr. Anton Dopirák

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo **mandátovú komisiu** v zložení:
predsedníčka: Mgr. Lucia Krchnáková, PhD.
členovia: Mgr. Ján Valo, PhD.
PhDr. Miroslav Martinický

AD 4)
Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov
Správu o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 predniesla predsedníčka SSA Mgr. Mária Grófová. Text správy tvorí prílohu č. 1 tejto zápisnice.

AD 5)
Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov
Správu o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 predniesla tajomníčka SSA Mgr. Martina Orosová. Text správy tvorí prílohu č. 2 tejto zápisnice.

AD 6)
Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov
Správu o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov od 1. januára 2014 do 30. apríla 2016 predniesla hospodárka SSA Mgr. Marta Švoliková. Text správy tvorí prílohu č. 3 tejto zápisnice.

AD 7)
Správa revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov
Správu revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016 predniesol predseda revíznej komisie SSA Mgr. Gábor Strešňák. Text správy tvorí prílohu č. 4 tejto zápisnice.

AD 8)
Diskusia
Po odznení hodnotiacich správ podpredseda Juraj Roháč otvoril diskusiu informovaním o obsahu a cieľoch výzvy účastníkov 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti Humanitné a spoločenské vedy v súčasnom svete, ktorej text mali prítomní k dispozícii. Zároveň predniesol požiadavku, aby SSA podporila túto výzvu.
Do diskusie sa zapojila PhDr. Veronika Nováková, PhD., ktorá podporila výzvu slovenských historikov a predniesla návrh, aby SSA dodala k textu, že archívna societa upozorňuje na vážny stav slovenského archívnictva, keďže uznesenia vlády SR ne-

boli naplnené a upozorňuje na vážny stav ochrany archívnych dokumentov a budovanie historickej pamäte obyvateľov Slovenska. Hovorila tiež o súčasnej situácii v archívoch, o chýbajúcich depozitároch a vážnom stave nielen v štátnych, ale aj iných archívoch a registratúrach. Veronika Nováková nakoniec navrhla, aby valné zhromaždenie prijalo uznesenie, v ktorom žiada, aby SSA vyjadrila osobným listom poďakovanie pracovníkom štátnych archívov, ktorí boli v roku 2015 prepustení zo zamestnania z dôvodu zmeny organizačnej štruktúry štátnych archívov, keďže na žiadnom verejnom fóre im nebolo poďakované za ich dlhoročnú prácu v slovenskom archívnictve. Jej príspevok vyvolal spontánny potlesk obecenstva.

Juraj Roháč potom otvoril ďalšiu tému na diskusiu, a síce problematiku časopisu Slovenská archivistika. SSA by podľa neho mala vyzvať odbor archívov a registratúr MV SR ako vydavateľa časopisu, aby všetkými prostriedkami zabezpečil obnovenie vydávania Slovenskej archivistiky. Jeho príspevok našiel v obecenstve pozitívnu odozvu.

Ďalšou diskutujúcou bola PhDr. Zuzana Kollárová, PhD., ktorá informovala o putovnej výstave o archívnych dokumentoch zo slovenských archívov, ktorá je v súčasnosti inštalovaná na hrade v Starej Ľubovni. Vyzvala kolegov, aby pomohli umiestniť výstavu v nejakých reprezentačných priestoroch v iných častiach Slovenska s tým, že na budúci rok by výstava išla do Čiech. Bolo by dobré, keby výstava prešla celým Slovenskom. Tvorí ju 22 bannerov, s ktorými sa dobre manipuluje. Podľa Márie Grófovej by sa výstava mala umiestniť v rôznych regiónoch Slovenska, pretože mať výstavu pol roka len v Bratislave nie je nevyhnutné, jedine ak by projekt počas predsedníctva Európskej únie v SR nevyšiel.

Posledným diskutujúcim bol PhDr. Pavel Vimmer, ktorý sa vyjadril k výzve Slovenskej historickej spoločnosti. Za archivárov by mala obsahovať dodatok s údernou formuláciou, ktorým by sa veci pomenovali pravým menom, aby sa zastavil hlboký úpadok slovenského archívnictva, pretože ochrana archívnych dokumentov nie je materiálne dostatočne zabezpečená. Apeloval aj na mladých archivárov, ktorí sa nepamätajú na lepšie časy a nevidia súčasný úpadok. Týmto príspevkom bola diskusia počas valného zhromaždenia ukončená a program pokračoval ďalším bodom.

AD 9)

Uznesenie mandátovej komisie

Uznesenie mandátovej komisie predniesla jej predsedníčka Mgr. Mária Kačkovičová. Mandátová komisia na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov dňa 26. mája 2016 vydala uznesenie v tomto znení:

Na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov bolo prítomných 68 členov z celkového počtu členov 338. Na zasadnutí nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, preto sa v súlade so stanovami Spoločnosti slovenských archivárov začalo rokovanie o pol hodinu neskôr. Mandátová komisia sa uzniesla na tom, že valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov je spôsobilé uznášať sa.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo uznesenie mandátovej komisie jednohlasne.

AD 10)

Návrh a uznesenie návrhovej komisie

Návrh a uznesenie návrhovej komisie predniesla jej predsedníčka Mgr. Lucia Krchnáková, PhD. Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov:

1. schvaľuje:

a) Správu o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
b) Správu o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016
c) Správu o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov od 1. januára 2014 do 30. apríla 2016

2. berie na vedomie:

a) Správu revíznej komisie o Spoločnosti slovenských archivárov od júna 2014 do mája 2016

3. podporuje:

Výzvu účastníkov 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV Humanitné a spoločenské vedy v súčasnom svete a súhlasí so zverejnením stanoviska SSA na stránke Slovenskej historickej spoločnosti k tejto výzve s doplňujúcim textom: SSA upozorňuje na vážny stav slovenského archívnictva, nakoľko neboli naplnené uznesenia vlády SR v oblasti ochrany archívnych dokumentov a zabezpečenia ich vhodných úložných priestorov, čo vážne ohrozuje budovanie historickej pamäte obyvateľov Slovenska. SSA požaduje, aby zodpovedné orgány Slovenskej republiky zvrátili tento vážny stav a zabezpečili materiálne a finančné prostriedky na ochranu archívnych dokumentov.

4. žiada:

a) Odbor archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR, aby všetkými možnými prostriedkami zabezpečil obnovenie vydávania časopisu Slovenská archi-

vistika, ktorý v tomto roku slávi 50. výročie svojej existencie, a ktorý je jediným vedeckým periodikom na Slovensku v oblasti archívnictva a pomocných vied historických.

b) Výbor SSA zaslať poďakovanie formou listu tým kolegom, ktorí boli prepustení zo štátnych archívov z organizačných dôvodov.

Uznesenie z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov bolo jednomyseľne schválené a prijaté.

AD 11)

Uzavretie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov a ukončenie XX. archívnych dní v Slovenskej republike

Predsedníčka SSA Mária Grófová uzavrela valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov a zároveň ukončila jubilejné XX. archívne dni v Slovenskej republike. V mene všetkých členov výboru SSA aj v mene všetkých účastníkov archívnych dní poďakovala organizátorskému tímu Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad PhDr. Božene Malovcovej, PhDr. Zuzane Kollárovej, PhD., Ing. Marte Bednárovej, Ing. Darine Javorskej, Mgr. Jozefíne Vargovej a Ing. Martine Šlampovej za výborne odvedenú prácu, precíznosť a obetavosť, ktoré prejavili pri príprave podujatia.

Zapísala: *Mgr. Martina Orosová*
Overili: *Mgr. Mária Grófová*
doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc.

SPRÁVA O ČINNOSTI SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV OD JÚNA 2014 DO MÁJA 2016

Výbor SSA v zložení, v akom pracuje, dostal dôveru vo voľbách počas XVIII. archívnych dní v Prešove dňa 21. mája 2014. Priamou voľbou bola zvolená predsedníčka spoločnosti, stala sa ňou Mária Grófová a na návrh z pléna, konkrétne Heleny Grežďovej z topoľčianskeho archívu, sa po hlasovaní stala čestnou predsedníčkou Veronika Nováková. Členmi výboru sa stali Marta Bednárová, Zuzana Kotianová, Mária Novosádová, Martina Orosová, Radoslav Ragač, Juraj Roháč, Marta Švoliková a Ladislav Vrtel, členmi revíznej komisie František Chudják, Gábor Strešňák a Henrieta Žažová. Na funkciu členky abdikovala dňa 17. júla 2014 Mária Novosádová a výbor mohol osloviť prvého z troch náhradníkov zvolených vo voľbách. Od 1. augusta sa členkou výboru stala Mária Hešková. Výbor prešiel zásadnou generačnou obmenou. Z členov, ktorí v ňom pracujú od roku 1990, zostali Veronika Nováková (ako čestná predsedníčka), Juraj Roháč a Ladislav Vrteľ. Z tých, ktorí v ňom pracovali jeden a viac funkčných období, zostala Mária Grófová (1) a Radoslav Ragač (2). Čo sa revíznej komisie týka, pribudol jej nový člen František Chudják. Viac o činnosti výboru, rozdelení funkcií a pod. v správe o činnosti výboru spoločnosti.

Činnosť spoločnosti sa sústreďovala do niekoľkých oblastí. Vzhľadom na to, že SSA je stavovskou organizáciou s členskou základňou s najväčším počtom členov zo štátnych archívov, ďalej z verejných špecializovaných archívov a napokon z registratúr, za veľmi dôležitú preto považujeme **komunikáciu SSA s odborom archívov a registratúr MV SR.** Po voľbách informovala listom predsedníčka spoločnosti Máriu Mrižovú, poverenú vedením OAR MV SR, o výsledkoch volieb valného zhromaždenia a vyjadrila nádej na dobré vzťahy. Odpoveď prišla síce po dlhšom čase, ale považovali sme to za dobrý štart vo vzájomnej komunikácii. Koncom roku 2014 sa „lámal" zákon o archívoch a registratúrach, stretnutie bolo zvolané narýchlo na 28. novembra 2014, ktorého sa za SSA zúčastnili Veronika Nováková a Mária Grófová. Prebehlo ešte jedno stretnutie k tejto problematike spolu s členmi Vedeckej archívnej rady, o tomto sme informovali členskú základňu prostredníctvom elektronických stránok Fóra archivárov. Stretnutie k novej vyhláške sa už neuskutočnilo. Treba pripomenúť, že predsedníčka SSA niekoľkokrát požiadala Máriu Mrižovú o stretnutie. Termín dostala a stretnutie sa uskutočnilo, rovnako to fungovalo aj naopak. Verím, že obe strany veria vo vzájomnú komunikáciu a budú ju rozvíjať.

Druhou oblasťou, na ktorú sa spoločnosť sústreďuje, sú **archívne dni** ako jej každoročné vrcholné podujatie **a organizovanie seminárov.** V roku 2014 sa konali v Prešove XVIII. archívne dni venované Prvej svetovej vojne, v roku 2015 v Liptovskom Mikuláši XIX. archívne dni s témou digitalizácie a pripomenutia si 25. výročia vzniku SSA. Tento rok sme sa stretli na XX. archívnych dňoch v Tatranskej Lomnici a venovali sme ich blížiacemu sa 490. výročiu bitky pri Moháči (29. august 1526) z pohľadu archívnych prameňov. Nie je celkom neznáme, že na organizáciu a najmä na vydanie zborníka z podujatia je potrebná nie malá finančná čiastka, jej zháňanie do termínu vie byť veľmi stresujúce.

Organizovať takéto podujatie z vlastného rozpočtu je nemysliteľné, pretože naše príjmy sú obmedzené len na príspevok z ročných členských poplatkov vo výške 7,- € a vieme, ako sú platené. Preto si nesmierne vážime každú pomoc sponzorov (finančnú na zborník či materiálnu v podobe občerstvenia počas prestávky a pod.) a úprimne za ňu ďakujeme. Tento rok bol špecifický, skúsili sme osloviť s projektom podujatia Medzinárodný vyšehradský fond, z ktorého nám už raz boli poskytnuté financie v roku 2008. To vyžadovalo vybrať tému, na ktorej môžu participovať všetky archívne spoločnosti krajín V 4 vrátane Rakúska. Preto téma bitky pri Moháči. Boli sme si vedomí, že 490. výročie akéhokoľvek podujatia si nikto zvlášť nepripomína a zväčša sa čaká na „päťstovku“, ale ako archivári sme chceli byť o krok dopredu a pokúsiť sa týmto spôsobom zmapovať archívne dokumenty týkajúce sa práve tejto udalosti, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila vývoj na dlhé desaťročia a ponúknuť tak aj historikom ďalšie informácie o fondoch týkajúcich sa samotnej bitky, alebo dokladov k neskoršiemu vývoju v regiónoch pod vplyvom týchto udalostí. Na vypracovanie celého projektu sme mali reálny čas asi 3 týždne, čo bolo veľmi málo na to, aby sme v prvom rade získali presné informácie o tom, čo je vlastne potrebné, aké podklady sa prikladajú a veľmi dobre im rozumeli (sú v angličtine), spravili projekt v slovenčine, nechali preložiť do odbornej angličtiny, aby sme ho online mohli vkladať na stránku vyšehradského fondu, pretože takéto projekty sú častokrát vrátené aj kvôli „nie anglickým“ formuláciám. Preklad prvotných informácií zabezpečila Marta Švoliková, na projekte v slovenčine pracovali tajomníčka s predsedníčkou a pri preklade do angličtiny oslovila Martina Orosová kolegyňu z úradu majúcu skúsenosti s podávaním projektov zápisu našich pamiatok do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, čo prebieha v angličtine. To, že išlo o práce začínajúce sa podvečer a končiace sa neskoro v noci, asi netreba pripomenúť, vari ani to, že to bolo len za „interné“ ďakujem nevediac, či projekt bude úspešný. Na tomto mieste by som chcela za toto maximálne nasadenie poďakovať Martine Orosovej a Marte Švolikovej i všetkým v pozadí, ktorí im pomáhali. Bez presvedčenia, že to robia pre nás všetkých, bez vytrvalosti a istej tvrdohlavosti v zmysle skúsiť to zvládnuť, veď pokaziť sa nedá, by to nešlo a projekt by nebol úspešný. Veľká vďaka!

V septembri 2014 sa v Sieni rektorov na pôde Univerzity Komenského konal v spolupráci s jej archívom odborný seminár venovaný 60. výročiu organizovaného archívnictva, ktorého úvodnej časti sa zúčastnili a vystúpili s príhovorom rektor UK v Bratislave prof. Karol Mičieta, generálny riaditeľ SVS MV SR Adrián Jenčo a za Českú archívnu spoločnosť jej predseda David Valůšek. Prítomná bola tiež Mária Mrižová z OAR MV SR. Nosný referát predniesol prof. Richard Marsina. Príspevky vyšli v zborníku Spoločnosti slovenských archivárov 2014 spolu s príspevkami z XVIII. archívnych dní v Prešove, ktorého zostavovateľkami boli Marcela Domenová a Henrieta Žažová. V decembri 2015 sa v Kongresovej sále SNA v Bratislave konal odborný seminár venovaný 100. výročiu narodenia Michala Kušíka, na organizácii ktorého sa spolupodieľal aj SNA. Príspevky budú publikované v zborníku Spoločnosti slovenských archivárov 2015 spolu s príspevkami z XIX. archívnych dní v Liptovskom Mikuláši, ktorý zostavujú Eva Greschová a František Chudják, ktorý zatiaľ nevyšiel kvôli jednému chýbajúcemu príspevku.

Ďalšou oblasťou činnosti spoločnosti, na ktorú sa zameriava, je príprava a realizácia **odborných exkurzií.** V rámci nich sa naši archivári oboznámia s vybranými archívmi, ich štruktúrou a fondmi, odbornými prácami i prezentáciou archívov navonok. V roku 2014 si mali možnosť členovia spoločnosti vybrať z ponuky, no ani na jednu sa neprihlásil dostatok záujemcov, aby sa naplnil autobus, takže sa exkurzia napokon zrušila. V roku 2015 sme na pozvanie doc. Hanny Krajewskej navštívili Varšavu, urobil sa experiment – odchádzalo sa z Popradu a odtiaľ sa pokračovalo autobusom. Navštívili sme archív, ktorý sústreďuje zachované fondy z piatich pôvodne existujúcich archívov pred bombardovaním Varšavy počas druhej svetovej vojny a Archív Poľskej akadémie vied. Z pamiatok to boli kráľovský zámok v Starom meste, kráľovský zámok vo Wilanówe a Múzeum Varšavského povstania. Tohto roku by sme radi ponúkli členom spoločnosti tiež atraktívnu jesennú odbornú exkurziu a veríme, že sa nám to podarí.

Je dôležité dať vedieť o svojej činnosti i svojich podujatiach. Mnohí archivári si zvykli posielať pozvánky z podujatí, ktoré organizujú, alebo na ktorých participujú, na ich zverejnenie na **webovej stránke spoločnosti** www.archivari.sk, kam ich Jana Očenášová, zodpovedná za vedenie stránky, ktorej týmto ďakujem za spoluprácu, ukladá.

Svojho času sme niekoľkokrát vyzývali členov spoločnosti s prosbou o doplnenie skenov pozvánok z podujatí, ktoré organizovali archívy na Slovensku

za posledných 25 rokov. Žiaľ, táto výzva zostala bez odozvy. Považujeme to za istú chybu aj vzhľadom na postupnú generačnú výmenu pracovníkov archívov, s nimi odchádza nielen „pamäť“ na tieto podujatia. Veríme totiž, že aj informácia o podujatiach môže byť inšpiráciou pre ďalších. Naďalej môžete dopĺňať rubriku Kalendárium na našej stránke nielen pre nás, ale aj pre tých po nás príduvších.

S podobným problémom sa stretávame aj pri zverejňovaní informácií o chystaných podujatiach na **Facebook**-u spoločnosti, o ktorý sa stará Lenka Pavlíková, za čo jej tiež ďakujem. Informácie treba posielať priamo jej.

Z hľadiska spoločnosti nie je dobré zostávať odborne i osobnostne izolovanou, a preto sa snaží o budovanie a rozvíjanie **medzinárodných kontaktov** s archívnymi spoločnosťami krajín V 4 ako aj ďalšími krajinami. Je akýmsi dobrým nepísaným pravidlom pozývať zástupcov zahraničných spoločností na naše podujatia, najlepšie s príspevkom, takto sa dá dozvedieť o ich práci „z prvej ruky“, a opačne, naši zahraniční partneri pozývajú nás na svoje podujatia. Zúčastnili sme sa zasadnutia maďarských archivárov, ktoré sa v júni 2014 konalo v Szekszárde, v júli 2015 v Gödöllő, kde v rámci zahraničnej sekcie odznel vyžiadaný príspevok *Die Erfahrungen slowakischer Historiker bei den Forschungen in den russischen Archiven.* Marta Švoliková si pripravila koreferát s názvom Ruskí zajatci v prvej svetovej vojne v okrese Levice. V roku 2015 prišlo pozvanie od českých kolegov, ktorí majú svoje zasadnutia raz za dva roky, tentoraz do Poděbrad, ktorého sa zúčastnili dve zástupkyne výboru, na október 2015 aj do Grazu na 37. archívny deň rakúskych archivárok a archivárov, našu spoločnosť reprezentovala jedna členka výboru. Vo Varšave sa v dňoch 11. – 13. júna 2015 konalo spoločné zasadnutie archívnej skupiny krajín V 4, ktorého sa zúčastnili dve pozvané osoby. Vzájomne sme sa informovali o aktivitách v spoločnostiach, odzneli vyžiadané príspevky na túto tému, za Spoločnosť slovenských archivárov sme hodnotili jej štvrťstoročné pôsobenie. Výbor SSA za slovenskú stranu organizačne zastrešoval projekt výstavy archívnej skupiny krajín V 4 na tému *Od Wyszehradu do Wyszehradu.* Výzvu na projekt s publikovanými okruhmi sme uverejnili vo FA č. 2/2014, no v riadnom termíne sa prihlásil a poslal ukážky dokumentov s popisom iba jeden archív z celej SR – ŠA v Bratislave. Až na osobné obvolanie sa prihlásili viaceré ŠA, skeny a popisy sme odovzdali poľským kolegyniam na realizáciu v júni 2015. Výstava sa otvárala dňa 18. februára 2016 v Paláci Staszica vo Varšave. Počas tohto podujatia prebiehal seminár *Wspólne dziedzictwo wspólna przyszlość,* v rámci ktorého odznel aj príspevok Slovensko – pohľad na pramene spoločnej histórie krajín V 4. O všetkých medzinárodných aktivitách spoločnosti sme informovali na stránkach Fóra archivárov.

Poslednou oblasťou, v ktorej vyvíja SSA svoju činnosť, je **vydávanie elektronického časopisu Fórum archivárov.** Podarilo sa nám vybaviť pre náš časopis od roku 2015 ISSN – patrí medzi odborné elektronické časopisy s periodicitou tri čísla ročne. Vzhľadom na náročnosť redakčných prác a rozsah jednotlivých čísiel, sme dodržali v roku 2014 štvrťročnú periodicitu s tým, že vyšli dve samostatné čísla (1, 2) a jedno dvojčíslo (3 – 4). V roku 2015 vyšli čísla 1 (január až apríl), 2 (máj – august). Číslo tri bolo odovzdané na zalamovanie. Keďže meškajú práce na čísle 3 z roku 2015, automaticky sa posúva možnosť zalomenia a distribúcie čísla 1/2016.

Najväčšiu záťaž s prípravou každého čísla majú Henrieta Žažová, Marta Švoliková, Marta Bednárová a Gábor Strešňák. Čo sa textov týka – od autorov prichádzajú v najrôznejšej kvalite, štylistike, obsahu, občas s problémami v gramatike. Pre redaktorky to znamená „prekopať“ text od autora, doplniť ho v prípadoch, keď sa na podujatí zúčastnil niekto z výboru či redakčnej rady a doplnenia nechať autorizovať, alebo ho autorovi nechať prerobiť. Niektoré texty sú doslova objednané u svojich pisateľov. Boli by sme radi, keby z podujatí, na ktoré dostávame pozvánky na zavesenie na stránku spoločnosti, začali chodiť aj hotové články. Povinné výtlačky sa odovzdávajú vytlačené, je problém ich vytlačiť vzhľadom na to, že spoločnosť nevlastní žiadnu tlačiareň.

O aktivitách SSA sme sa snažili informovať členov spoločnosti čo najkomplexnejšie, verím, že aj v nasledujúcom období sa nám bude dariť k spokojnosti nás všetkých.

Mária Grófová
predsedníčka SSA

SPRÁVA O ČINNOSTI VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV OD JÚNA 2014 DO MÁJA 2016

Súčasný výbor Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) bol zvolený valným zhromaždením SSA

v Prešove dňa 21. mája 2014. Za predsedníčku bola zvolená Mária Grófová a za čestnú predsedníčku Veronika Nováková. Svoju činnosť začal výbor prvým zasadnutím dňa 29. mája 2014, na ktorom odchádzajúci výbor odovzdal aktuálnu agendu novému výboru. Staršia registratúra SSA hospodárskeho charakteru bola uložená v Slovenskom národnom archíve. Výbor si zvolil ďalších funkcionárov. V úlohe podpredsedu ostal Juraj Roháč, hospodárkou sa stala Marta Švoliková, tajomníčkou Martina Orosová. Do výboru boli zvolení tiež: Marta Bednárová, Zuzana Kotianová, Radoslav Ragač a Ladislav Vrtel. Revízna komisia začala pracovať v zložení Gábor Strešňák ako predseda, Henrieta Žažová a František Chudják ako členovia. Pôvodne zvolená Mária Novosádová sa členstva vzdala z vážnych osobných dôvodov a jej miesto zaujala náhradníčka Mária Hešková. Gábor Strešňák ostal vo funkcii hlavného redaktora časopisu Fórum archivárov a redaktormi časopisu sa stali Henrieta Žažová (v tejto funkcii pôsobila aj v predchádzajúcom období), Marta Švoliková, Marta Bednárová a Mária Hešková, ktorá nahradila pôvodne zvolenú Máriu Novosádovú.

Pri formulovaní vízie a úloh nového výboru SSA sa členovia zhodli na tom, že je potrebné pracovať najmä na budovaní archivárskej identity, podchytiť mladých archivárov, zvýšiť povedomie verejnosti o poslaní a práci archívov ako pamäťových inštitúcií spravujúcich kultúrne dedičstvo Slovenska. Za týmto účelom sa výbor rozhodol rozvinúť intenzívnejšiu komunikáciu s členmi, ale aj nečlenmi SSA, čo je v dnešnej dobe možné najmä prostredníctvom e-mailov. Výzva na zostavenie mailového adresára sa stretla s veľmi pozitívnym ohlasom v členskej základni. Členovia i nečlenovia oceňujú, že sú pravidelne informovaní nielen o dianí v SSA, ale aj o iných vedeckých a kultúrnych aktivitách súvisiacich s históriou a príbuznými odbormi. Zasielanie správ je samozrejme dobrovoľné, ak si to niekto neželá, je zo zoznamu vyradený. Ďalším médiom na propagáciu SSA je internetový portál www.archivari.sk, na ktorý pribudli nové rubriky. Za správu schránky treba poďakovať Jane Očenášovej, čo však nerieši problém chýbajúceho webmastera. Aktuality z diania v slovenskom archívnictve prináša aj sociálna sieť Facebook, o ktorý sa stará Lenka Pavlíková.

Výbor SSA sa stretával pravidelne 4 až 6-krát do roka na zasadnutiach, ktoré sa najčastejšie konali v Archíve Pamiatkového úradu SR, kde má zázemie tajomníčka výboru. Zasadnutia sa konali tiež na Katedre archívnictva a PVH na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a v Slovenskom národnom archíve. Raz sa uskutočnilo výjazdové zasadnutie výboru v Mestskom múzeu v Senci. Celkovo sa v sledovanom období uskutočnilo 15 zasadnutí. Pretrvávajúcim problémom pri organizácii zasadnutí výboru SSA je nepravidelná dochádzka členov výboru, čo viackrát spôsobovalo problém pri jeho uznášaniaschopnosti. Priemerná účasť bola 7 – 8 členov, vrátane členov revíznej komisie, ktorí však nemajú hlasovacie právo.

K hlavným povinnostiam výboru patrí organizovanie pravidelného každoročného stretnutia archivárov – archívnych dní. Súčasný výbor organizoval archívne dni dvakrát – v roku 2015 a 2016, a to XIX. archívne dni s pomocou špecializovaného archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) v Liptovskom Mikuláši a XX. archívne dni s pomocou Štátneho archívu v Prešove, pracoviska Archív Poprad. Pri organizácii archívnych dní je vždy problémom výber miesta stretnutia, pretože ide o pomerne masové podujatie a na Slovensku je nedostatok rokovacích sál s dostatočnou kapacitou a možnosťou ubytovania pre vyše sto osôb. Z tohto dôvodu výbor oslovuje so žiadosťou o spoluprácu všetky archívne inštitúcie, no najmä pre menšie archívne pracoviská je z uvedených dôvodov ťažké, resp. nemožné podieľať sa na organizácii konferencie, aj keď by sme určite všetci zavítali aj do takých miest ako sú Topoľčany, Veľký Krtíš, Rožňava či Považská Bystrica. O to väčšia vďaka patrí tým archívom, ktorým sa organizácia archívnych dní nakoniec podarí.

Ďalším problémom je finančné zabezpečenie. Archívne dni majú tradične nielen vysokú odbornú, ale aj spoločenskú úroveň, čo si vyžaduje náročné peňažné krytie. Darí sa to najmä s pomocou sponzorov, či už miestnych firiem alebo našich tradičných partnerov, ako sú firmy Bach, Microform, Emba, Ceiba a ďalší. Ich pomoc si taktiež veľmi ceníme. Zásluhu na získaní sponzorskej podpory, či už priamo finančnej alebo naturálnej, majú pravdaže hlavne organizátorské archívy. XIX. archívne dni boli finančne zabezpečené vďaka úsiliu riaditeľky archívu SMOPaJ Evy Greschovej, ktorej sa podarilo získať nebývalé množstvo sponzorov, XX. archívne dni boli zase v réžii popradského archívu a archivárok pod vedením Boženy Malovcovej. Časť nákladov bude hradená z grantu Medzinárodného vyšehradského fondu *(International Visegrad Fund)*. Ceníme si tiež podporu odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR, ktorý zamestnancom

ÚČASŤ ČLENOV VÝBORU A REVÍZNEJ KOMISIE SSA NA ZASADNUTIACH

Dátum zasadnutia	Bednárová Marta	Grófová Mária	Hešková Mária	Chudják František	Kotianová Zuzana	Nováková Veronika	Novosádová Mária
29.5.2014	+	+	/	+	+	+	+
17.6.2014	+	+	/	+	+	+	-
15.7.2014	-	+	/	-	+	-	-
9.9.2014	-	+	+	+	-	-	/
21.10.2014	+	+	+	-	-	+	/
9.12.2014	+	+	-	+	-	-	/
9.2.2015	+	+	+	-	+	-	/
25.3.2015	-	+	-	+	-	+	/
28.4.2015	+	+	-	+	-	-	/
4. 8.2015	-	+	+	-	-	-	/
21.9.2015	-	+	+	+	+	-	/
12.10.2015	+	+	+	+	+	-	/
3.12.2015	-	+	-	+	-	-	/
3.3.2016	+	+	+	+	+	-	/
14.4.2016	+	+	-	-	+	-	/
Účasť spolu	9/15	15/15	7/12	10/15	8/15	4/15	1/3
Neúčasť spolu	6/15	0/15	5/12	5/15	7/15	11/15	2/3

Dátum zasadnutia	Orosová Martina	Ragač Radoslav	Roháč Juraj	Strešňák Gábor	Švoliková Marta	Vrtel Ladislav	Žažová Henrieta
29.5.2014	+	-	+	+	+	+	+
17.6.2014	+	-	+	+	+	-	+
15.7.2014	+	-	-	-	+	+	+
9.9.2014	+	+	-	+	+	-	-
21.10.2014	+	-	-	+	+	-	+
9.12.2014	+	-	-	+	+	-	+
9.2.2015	+	-	+	+	-	-	-
25.3.2015	+	+	+	-	+	-	+
28.4.2015	+	-	-	-	+	+	+
4.8.2015	+	+	-	+	+	-	+
21.9.2015	+	-	-	-	-	-	-
12.10.2015	+	+	-	-	+	-	-
3.12.2015	+	+	+	-	+	-	+
3.3.2016	+	-	+	-	+	-	-
14.4.2016	+	+	+	+	-	-	+
Účasť spolu	15/15	6/15	7/15	8/15	12/15	3/15	10/15
Neúčasť spolu	0/15	9/15	8/15	7/15	3/15	12/15	5/15

štátnych archívov umožňuje vycestovať na archívne dni služobne. Podujatie čiastočne podporuje aj Slovenská historická spoločnosť pri SAV.
Okrem archívnych dní výbor spoločnosti každoročne organizuje jesennú exkurziu do okolitých krajín spojenú s návštevou miestnych archívnych a iných pamäťových inštitúcií. V prvom funkčnom období sa výboru nepodarilo zorganizovať exkurziu pôvodne naplánovanú do Rakúska, keďže sa s prípravou začalo neskoro (september) a prihlásil sa len nízky počet účastníkov. V roku 2015 sme si to však vynahradili štvordňovou návštevou Varšavy, kam sme išli na pozvanie Poľského archívneho tovarišstva a Archívu Poľskej akadémie vied.
Súčasný výbor Spoločnosti slovenských archivárov si predsavzal organizovať každý rok aj ďalšie odborné podujatie, menší seminár venovaný dejinám archívnictva a pamiatke archivárov pôsobiacich na Slovensku v minulých desaťročiach. V roku 2014, presne 24. septembra, to bol seminár Prvý krok k modernej organizácii slovenského archívnictva, venovaný 60. výročiu prijatia vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. o archívnictve, ktorý SSA organizovala v spolupráci s Archívom Univerzity Komenského v Sieni rektorov v historickej budove UK. Druhým podujatím, ktoré sa uskutočnilo 3. decembra 2015, bol seminár venovaný stému výročiu narodenia popredného slovenského archivára – teoretika, historika a filológa Michala Kušíka, ktorý nám pomohol zorganizovať Slovenský národný archív. Organizácia takého podujatia zahŕňa zabezpečenie rokovacej miestnosti s ozvučením a možnosťou premietania prezentácií, zabezpečenie občerstvenia, spracovanie pozvánky, organizačných pokynov, prezenčných listín, a samozrejme, hlavne oslovenie prednášajúcich a zostavenie programu. Semináre sa uskutočnili s finančným príspevkom Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, ktorej Sekcia pre archívnictvo a PVH sa spolupodieľa na organizácii. Potešiteľné je, že prednášky zo všetkých odborných podujatí sú publikované v tlačenej forme v zborníku, ktorý sme sa rozhodli pomenovať jednoducho Zborník Spoločnosti slovenských archivárov. Prípravu zborníkov, editorské a redakčné práce, zabezpečenie tlače a distribúcie majú tiež na starosti členovia výboru s pomocou spoluorganizátorov. Súčasný výbor pripravil zborníky z podujatí v roku 2013 – 2015.
Finančné krytie publikácií je rôzne a tiež ho organizačne zabezpečuje výbor SSA. V roku 2015 sa podarilo pripraviť projekt a získať podporu z Bratislavského samosprávneho kraja na tlač zborníka z archívnych dní v roku 2013. Tlač zborníka z roku 2014 bola hradená z rozpočtu SSA a tlač zborníka z roku 2015 spolufinancovalo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva. V tomto roku sa výboru podarilo získať podporu z Medzinárodného vyšehradského fondu, vďaka projektu Bitka pri Moháči, do ktorého sme mohli zapojiť aj partnerské spoločnosti z Maďarska, Poľska a Česka. Náročná príprava projektu v angličtine, kompletizácia potrebných dokladov a zostavenie rozpočtu bola úloha výboru koncom roka 2015.
K publikačným aktivitám SSA sa radí aj časopis Fórum archivárov, ktorý bol vďaka iniciatíve výboru oficiálne zaregistrovaný ako informačno-odborné elektronické periodikum v zozname slovenských periodík s frekvenciou tri čísla ročne (ISSN pre elektronickú verziu 1339-8423, ISSN pre tlačenú verziu 1335-6658). Vďaka Ľubomírovi Ďurinovi získal časopis novú grafickú úpravu, ktorú je možné stále vylepšovať a aj takto zvyšovať kvalitu časopisu. Dnes v podstate jediné archivárske periodikum sa borí s viacerými problémami, hlavne nedostatkom príspevkov a nedodržiavaním termínov ich odovzdávania do redakcie, čo oprávnene vyvoláva nespokojnosť čitateľov. Problémom je tiež zasielanie povinných výtlačkov, ktoré je potrebné vytlačiť, čo členovia výboru zabezpečujú podľa svojich súkromných možností. V prípade publikácií, ktoré vydáva SSA, sa ako problém javí aj neexistencia nejakého centrálneho skladu kníh, z ktorého by sa zabezpečovala ich distribúcia a predaj, ako aj zasielanie povinných výtlačkov, čo je ohromné množstvo práce. Možno by bolo vhodné v súvislosti s publikačnými a edičnými plánmi SSA uvažovať o akomsi „Vydavateľstve Spoločnosti slovenských archivárov“, ktoré by bolo personálne a priestorovo zabezpečené a prevzalo by práce týkajúce sa redakčnej, editorskej a vydavateľskej činnosti.
K úradným povinnostiam výboru patrí okrem vedenia účtovníctva a podávania daňového priznania aj notársky overená registrácia SSA v zozname poberateľov 2 % z daní fyzických osôb. Táto aktivita sa výboru oplatila, pretože príspevky sa oproti minulým rokom zvýšili. Dobrým marketingovým ťahom bol najmä nápad popradských archivárok spojiť príspevok z daní so zľavou na účastníckom poplatku na archívnych dňoch.
Do kompetencie výboru prináleží aj budovanie členskej základne Spoločnosti slovenských archivárov. Výbor hlasovaním odsúhlasuje členstvo kandidátom, ktorí sa uchádzajú o členstvo v SSA, eviduje ich prihlášky a vydáva členské preukazy. Zároveň

berie na vedomie odhlásenie sa ľudí z členstva v SSA. Administratívnu agendu SSA zabezpečuje tajomníčka, ktorá vedie registratúrny denník a spisy a záznamy SSA ukladá do príručnej registratúry. K jej povinnostiam patrí aj zabezpečovanie zasadnutí výboru, príprava pozvánok, zápisníc a rubriky Výbor(n)oviny vo Fóre archivárov.

Najväčšia ťarcha práce leží na pleciach predsedníčky SSA. Ide v podstate o dobrovoľnícku aktivitu, vykonávanú na úkor osobného času. To sa týka aj ostatných členov výboru. Možno by bolo vhodné uvažovať o rozdelení povinností a kompetencií aj medzi ostatných členov výboru. Stanovy SSA totiž ukladajú povinnosti len predsedovi, podpredsedovi, tajomníkovi a hospodárovi výboru, čo je pri objeme vykonávanej práce dlhodobo neudržateľné. Ukazuje sa tiež, že je veľmi ťažké zosúladiť rôzne povinnosti vyplývajúce SSA z legislatívnych predpisov, ako je napríklad návšteva banky, notára, daňového úradu a ďalších inštitúcií, ak príslušní splnomocnení členovia výboru nie sú prítomní v Bratislave, kde má SSA svoje sídlo.

Práca vo výbore Spoločnosti slovenských archivárov, ale aj práca v redakcii časopisu, pri správe webovej stránky, sociálnej siete, pri zostavovaní zborníkov, tvorbe projektov a ďalších činnostiach je prácou dobrovoľnou a bezodplatnou. Nikto za túto prácu nedostáva odmenu. Všetci ju vykonávame len preto, že v nej vidíme zmysel, že sa chceme podieľať na rozvoji archivárskej disciplíny, že chceme prispieť k plneniu poslania, ktoré nás presahuje. Ak to chceme robiť poctivo, ak chceme mať viditeľné výsledky, musíme vydať často neúnosné množstvo energie, svojho voľného času a nezriedka aj peňazí. Ak sa to nepodarí vždy k úplnej spokojnosti, verím, že to pochopíte. Ceníme si každú pomocnú ruku, každého člena či nečlena SSA, ktorý je ochotný pomáhať pri aktivitách SSA a nepýtať sa „čo za to“. Výzvou o pomoc a s prosbou o toleranciu a spolupatričnosť zároveň končím svoj príspevok o činnosti výboru SSA za uplynulé dva roky.

Martina Orosová
tajomníčka SSA

Najužšie vedenie SSA (zľava):
M. Orosová (tajomníčka), M. Grófová (predsedníčka), J. Roháč (podpredseda), M. Švoliková (hospodárka)

SPRÁVA O HOSPODÁRENÍ SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV OD 1. JANUÁRA 2014 DO 30. APRÍLA 2016

Počiatočný stav pokladne k 1.1.2014	1075,51 €
Počiatočný stav bankového účtu k 1.1.2014	5283,22 €
Stav finančných prostriedkov k 1.1.2014	**6358,73 €**
Príjmy za rok 2014	4871,75 €
Výdavky za rok 2014	-2489,30 €
Hospodársky výsledok	2382,45 €
Konečný stav pokladne k 31.12.2014	1032,67 €
Konečný stav bankového účtu k 31.12.2014	7708,51 €
Celkové finančné zdroje k 31.12.2014	**8741,18 €**
Počiatočný stav pokladne k 1.1.2015	1032,67 €
Počiatočný stav bankového účtu k 1.1.2015	7708,51 €
Stav finančných prostriedkov k 1.1.2015	8741,18 €
Príjmy za rok 2015	7092,09 €
Výdavky za rok 2015	-7845,78 €
Hospodársky výsledok	-753,69 €
Konečný stav pokladne k 31. 12. 2015	6,25 €
Konečný stav bankového účtu k 31.12.2015	7981,24 €
Celkové finančné zdroje k 31.12.2015	**7987,49 €**
Počiatočný stav pokladne k 1.1.2016	6,25 €
Počiatočný stav bankového účtu k 1.1.2016	7981,24 €
Stav finančných prostriedkov k 1.1.2016	7987,49 €
Príjmy spolu od 1.1.2016 do 30.4.2016	1738,72 €
Výdavky spolu od 1.1.2016 do 30.4.2016	-809,17 €
Stav finančných prostriedkov k 30.4.2016	**8917,04 €**

Marta Švoliková
hospodárka SSA

SPRÁVA REVÍZNEJ KOMISIE O SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV OD JÚNA 2014 DO MÁJA 2016

Revízna komisia SSA pracuje od svojho posledného zvolenia v zložení: PhDr. Henrieta Žažová, PhD., PhDr. František Chudják, PhD. a Mgr. Gábor Strešňák. Svoju kontrolnú právomoc vykonáva už tradične najmä prítomnosťou členov na všetkých zasadnutiach výboru bez hlasovacieho práva, no s aktívnym vyjadrením názoru. Členovia komisie sa pri tom podieľajú aj na redakčných prácach Fóra archivárov. Revízna komisia sa zameriava na sledovanie plnenia úloh spojených so základným posla-

ním SSA a na kontrolu hospodárenia a nakladania s financiami spoločnosti. V ostatnom dvojročnom období sa vykonávali kontroly vedenia účtovníctva, súvisiacej dokumentácie a daňových priznaní. Na základe týchto možno konštatovať, že všetky účtovné doklady súvisiace s hospodárením spoločnosti spĺňajú ustanovenia platných predpisov o vedení jednoduchého účtovníctva. Údaje na nich uvedené súhlasia so záznamami v účtovnej knihe. Pri kontrole účtovných dokladov za hodnotené obdobie neboli zistené žiadne nedostatky. Použitie finančných prostriedkov bolo v súlade s platnými zásadami našej spoločnosti a v duchu kolektívneho súhlasu jej výboru (vždy sa rozhodovalo hlasovaním). Treba konštatovať, že boli použité vždy na účel, na ktorý boli poskytnuté. Za roky 2014 – 2015 možno potvrdiť hospodársku bilanciu, resp. za obdobie od 1. januára do 30. apríla 2016 nasledovne:

Príjmy za rok 2014	4871,75 €
Výdavky za rok 2014	-2489,30 €
Hospodársky výsledok	2382,45 €
Celkové finančné zdroje k 31.12.2014	**8741,18 €**
Príjmy za rok 2015	7092,09 €
Výdavky za rok 2015	-7845,78 €
Hospodársky výsledok	-753,69 €
Celkové finančné zdroje k 31.12.2015	**7987,49 €**
Príjmy spolu od 1.1.2016 do 30.4.2016	1738,72 €
Výdavky spolu od 1.1.2016 do 30.4.2016	-809,17 €
Stav finančných prostriedkov k 30.4.2016	**8917,04 €**

Gábor Strešňák
predseda revíznej komisie SSA

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV ZO 4. AUGUSTA 2016 V BRATISLAVE

Program:
Príprava seminára: Elemír Rákoš (1935 – 2003)
Otvorený list, riešenie personálnych vecí Archívu hl. mesta Bratislavy
Fórum archivárov 3/2015, 1/2016, 2/2016
Exkurzia SSA do Prahy

Výbor zasadal v priestoroch Registratúrneho strediska Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave na pozvanie jeho vedúceho Roberta G. Marettu. Na zasadnutí sa zúčastnilo päť členov výboru a dvaja hostia, Michaela Holíková zo Slovenského národného archívu a Štefan Hrivňák zo Štátneho archívu v Bratislave. Osem členov výboru ospravedlnilo svoju neúčasť.
M. Holíková informovala o organizačnom zabezpečení seminára venovaného archívnemu teoretikovi Elemírovi Rákošovi. Seminár sa bude konať 1. 12. 2016 v Slovenskom národnom archíve. Predbežne sa dohodlo, že budúci rok bude seminár venovaný Jozefovi Watzkovi.
Š. Hrivňák podal podnet na zaslanie otvoreného listu primátorovi Bratislavy Ivovi Nesrovnalovi v mene SSA a Katedry archívnictva a PVH FiF UK vo veci personálneho zabezpečenia bratislavského mestského archívu, ktorý má existovať od roku 2017 v zriaďovateľskej pôsobnosti hlavného mesta. Členovia výboru konštatovali, že o celej záležitosti nemajú dostatok informácií, najmä o rokovaniach medzi magistrátom a odborom archívov a registratúr MV SR a Štátnym archívom v Bratislave. Po získaní informácií bude zvolané mimoriadne zasadnutie výboru.
Henrieta Žažová informovala o príprave časopisu Fórum archivárov, pričom vyslovila vďaku spolupracovníkom redakčnej rady Ivane Červenkovej a najmä Štefanovi Hrivňákovi, ktorý má veľký podiel na príprave č. 1/2016. Vďaka jeho iniciatíve a pomoci vyjde už v najbližších dňoch. Fórum archivárov č. 3/2015 nevyšlo kvôli meškajúcemu grafickému zalomeniu. V štádiu rozpracovanosti je č. 2/2016. Časť príspevkov v č. 3/2016 bude venovaná 60. výročiu RTVS.
Výbor spoločnosti rozhodol o organizovaní odbornej exkurzie do Prahy so zameraním na výstavy organizované k výročiu Karla IV. v termíne 22. 9. – 25. 9. 2016. Súčasťou exkurzie bude aj návšteva niektorých pražských archívov. Na konečnom programe sa ešte pracuje.
Na záver predsedníčka SSA zhrnula stanovené úlohy a poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí.

Zapísala: *Marta Švoliková*
Overila: *Mária Grófová*

ZÁPISNICA Z MIMORIADNEHO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV Z 12. AUGUSTA 2016

Program:
Otvorený list primátorovi Bratislavy vo veci perso-

nálneho zabezpečenia Archívu hlavného mesta SR Bratislavy
Rôzne

Mimoriadne zasadnutie výboru sa uskutočnilo v priestoroch Registratúrneho strediska Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Zúčastnilo sa na ňom sedem členov výboru, šesť sa ospravedlnilo. Rokovanie bolo zvolané kvôli doriešeniu podnetu Štefana Hrivňáka zo Štátneho archívu v Bratislave zaslať primátorovi Bratislavy Ivovi Nesrovnalovi otvorený list týkajúci sa personálneho zabezpečenia novobudovaného Archívu hlavného mesta SR Bratislavy.
M. Grófová na úvod zhrnula celú problematiku a informovala o rokovaní s Máriou Mrižovou, poverenou riadením odboru archívov a registratúr MV SR, ktorá jej na požiadanie promptne stanovila termín stretnutia. Podľa jej vyjadrenia sa intenzívne pracuje na delimitácii fondov medzi Štátnym archívom v Bratislave a novým Archívom hl. mesta SR Bratislavy. Z celkového množstva cca 6 km archívnych dokumentov pripadne mestskému archívu vyše 5 km, zvyšných 950 b. m bude začlenených do Štátneho archívu v Bratislave. Sú spísané zápisnice a delimitačné protokoly. Do mestského archívu bude zaradená aj historická Regionálna knižnica. Na miesto riaditeľa archívu bude pravdepodobne vypísané výberové konanie, je to však v réžii magistrátu. Súčasným pracovníkom Oddelenia mestských fondov Štátneho archívu v Bratislave, ktorí sú v štátnej službe ako zamestnanci Ministerstva vnútra SR, bude ponúknuté miesto v Archíve hl. mesta SR Bratislavy. Ladislav Vrtel prečítal zápisnicu z rokovania odboru archívov a registratúr MV SR s magistrátom Bratislavy, ktorú poskytla Mária Mrižová a ktorá potvrdila uvedené skutočnosti. Radoslav Ragač poznamenal, že ako člen delimitačnej komisie nedostal ešte žiaden výsledok delimitácií fondov, ani žiadnu zápisnicu z rokovania komisie. Z ďalšej diskusie vyplynulo, že návrhy obsiahnuté v otvorenom liste už boli predmetom rokovaní medzi zainteresovanými stranami. Problémom sa ukázala len nedostatočná komunikácia priamo s tými pracovníkmi, ktorých sa záležitosť zmeny pracoviska týka. Členovia výboru sa zhodli, že otvorený list primátorovi Bratislavy je za daných okolností bezpredmetný, zároveň ale ocenili podnet Š. Hrivňáka a záujem archivárskej komunity o osud Archívu hl. mesta SR Bratislavy.
M. Orosová informovala o priebehu organizácie exkurzie do Prahy. O konečnom programe budú účastníci včas informovaní.
O príprave seminára venovaného archivárovi Elemírovi Rákošovi informoval R. Ragač. Na výzvu k aktívnej účasti sa prihlásili Eva Vrabcová, Vladimír Wolfshörndl, Veronika Nováková, Samuel Hudec, Michaela Holíková, Robert Gregor Maretta. Názvy príspevkov ešte spresnia.
Juraj Roháč a viacerí ďalší členovia výboru upozornili na neriešenie problematiky týkajúcej sa vydávania časopisu Slovenská archivistika. V diskusii boli zhrnuté základné známe fakty. Výbor zatiaľ nesplnil uznesenie prijaté na valnom zhromaždení SSA konanom v Tatranskej Lomnici napísať v tejto záležitosti list odboru archívov a registratúr. Zazneli tiež viaceré návrhy na možnosti redakčných úprav Slovenskej archivistiky mimo odboru archívov a registratúr, napríklad v SNA alebo v štátnych archívoch v Trnave alebo Nitre. M. Orosová požiadala členov výboru, aby jej zaslali návrhy listu, prípadne základné tézy.
Veronika Nováková upozornila výbor, že ešte nesplnil ďalší bod uznesenia z valného zhromaždenia, a síce napísať ďakovné listy tým zamestnancom štátnych archívov, ktorí boli v súvislosti so zmenou organizačnej štruktúry štátnych archívov prepustení zo zamestnania. M. Grófová bola poverená získať zoznam prepustených zamestnancov.
O príprave jednotlivých čísiel časopisu Fórum archivárov informovala členka redakčnej rady Henrieta Žažová. Ocenila, že zaslaných príspevkov na publikovanie je tentoraz dosť a čitatelia Fóra archivárov majú záujem, aby časopis vychádzal pravidelne. Nová grafička prevzala na zalomenie obsah FA č. 1/2016 bez šablóny, musela vytvoriť novú šablónu s inou grafikou, toto číslo vyšlo skôr než FA č. 3/2015. Po dohode prevezme grafička na zalomenie aj FA č. 3/2015. Výbor súhlasil so získaním práv na grafiku a šablónu.
Nakoniec boli prijatí do SSA noví členovia Eva Bérešová a Stanislav Krivjanský, ktorí pracujú v archíve Krajského pamiatkového úradu v Prešove.
Na záver predsedníčka SSA zhrnula stanovené úlohy a poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí. Ďalšie rokovanie výboru sa uskutoční 21. 9. 2016.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2014 (III. ČASŤ)

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH

DULOVIČ, Erik. (Recenzia). KOCOUREK, Milan (ed.). Volá Londýn. Historie českého a slovenského vysílání BBC (1939 – 2006). Praha: Ottovo nakladatelství, 2013, 328 s. ISBN 9788074513183. In *Historický časopis,* 2014, roč. 62, č. 2, s. 366-368. ISSN 0018-2575.

OSTROLUCKÁ, Milena. *Dejiny Košíc v dátach. 3. diel. Novovek 1711 – 1848.* Košice, 2014, 209 s. ISBN 978-80-89496-12-9. (spoluautorstvo)

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, POBOČKA KOŠICE

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, POBOČKA MICHALOVCE

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, POBOČKA ROŽŇAVA

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V KOŠICIACH, POBOČKA TREBIŠOV

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V LEVOČI

ŽIFČÁK, František. Kluknava v dobách rinčania zbraní (1526 – 1711). In CHALUPECKÝ, Ivan et al. *Dejiny Kluknavy.* Kluknava, 2014, s. 45-65. ISBN 978-80-89540-53-2.

ŽIFČÁK, František. Testament zlatníka Jána Silašiho. In *Pamiatky a múzeá,* 2014, č. 4, s. 9-14. ISSN 1335-4353.

ŽIFČÁKOVÁ, Agnesa. Každodennosť života na Spiši počas Prvej svetovej vojny. In *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči.* Zost. Ivan Chalupecký. Roč. XXII. Levoča: SDS, 2014, s. 265-274. ISBN 978-80-971553-1-5.

ŽIFČÁKOVÁ, Agnesa. Jubileum archívov na Slovensku. In *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči.* Zost. Ivan Chalupecký. Roč. XXII. Levoča: SDS, 2014, s. 279-280. ISBN 978-80-971553-1-5.

ŽIFČÁKOVÁ, Agnesa. Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Levoči. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII., č. 3 – 4, s. 46-49.

ŽIFČÁKOVÁ, Agnesa. Dve zaujímavé podujatia archivárov v Levoči. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII., č. 3 – 4, s. 93-94.

ŠTÁTNY ARCHÍV V LEVOČI, POBOČKA LEVOČA

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V LEVOČI, POBOČKA POPRAD

BEDNÁROVÁ, Marta. *Šuňava.* Prešov: Universum; Šuňava: Obecný úrad v Šuňave, 2014, 326 s. ISBN 978-80-89046-83-6. (zostavovateľka a autorka kapitol)

BEDNÁROVÁ, Marta. Archívy – pamäť národa. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 84-85.

BEDNÁROVÁ, Marta. Neuveriteľných 20 rokov. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 94-95.

BEDNÁROVÁ, Marta. Odborná správa záznamov v Nórsku. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 96.

BEDNÁROVÁ, Marta. Naši jubilanti. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 107-108.

JAVORSKÁ, Darina. *Hôrka. Minulosť a súčasnosť kopijníckych obcí.* Hôrka: Obec Hôrka, 2014, 368 s. ISBN 978-80-971790-4-5. (preklad resumé do maďarského jazyka)

JAVORSKÁ, Darina. *Dejiny a súčasnosť obcí Vlková a Levkovce 1278 – 2014.* Vlková: Obecný úrad Vlková; Vladimír Labuda – VL – GRAFIK, 2014, 231 s. ISBN 978-80-970053-2-0. (preklad resumé do maďarského jazyka)

KOLLÁROVÁ, Zuzana. *Hôrka. Minulosť a súčasnosť kopijníckych obcí.* Hôrka: Obec Hôrka, 2014, 368 s. ISBN 978-80-971790-4-5. (autorka kapitol)

KOLLÁROVÁ, Zuzana. *Šuňava.* Prešov: Universum; Šuňava: Obecný úrad v Šuňave, 2014, 326 s. ISBN 978-80-89046-83-6. (zostavovateľka a autorka kapitol)

KOLLÁROVÁ, Zuzana. *Dejiny a súčasnosť obcí Vlková a Levkovce 1278 – 2014.* Vlková: Obecný úrad Vlková; Vladimír Labuda – VL – GRAFIK, 2014, 231 s. ISBN 978-80-970053-2-0. (zostavovateľka a autorka kapitol)

KOLLÁROVÁ, Zuzana. *500 rokov športu kežmarského.* Jadro, Mesto Kežmarok, 2014, 366 s, ISBN 978-80-89426-28-7. (zostavovateľka a autorka kapitol)

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Tatry vo vysokej politike. Malá dohoda. In *Tatranský dvojtýždenník,* roč. 25, 9. 7. 2014, č. 14 – 15, s. 7. ISSN 1338-9882.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Tatry vo vysokej politike II. Návšteva prezidenta Emila Háchu. In *Tatranský dvojtýždenník,* roč. 25, 6. 8. 2014, č. 16 – 17, s. 12-13. ISSN 1338-9882.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Karpatský spolok 1. časť. In *Tatranský dvojtýždenník,* roč. 25, 1. 10. 2014, č. 20, s. 8-9. ISSN 1338-9882.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Karpatský spolok 2. časť. In *Tatranský dvojtýždenník,* roč. 25, 15. 10. 2014, č. 21, s. 11-12. ISSN 1338-9882.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Jeho veličenstvo – Pošta v Hôrke pri Poprade (1). In *Podtatranský kuriér,* roč. 4, 19. 11. 2014, č. 47, s. 6. ISSN 1338-5402.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Jeho veličenstvo – Pošta v Hôrke pri Poprade (2). In *Podtatranský kuriér,* roč. 4, 25. 11. 2014, č. 48, s. 4. ISSN 1338-5402.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Priateľské kontakty medzi slovenskými a poľskými archivármi pokračujú. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 45-46.

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Misiou archivára a historika je to, aby neustále pripomínal verejnosti, aká dôležitá je minulosť... In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 3 – 4, s. 75-78.

MALOVCOVÁ, Božena. *Hôrka. Minulosť a súčasnosť kopijníckych obcí.* Hôrka: Obec Hôrka, 2014, 368 s. ISBN 978-80-971790-4-5. (zostavovateľka a autorka kapitol)

MALOVCOVÁ, Božena. *Šuňava.* Prešov: Universum; Šuňava: Obecný úrad v Šuňave, 2014, 326 s. ISBN 978-80-89046-83-6. (autorka kapitol)

MALOVCOVÁ, Božena. *Dejiny a súčasnosť obcí Vlková a Levkovce 1278 – 2014.* Vlková: Obecný úrad Vlková; Vladimír Labuda – VL – GRAFIK, 2014, 231 s. ISBN 978-80-970053-2-0. (autorka kapitol)

MALOVCOVÁ, Božena. 400. výročie Spišskopodhradskej synody. In *Tranovský kalendár,* 2014, s. 92-95.

MALOVCOVÁ, Božena. Konštituovanie evanjelickej cirkevnej správy na Spiši a v Šariši (1). In *Evanjelický posol spod Tatier,* roč. 104, 9. 7. 2014, č. 28, s. 8.

MALOVCOVÁ, Božena. Konštituovanie evanjelickej cirkevnej správy na Spiši a v Šariši (2). In *Evanjelický posol spod Tatier,* roč. 104, 16. 7. 2014, č. 29 – 30, s. 9.

MALOVCOVÁ, Božena. Posledný potomok šľachtickej rodiny Wielandovej žije v Poprade. In *Poprad,* roč. 25, 9. 4. 2014, č. 14 – 15, s. 10.

ŠLAMPOVÁ, Martina. *Hôrka. Minulosť a súčasnosť kopijníckych obcí.* Hôrka: Obec Hôrka, 2014, 368 s. ISBN 978-80-971790-4-5. (autorka kapitol)

ŠLAMPOVÁ, Martina. *Šuňava.* Prešov: Universum; Šuňava: Obecný úrad v Šuňave, 2014, 326 s. ISBN 978-80-89046-83-6. (autorka kapitol)

ŠLAMPOVÁ, Martina. Malé dejiny veľkého hotela. In *Tatry,* roč. 53, 2014, č. 4, s. 34-35.

ŠTÁTNY ARCHÍV V LEVOČI, POBOČKA SPIŠSKÁ NOVÁ VES

PALKOVÁ, Nina. *Dejiny mesta Spišská Nová Ves.* Spišská Nová Ves: Mesto Spišská Nová Ves, 2014, 632 s. ISBN 978-80-971811-7-8. (autorka kapitoly)

ŠTÁTNY ARCHÍV V LEVOČI, POBOČKA STARÁ ĽUBOVŇA

DUDŽIKOVÁ, Lucia. Významné osobnosti – Eduard Korponay. In *Ľubovnianske noviny,* 9. 9. 2014, č. 33, s. 4.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE

BELEJ, Michal. *Plechotice.* Plechotice: Obec Plechotice, 2014, 302 s. ISBN 978-80-8129-033-6. (zostavovateľ publikácie a autor časti textu, s. 72-236)

DRAHOŠOVÁ, Šarlota. Vývoj v rokoch 1848 – 1945. In KERESTEŠ, Peter – DRAHOŠOVÁ, Šarlota. *Telince. Monografia obce.* Telince: Obec Telince, 2014, s.79-161. ISBN 978-80-970.

KERESTEŠ, Peter. Starý Tekov. Príspevok k sídelnému vývoju mesta. In RÁBIK, Vladimír (ed.). *Litteris ac moribus imbutus – Studia Historica Tyrnaviensia XVI,* 2014, s. 267-296. ISBN 978-83-7490-690-6.

KERESTEŠ, Peter. Parketová továreň a parná píla v Kostoľanoch pod Tribečom – prvá továreň na výrobu parkiet v Uhorsku. In FIALOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *Remeslo má zlaté dno... Cechy, živnosti, manufaktúry a továrne v dejinách Uhorska.* Bratislava: Slovenský národný archív s podporou Tender Media Group, 2014, s. 245-253. ISBN 978-80-971767-1-6.

KERESTEŠ, Peter. (Mesto) Starý Tekov v stredoveku. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav et al. *Starý Tekov. Monografia obce.* Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 37-70. ISBN 978-80-971712-8-5.

KERESTEŠ, Peter. Starý Tekov v období osmanskej okupácie a protihabsburských povstaní v rokoch 1526 až 1711. In BÁTOVSKÁ, Jarmila–KINČOK, Branislav et al. *Starý Tekov. Monografia obce.* Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 71-92. ISBN 978-80-971712-8-5.

KERESTEŠ, Peter. Starý Tekov v období osvietenských reforiem 1711 – 1848. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav et al. *Starý Tekov. Monografia obce.* Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 93-122. ISBN 978-80-971712-8-5.

KERESTEŠ, Peter. Starý Tekov na ceste k modernizácii v rokoch 1848 – 1918. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav et al. *Starý Tekov. Monografia obce.* Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 123-150. ISBN 978-80-971712-8-5.

KERESTEŠ, Peter. Starý Hrádok v stredoveku. In BÁTOVSKÁ, Jarmila (ed.). *Starý Hrádok v plynutí času.* Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 19-32. ISBN 978-80-971702-7-1.

KERESTEŠ, Peter. Starý Hrádok v rokoch 1526 – 1711. In BÁTOVSKÁ, Jarmila (ed.). *Starý Hrádok v plynutí času.* Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 33-45. ISBN 978-80-971702-7-1.

KERESTEŠ, Peter. Starý Hrádok v rokoch 1711 – 1848. In BÁTOVSKÁ, Jarmila (ed.). *Starý Hrádok v plynutí času.* Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, s. 46-67. ISBN 978-80-971702-7-1.

KERESTEŠ, Peter. Devičany v stredoveku. In BÁTOVSKÁ, Jarmila et al. *Devičany. Monografia obce.* Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 30-39. ISBN 978-80-971773-9-3.

KERESTEŠ, Peter. Devičany v období tureckej poroby a protihabsburských povstaní v rokoch 1526 až 1711. In BÁTOVSKÁ, Jarmila et al. *Devičany. Monografia obce.* Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 40-59. ISBN 978-80-971773-9-3.

KERESTEŠ, Peter. Devičany v období hospodárskej stabilizácie v rokoch 1711 – 1848. In BÁTOVSKÁ, Jarmila et al. *Devičany. Monografia obce.* Devičany: Obec Devičany, 2014, s. 60-85. ISBN 978-80-971773-9-3.

KERESTEŠ, Peter – DRAHOŠOVÁ, Šarlota. *Telince. Monografia obce.* Telince: Obec Telince, 2014, 191 s. ISBN 978-80-970.

KERESTEŠ, Peter. Telince v období osmanskej okupácie 1526 – 1711. In KERESTEŠ, Peter – DRAHOŠOVÁ, Šarlota. *Telince. Monografia obce*. Telince: Obec Telince, 2014, s. 35-50. ISBN 978-80-970.

KERESTEŠ, Peter. Telince v období hospodárskej stabilizácie 1711 – 1848. In KERESTEŠ, Peter – DRAHOŠOVÁ, Šarlota. *Telince. Monografia obce*. Telince: Obec Telince, 2014, s. 51-78. ISBN 978-80-970.

KERESTEŠ, Peter. Predialistické a šľachtické rody. In KERESTEŠ, Peter – DRAHOŠOVÁ, Šarlota. *Telince. Monografia obce*. Telince: Obec Telince, 2014, s. 177-186. ISBN 978-80-970.

KERESTEŠ, Peter. Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Nitre. In *Nitra. Kultúrno-spoločenský mesačník,* september 2014, s. 13.

KERESTEŠ, Peter. Archív ukrýva osem kilometrov dokumentov. In *My. Nitrianske noviny,* 21. 7. 2014, č. 28, s. 6.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA NITRA

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA BOJNICE

GESCHWANDTNER, Branislav. *Cigeľ. Dedina a ľudia v nej so znamením srdca*. Prievidza: Patria I., 2014, 260 s. (autor kapitoly)

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA KOMÁRNO

PALUGA, Lukáš. Pramenná hodnota situačného plánu komárňanských kúrií z roku 1821. In PALUGA, Lukáš (ed.). *Historické mapy, plány a veduty z Podunajska a Považia / Duna és Vág menti régiók történelmi térképei, tervei és metszetei*. Bratislava – Komárno: MV SR Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, 2015, s. 102-127. ISBN 978-80-971528-2-6.

PALUGA, Lukáš (ed.). *Historické mapy, plány a veduty z Podunajska a Považia / Duna és Vág menti régiók történelmi térképei, tervei és metszetei*. Bratislava – Komárno: MV SR Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, 2015, 189 s. ISBN 978-80-971528-2-6.

RÉPÁSOVÁ, Katarína. (Preklad resumé príspevkov do slovenského alebo maďarského jazyka). PALUGA, Lukáš (ed.). *Historické mapy, plány a veduty z Podunajska a Považia / Duna és Vág menti régiók történelmi térképei, tervei és metszetei*. Bratislava – Komárno: MV SR Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, 2015, 189 s. ISBN 978-80-971528-2-6.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA LEVICE

BÁTOVSKÁ, Jarmila et al. *Devičany*. Devičany: Obec Devičany, 2014, 256 s. ISBN 978-80-971773-9-3.

BÁTOVSKÁ, Jarmila (ed.). *Starý Hrádok v plynutí času*. Starý Hrádok: Obec Starý Hrádok, 2014, 184 s. ISBN 978-80-971702-7-1.

BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav et al. *Starý Tekov. Monografia obce*. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, 392 s. ISBN 978-80-971712-8-5.

BÁTOVSKÁ, Jarmila – ŠVOLIKOVÁ, Marta. *Kuchárska kniha levických dám*. Levice: Štátny archív v Nitre, pobočka Levice, 2014, 128 s. ISBN978-80-971630-4-4.

ŠVOLIKOVÁ, Marta. Maďarské protižidovské zákonodarstvo a jeho dosahy. Príklad židovskej komunity v Leviciach. In FIAMOVÁ, Martina (ed.). *Protižidovské zákonodarstvo na Slovensku a v Európe*. Ústav pamäti národa, 2014, s. 322-333. ISBN 978-80-89335-51-0.

VINCZE, Ladislav. Levická bitka 1664 a Štefan I. Koháry. In *MY. Týždeň na Pohroní,* 18. 7. 2014, č. 27, s. 7.

VINCZE, Ladislav. 100. rokov železnice Levice – Šurany. In *MY. Týždeň na Pohroní,* 15. 10. 2014, č. 41, s. 5.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA NOVÉ ZÁMKY

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V NITRE, POBOČKA TOPOĽČANY

KVASNICOVÁ, Oľga. Štúrova akcia v roku 1936. In *Zborník referátov z konferencie Ľudovít Štúr a mládež 21. storočia konanej 27. októbra 2014.* Obec Uhrovec, 2014, s. 26-32.

KVASNICOVÁ, Oľga. Na večnú pamiatku... O pomníku padlým v Prvej svetovej vojne. In *MY. Topoľčianske noviny Dnešok,* 1. 4. 2014, č. 12, s. 2.

KVASNICOVÁ, Oľga. V archíve spomínali na Prvú svetovú vojnu. In *MY. Topoľčianske noviny Dnešok,* 1. 7. 2014, č. 25, s. 1-2.

KVASNICOVÁ, Oľga. Archivári objavili vzácne dokumenty. In *MY. Topoľčianske noviny Dnešok,* 21. 12. 2014, č. 51, s. 2.

KVASNICOVÁ, Oľga. O erbe mesta Bánovce nad Bebravou. In *Bánovské noviny,* 15. 3. 2014, č. 11, s. 2-3.

KVASNICOVÁ, Oľga. O cechoch v Bánovciach nad Bebravou. In *Bánovské noviny,* 22. 4. 2014, č. 16, s. 1-2.

KVASNICOVÁ, Oľga. Naši jubilanti. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 1, s. 49-50.

KVASNICOVÁ, Oľga. Naši jubilanti. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 2, s. 53-55.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE

BELEJ, Milan (ed.). *Plechotice.* Plechotice: Obec Plechotice, 2014, 302 s. ISBN 978-80-8129-033-6.

BODNÁROVÁ, Miloslava. Košický farár Ján Henckel – osobnosť európskej renesancie a humanizmu. In *Košice v súradniciach európskych dejín.* Košice, 2014, s. 199-208. ISBN 978-80-971869-4-4.

MIŠÍKOVÁ, Alena. *Rod Sztáray a Michalovce.* Zost. Vladimír Sekela. Michalovce: PRO, s.r.o., 2014, 206 s. ISBN 978-80-89057-50-4. (autorka kapitol na s. 8-157)

MIŠÍKOVÁ, Alena. Dejiny Cejkova do roku 1848. In MOLNÁR, Martin (ed.). *Cejkov.* Cejkov: Lojan EXEL PLUS, 2014, s. 9-64. ISBN 978-80-89508-16-7.

MIŠÍKOVÁ, Alena. Knižnica Antona Stáraiho a zariadenie kaštieľa v Michalovciach koncom 19. storočia. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Šľachta a šľachtické knižnice na východnom Slovensku (sídla – každodennosť – knižná kultúra).* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2014, s. 110-118. ISBN 978-80-555-1196-2.

PELLOVÁ, Daniela. *Plechotice.* Ed. Milan Belej. Obec Plechotice, 2014, 302 s. ISBN 978-80-8129-033-6. (autorka kapitol na s. 38-71)

PELLOVÁ, Daniela – MOLNÁR, Martin. Kostol Nanebovstúpenia Pána v Strážskom. In *Pamiatky a múzeá,* 2014, č. 1, s. 48-54. ISSN 1335-4353.

PELLOVÁ, Daniela – HAVIAROVÁ, Michaela. Prešovský kumšt. In *Pamiatky a múzeá,* 2014, č. 2, s. 33-37. ISSN 1335-4353.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE, POBOČKA PREŠOV

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE, POBOČKA BARDEJOV

Bez publikačnej činnosti.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE, POBOČKA HUMENNÉ

NOVOSÁDOVÁ, Mária. XVIII. archívne dni v Slovenskej republike. In *Fórum archivárov,* 2014, roč. XXIII, č. 2, s. 22-26.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE, POBOČKA SVIDNÍK

PAVLOVIČ, Richard. (Anotácia). DOMENOVÁ, Marcela. Z dejín mesta Prešova a jeho obyvateľov: Osobnosti – udalosti – pamiatky. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2012, 142 s. ISBN 978-80-85734-98-0. In *Česko-slovenská historická ročenka 2013.* Bratislava – Skalica, 2014, s. 306-309.

PAVLOVIČ, Richard. Najstarší dokument regiónu v archíve je mapa z roku 1826. In *Dukla,* 7. 4. 2014, č. 15, s. 6.

SNAKOVÁ, Martina. Stavebno-archívny výskum kaštieľa v Ruských Pekľanoch. In DOMENOVÁ,

Marcela (Ed.). *Z dejín šľachtických knižníc na Slovensku II. : Fragmenty – pramene – sídla*. Prešov: Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove, 2014, s. 111-118. ISBN 978-80-555-1107-8. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/user/Downloads/Snakova.pdf>.

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE, POBOČKA VRANOV NAD TOPĽOU

Bez publikačnej činnosti.

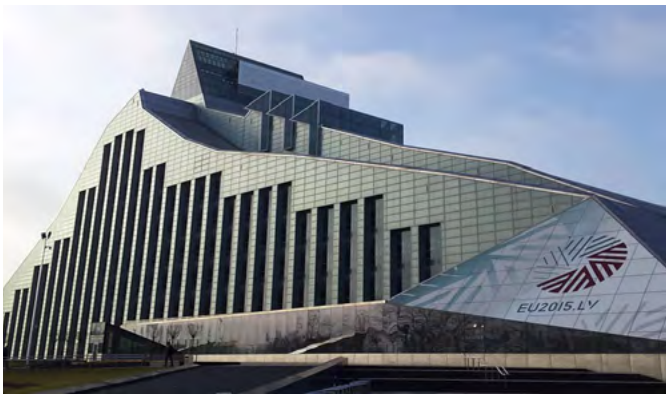
Zdroj: Výročná správa štátnych archívov SR za rok 2014, informácie zaslané od autorov.

Spracovala: *Ivana Červenková, SNA*

Novinky z ICA

KONFERENCIA ARCHIVÁROV V RIGE V RÁMCI PREDSEDNÍCTVA LOTYŠSKA V RADE EURÓPSKEJ ÚNIE

Po prvýkrát prevzalo Lotyšsko predsedníctvo v Rade Európskej únie v prvej polovici roka 2015. Pri tejto príležitosti usporiadal Národný archív Lotyšska v dňoch 19. – 20. júna 2015 už 31. ročník konferencie Európskeho výboru archivárov národných archívov *(European Board of National Archivists)* a 18. ročník stretnutia Skupiny európskych archívov *(European Archives Group)*. Konferencia sa uskutočnila v Národnej knižnici Lotyšska známej ako Lotyšský hrad svetla. Zúčastnilo sa jej 65 delegátov, ktorí reprezentovali 31 krajín – členské štáty Európskej únie, ďalej Nórsko, Island a ako pozorovatelia aj vyslaní zástupcovia Turecka a Ukrajiny. Pozvaní boli i zástupcovia z Európskej komisie a sekretariátu Európskej rady. Riaditelia národných archívov sa podelili o skúsenosti a pohľady v troch oblastiach, v ktorých zohráva digitalizácia dôležitú rolu: miesto a úloha archívov v digitálnej dobe; archívny manažment; štatistický archívny sektor. Stanovili sa všeobecné pravidlá a podmienky pre digitalizovanie archívnych dokumentov. Druhé zasadnutie spoločného zhromaždenia bolo spojené s archívmi a Európskym programom pre výskum. Dr. Valerie Johnson, dočasná riaditeľka Oddelenia pre výskum a zbierky Národného archívu Spojeného kráľovstva, poukázala na potreby zmien v akademickej oblasti, pretože výskumníci a vedci majú záujem pracovať on-line. V rámci tretieho zasadnutia Rihards Gulbis, vedecký poradca v oblasti autorských práv Najvyššieho súdu Lotyšska, vysvetlil trendy a plánované zmeny európskej legislatívy v oblasti autorských práv. Druhý deň konferencie sa začal diskusiou za okrúhlym stolom o úlohách archívov a ich prínose v ekonomickom vývoji, pričom riaditelia národných archívov referovali o stave správy a riadenia digitálnych dát vo svojich krajinách. Po konferencii sa uskutočnila exkurzia do sovietskeho bunkra nachádzajúceho sa 9 metrov pod zemou v Līgatne z 80. rokov 20. storočia a na najznámejšie hrady v údolí Gauja, hrad Turaida a v Gūtmaņale.

Budova Národnej knižnice Lotyšska známej ako Lotyšský hrad svetla

Použité elektronické zdroje:
MĀRA, Sprūdža. Archival Events during the Latvian Presidency of the Council of the European Union on Digital Agenda for Europe [on-line]. In *EURBICA Newsletter,* April 2016, s. 3 – 6 [cit. 2016-07-25]. Dostupné na internete: <http://www.ica.org/sites/default/files/NEWSLETTER%206.pdf>.

Katarína Petrašovičová
Trnavská univerzita

ŠTÁTNE ARCHÍVY SLOVANSKÝCH KRAJÍN – SPOLU

Medzinárodná nadácia Fórum slovanských kultúr *(Forum of Slavic Cultures)* sa k prvým stretnutiam archivárov slovanských krajín pripojila už pred niekoľkými rokmi, keď sa ešte konali z iniciatívy Petra Pavla Klasinca. Stretnutia sa uskutočnili v Ljubljane, Lipice a Trieste, umožňujúc archivárom podeliť sa o ich skúsenosti. Fórum slovanských kultúr sa usiluje o zblíženie a tiež podporu výskumu v in-

štitúciách i jednotlivcov prostredníctvom rôznych aktivít a stretnutí. Počiatočným krokom k spolupráci archívov slovanských krajín bola realizácia projektu výstavy s názvom Slovanské hlavné mestá v 2D v roku 2013. Prvá medzinárodná konferencia s názvom SPOLU *(TOGETHER)* sa rovnako stala úspešným dielom na ceste k spolupráci a budovaniu profesionálnych vzťahov medzi archivármi zo slovanských krajín a dostala sa do povedomia aj mimo ich hraníc. Najvhodnejšou témou diskusie o zachovaní archívnych materiálov a ich digitalizácii sa stala prvá svetová vojna. Podklady z tohto obdobia sa plánujú kompletne zdigitalizovať do roku 2018.

Prvý ročník medzinárodnej konferencie štátnych archívov slovanských krajín sa konal 24. – 26. septembra 2015 v Ljubljane (Slovinsko) a slávnostne ju otvorila ministerka kultúry Slovinska Julijana Bizjak Mlakar. Jednotlivé archívy na konferencii predstavili svoje archívne fondy a zbierky k problematike prvej svetovej vojny a stanovili si ciele do budúcnosti. Konferencie sa zúčastnili: Dmitry Yatsevich (Národný historický archív v Bielorusku), Šimun Novaković (Archív Bosny a Hercegoviny), Vlatka Lemić a Zlatko Draganović (Chorvátsky štátny archív), Jasmina Damjanovska (Štátny archív Macedónskej republiky), Stevan Radunović (Štátny archív Čiernej hory), Paweł Pietrzyk (Štátny archív Poľska), Irina Garkusha (Ruský štátny vojenský historický archív), Ana Kos Vujovic (Archív Srbska), Bojan Cvelfar a Jure Volčjak (Archív Slovinskej republiky). Účastníci konferencie sa dohodli na skupine expertov, ktorí budú mať na starosti trojročný projekt na vypracovanie Sprievodcu archívmi prvej svetovej vojny. Členmi tejto skupiny sa stali: Yatsevich (Bielorusko), Lemić (Chorvátsko), Pietrzyk (Poľsko), Rihter (Slovinsko), Cvelfar (Slovinsko).

Druhý ročník konferencie SPOLU sa konal 10. marca 2016 v chorvátskom Dubrovníku.

Použité elektronické zdroje:
HUREMOVIČ, Tina. TOGETHER – State Archives from Slavic countries [on-line]. In *EURBICA Newsletter,* April 2016, s. 9 – 11 [cit. 2016-07-25]. Dostupné na internete: <http://www.ica.org/sites/default/files/NEWSLETTER%206.pdf>.

Katarína Petrašovičová
Trnavská univerzita

Aktuálne zo života archivárov

VÝVOJ VZDELÁVACIEHO PROGRAMU PRE ARCHIVÁROV V HOLANDSKU

Krátky prierez históriou vzdelávania archivárov v Holandsku

Štátna škola pre archivárov *(Rijksarchiefschool),* ako jediná organizácia zodpovedajúca za vzdelávanie archivárov v Holandsku, bola založená v roku 1919, a to na základe zákona o archívoch z roku 1918. To však neznamená, že pred založením uvedenej školy sa archivárom v Holandskom kráľovstve mohol stať ktokoľvek. V roku 1902 sa kládli nasledovné požiadavky na archivára pracujúceho v štátnom archíve: vo funkcii štátneho archivára mohol pracovať len právnik alebo historik s doktorským titulom, pričom prednosť dostávali zväčša právnici. Následne musel získať zručnosti v archivistike, diplomatike, paleografii a chronológii. V roku 1910 skladali budúci archivári skúšku. Na určovanie podmienok a organizáciu tejto skúšky bola založená tzv. skúšobná komisia, ktorej členmi boli traja štátni archivári, zároveň autori diela Príručka (pozri článok O holandskom archívnictve. In *Fórum archivárov,* roč. XXV, 2016, č. 1, s. 32 – 39) a zakladatelia Združenia archivárov v Holandsku (KVAN). Požiadavky na úspešné zvládnutie skúšky boli nasledovné: doktorský titul z práva, znalosti stredovekej latinčiny, starej holandštiny, starého holandského práva, dejín Holandska, politických dejín, stredovekej geografie, dejín cirkvi a cirkevného práva. Ďalej záujemcov čakala ešte skúška z archívnictva, diplomatiky, paleografie a chronológie. Kurzy ponúkané v týchto odboroch bolo možné navštevovať na ktorejkoľvek univerzite. Z uvedených požiadaviek možno usúdiť, že štátne archívy v tom čase spracovávali a spravovali predovšetkým staré archívne fondy a aj fondy z 19. storočia. Už v tomto období sa ozývali hlasy, aby archivár bol v prvom rade historik nie právnik.

Prvý zákon o archívoch z roku 1918 položil základy nielen pre formovanie profesionálneho archívnictva, ale aj pre vzdelávanie profesionálnych archivárov. Rozlišoval archivárov prvej (I.) triedy a archivárov druhej (II.) triedy a toto rozdelenie platí dodnes, známe je tiež pod pojmami archivistika A a archivistika B. **Archivári I. triedy** museli mať ukonče-

né magisterské štúdium v jednom z nasledujúcich odborov: právo, politológia, rímsko-holandské právo alebo holandské dejiny. Každý kandidát musel úspešne absolvovať skúšku z archivistiky a ukončiť jeden rok stáže v inštitúcii, ktorá spravovala štátne archívy. Kandidáti, ktorí nemali akademický titul, mohli absolvovať skúšky na **archivára II. triedy.** Stáž bola v ich prípade skrátená na pol roka.

Na základe zákona bola v roku 1919 založená **Štátna škola pre archivárov** *(Rijksarchiefschool),* ktorá bola spojená so Štátnym archívom. Táto vzdelávacia inštitúcia bola garanciou, že správa archívov spočinula v rukách profesionálov vzdelaných v odbore. Prvým riaditeľom školy bol vtedajší všeobecný štátny archivár Robert Fruin Th. Azn., jeden z autorov Príručky *(Handleiding)*. Škola však v tejto podobe existovala len do roku 1924, pretože pracovný trh bol presýtený a vláda musela prijať opatrenia na šetrenie. Po zrušení školy vymenoval minister školstva, kultúry a vedy (ŠKV) skúšobnú komisiu, ktorá mala za úlohu zabezpečiť skúšky pre archivárov I. a II. triedy. Členmi komisie boli učitelia/docenti zrušenej Školy pre archivárov.

V roku 1955 bola Štátna škola pre archivárov znovuotvorená a pripojená k Štátnej archívnej službe. Riaditeľom školy bol všeobecný štátny archivár, riaditeľ Štátnej archívnej služby. Zmena archívneho zákona v roku 1968 tieto dve funkcie rozdelila, čím sa škola pre archivárov oddelila od Štátnej archívnej služby a stala sa samostatnou organizačnou zložkou v rámci ministerstva školstva, kultúry a vedy. Požiadavky vzdelávacieho programu a podmienky získania diplomov *archivár nižšieho stupňa* a *archivár vyššieho stupňa* boli obsiahnuté v článkoch 27 až 42 archívneho zákona. Skúška **archivára nižšej (II.) triedy** sa skladala z nasledovných predmetov: archívnictvo a znalosť archívneho zákona, paleografia (predovšetkým texty v stredovekej holandštine), chronológia a dejiny. Požiadavkou bolo aj absolvovanie stáže v dĺžke jedného roka. V rámci stáže musel kandidát vyhotoviť jeden inventár. **Archivár vyššej (I.) triedy** musel mať ukončené magisterské štúdium v odbore právo alebo história. Štúdium mohli absolvovať aj kandidáti, ktorí mali ukončené magisterské štúdium v odbore teológia, filozofia alebo historická geografia. Ďalej museli ovládať latinčinu, starú holandštinu, chronológiu, diplomatiku, právo a dejiny práva, dejiny cirkvi a všeobecné dejiny. Latinčina ako povinný predmet pre archivárov bola zrušená na konci 80. rokov 20. storočia.

Za prípravu a organizáciu skúšok bola naďalej zodpovedná skúšobná komisia, a to až do septembra roku 2001, odkedy platia pre prípravu a absolvovanie skúšok pravidlá ako v riadnom vysokoškolskom vzdelávaní.

Digitalizácia vo vzdelávaní archivárov

Od 80. rokov 20. storočia sa archívnictvo čoraz výraznejšie vyvíjalo ako plnohodnotná akademická disciplína. Postupne sa odčleňuje od histórie a práva a približuje sa k informatike. Veľké zmeny priniesli pre vzdelávací program archivárov digitalizácia a automatizovanie administratívnych procesov v 90. rokoch 20. storočia. Program študentov sa obohacoval o nové predmety a kurzy, no na začiatku nového tisícročia sa celý vzdelávací program fundamentálne zmenil. Dôsledkom digitalizácie a automatizovania sa strácala hranica medzi archivistikou a informačnou vedou. Absolventi Školy pre archivárov čoraz častejšie našli uplatnenie aj mimo inštitúcií štátnych archívov. V dôsledku týchto zmien sa škola osamostatnila a odčlenila od ministerstva ŠKV.

Dňa 2. decembra 1994 bola založená **Spoločnosť Škola pre archivárov** *(Stichting Archiefschool)* a od 1. januára 1995 sa vzdelávanie archivárov oficiálne prenieslo zo štátnej Školy pre archivárov na túto novú samostatnú vzdelávaciu inštitúciu, ktorá už nebola súčasťou ministerstva, no bola ním dotovaná. Úlohou novej školy bolo vytvoriť taký vzdelávací program, aby mohol flexibilne reagovať na požiadavky pracovného trhu a rozšíriť možnosti uplatnenia absolventov. Následne boli podpísané zmluvy s Vysokou školou v Amsterdame (HvA) pre vzdelávanie archivárov nižšieho stupňa a Univerzitou v Amsterdame (UvA) pre vzdelávanie archivárov vyššieho stupňa. Od akademického roku 1995/1996 ponúkali HvA a UvA vzdelanie pre archivárov v tzv. novom štýle ako Archivistiku B a Archivistiku A, bakalárske a magisterské štúdium. Štúdium archivistiky ponúkala HvA **(Archivistika B)** v rámci študijného programu Informačné služby a manažment na Inštitúte pre médiá a informačný manažment. Diplom **Archivistika A** na UvA bolo možné získať v rámci študijného zamerania Knižná a informačná veda (neskôr pod názvami: Knižná, archívna a informačná veda; Médiá a informačná veda, resp. médiá, informácie a komunikácia) na Fakulte humanitných vied. Nový vzdelávací program obsahoval okrem archívnych elementov aj prvky z odborov informačná veda, dokumentačná veda či kultúrne dedičstvo. Dôraz sa

kládol na využitie informačnej vedy v sektore národného kultúrneho dedičstva. Avšak paralelne do septembra roku 2001 bolo možné študovať aj podľa starého spôsobu. Rozdiel medzi vysokou školou a univerzitou je v tom, že vysoká škola je zameraná na odborné vzdelávanie spojené s praktickým využitím a spolupracuje s rôznymi podnikmi a organizáciami, na ktorých prebiehajú stáže študentov, a ktoré mnohokrát absolventov vysokej školy aj zamestnajú. Vysoká škola nie je zameraná na výskum a neponúka možnosť pokračovať v štúdiu formou doktorandského štúdia.

Od 1. januára 2009 je vzdelávanie a vedecký výskum v odbore archívnictvo, resp. archívna veda plne integrované v rámci HvA a UvA. K tomuto rozhodnutiu došlo potom, ako minister ŠKV prestal Spoločnosť finančne dotovať.

Bývalá Škola pre archivárov (rozumej Spoločnosť) neprestala fungovať ako inštitúcia, no plne sa integrovala v rámci HvA. Postupne sa vyvinula na holandské centrum expertízy na poli archívneho vzdelávania (zodpovedá za vzdelávacie programy archivárov na všetkých úrovniach) a výskumu (vykonáva výskum pre archívy, podniky a vládne orgány). Škola pre archivárov zodpovedá aj za odbornosť prednášajúcich. Prednášajúci sú popri výučbe na HvA a UvA zamestnaní aj v iných štátnych alebo súkromných archívnych inštitúciách. Ide teda o expertov z praxe. Okrem toho kvalitu vzdelávania zastrešujú jeden profesor a jeden alebo dvaja docenti, všetci zamestnanci UvA. Škola organizuje aj doškoľovacie aktivity, kurzy, kongresy, prednášky, semináre, workshopy na rôznych úrovniach a na rôzne archívne témy, na ktoré pozýva odborníkov z rôznych krajín sveta. Svojimi aktivitami získala dobré meno aj na medzinárodnej pôde, zapája sa do rôznych medzinárodných aktivít a spolupracuje na rôznych archívnych projektoch. Niekoľkokrát predsedala sekcii archívneho vzdelávania Medzinárodnej rady archívov *(Archival Education* v rámci *International Council on Archives).*

Vzdelávací program archivárov v Holandsku dnes

Vzdelanie archivárov v Holandsku sa realizuje na troch úrovniach: vedecké (wo), vyššie odborné (hbo) a stredné odborné vzdelanie (mbo).

Na vedeckej úrovni ponúka štúdium v odbore archívna veda *(archiefwetenschap)* a s ňou spojenú **špecializáciu Archivistika A** Univerzita v Amsterdame *(Universiteit van Amsterdam,* UvA). Je to jediné štúdium v tomto odbore na vedeckej úrovni

Budova Fakulty humanitných vied Univerzity v Amsterdame, tzv. Bungehuis

v Holandsku. Ide o duálne magisterské štúdium, ktoré trvá jeden a pol roka. Duálne znamená, že ide o akademicko-odbornú prípravu pre špecializované povolanie. Dôležitou súčasťou je dlhodobá stáž popri štúdiu, v rámci ktorej sa vedecké archívne teórie a koncepty testujú v praxi. Priamou vstupenkou na toto štúdium je ukončené bakalárske štúdium v odbore kultúrna informačná veda na UvA. Prihlásiť sa však môžu aj záujemcovia, ktorí už vlastnia magisterský diplom z vied príbuzných archivistike (napr. dejiny, právo, informačná veda), a to po absolvovaní tzv. prestupného programu. Tento prestupný program trvá jeden rok a je prispôsobený znalostiam magisterských štúdií. To znamená, že vyštudovaný historik alebo právnik musí absolvovať základné predmety z dokumentačnej a informačnej vedy a úvod do archivistiky, v prípade historika to môžu byť aj kurzy zo základov vedy o organizáciách (napr. kurz Informácie v organizáciách či Manažment zmien /*Change management*/), alebo základov práva (napr. kurz Právo v organizáciách). Vyštudovaný informatik musí absolvovať úvod do archivistiky, základy histórie alebo práva a filozofie, príp. politológie a pomocných vied historických. Štúdium je možné absolvovať aj popri zamestnaní. Skupiny nie sú veľké, maximálne 13 až 16 poslucháčov a takmer všetci študujú popri zamestnaní. Väčšina záujemcov sú historici s rôznou špecializáciou, ktorí našli zamestnanie v archíve. Po úspešnom ukončení prestupného programu je možné pokračovať v magisterskom štúdiu. Predmety záverečného stupňa štúdia sa prispôsobujú zmenám, ktorým odbor prechádza. Momentálne sú to tieto predmety: archívy a spoločnosť (v rámci predmetu sa preberajú témy ako spracovanie a vyraďovanie archívnych

fondov, etický kódex archivárov, význam kontextu archívnych fondov, archívne koncepty a teórie; všetky témy sa preberajú z hľadiska analógových aj digitálnych archívov), archívne systémy (ide o koncepty systémov), *information retrieval* (vyhľadávanie informácií, ide o koncepty vyhľadávacích systémov) alebo iný výberový predmet z informačnej vedy. Súčasťou je aj krátka stáž v niektorej z archívnych inštitúcií, porovnávajúca archívna veda (porovnávanie archívnych konceptov z rôznych krajín a interdisciplinarita) a nakoniec záverečná stáž spojená s písaním magisterskej práce.

Po úspešnom absolvovaní celého odboru získavajú absolventi akreditovaný titul magister umení *(Master of Arts)*. Do roku 2011 získavali tento titul pod názvom archívna veda *(Master Archiefwetenschap)*, od roku 2012 pod názvom veda o kultúrnom dedičstve *(Master Erfgoedstudies)*. Možnosť získať aj diplom archivistika A ostala nezmenená. Podmienkou je okrem štúdia archívnej vedy aj ukončené magisterské štúdium v odboroch história, štátne právo alebo veda o organizáciách, pričom historici musia mať ukončené kurzy Základy vedy o organizáciách a Základy práva. Právnici musia absolvovať základy histórie a základy vedy o organizáciách a tí, čo študovali vedy o organizáciách, musia mať základy histórie a práva. O získanie a vydanie tohto diplomu je potrebné osobitne požiadať. Žiadosti kontroluje a hodnotí expertízna komisia, ktorá posudzuje vydanie diplomu.

Momentálne je odbor archívna veda súčasťou odboru štúdií o kultúrnom dedičstve *(Erfgoedstudies)*. V minulosti boli oba vzdelávacie programy samostatné, no pod vplyvom úsporných nariadení sa museli tieto odbory spojiť. Naďalej však ostávajú súčasťou odboru Kultúrna informačná veda.

Študenti majú vďaka univerzitnej digitálnej knižnici prístup ku všetkým odborným a vedeckým periodikám, a teda aj k najnovším výskumom a poznatkom. Tieto sú flexibilne integrované do štúdia. Prednášok je menej, seminárov a kolokvií viac. Zamerané sú najmä na riešenie rôznych reálnych problematických úloh na základe vedeckých výskumov a teórií. Prevažuje samostatná práca, prezentácie, práca v malých skupinkách na projektoch a písanie esejí. Na konci magisterského štúdia sa nekoná štátna skúška. Počas štúdia sa zbierajú kredity (prezentácie, eseje, seminárne práce, testy), na základe ktorých je študentovi umožnené vypracovať magisterskú prácu a s tým spojený výskum. Po úspešnom obhájení získava titul magister umení.

Vysoká škola v Amsterdame (HvA) organizuje vzdelávanie archivárov na bakalárskej úrovni v rámci študijného programu Médiá, informácie a komunikácia so **špecializáciou** (praktické zameranie) **Archivistika B.** Štúdium trvá štyri roky. Študijný program pozostáva v prvom ročníku z predmetov z odboru médiá, informácie a komunikácia, v druhom ročníku si študenti vyberú špecializáciu a časť tvorí stáž v trvaní 10 týždňov. V treťom ročníku sa vyberá prehlbujúca špecializácia a študenti absolvujú archívny vzdelávací program tzv. *minor archívy*, v štvrtom ročníku absolvujú študenti 20-týždňovú stáž spojenú s vypracovaním bakalárskej práce. Po ukončení štúdia získavajú diplom bakalára umení *(Bachelor of Arts)* v odbore Médiá, informácie a komunikácia. Môžu požiadať o vydanie diplomu Archivistika B, ak obohatia svoj študijný program o archívne kurzy *(minor archívy)*, o stáž v inštitúcii, ktorá spravuje archívy (nemusí to byť štátny archív, môže to byť aj archív múzea, podniku či nemocnice) a o bakalársku prácu s archívnou témou. Štúdium prebieha v dennej alebo diaľkovej forme. Dĺžka vzdelania je individuálna a záleží od toho, koľko času má študent na štúdium a či má uznané niektoré z predmetov v rámci predchádzajúceho vzdelania. Špecializácia tzv. *minor archívy* je prístupná nielen študentom zamerania Médiá, informácie a komunikácia na HvA, ale aj študentom odborov, ktoré sú príbuzné archívnictvu, napr. história, právo, informatika, musia však splniť niekoľko podmienok a absolvovať vstupný pohovor. Ak kandidát spĺňa požiadavky na prijatie, môže program tzv. *minor archívy* študovať aj externe bez zápisu na HvA. Samozrejme náklady si v tom prípade záujemca hradí celkom sám, resp. jeho zamestnávateľ po vzájomnej dohode. V rámci programu tzv. *minor archívy* sú ponúkané dve špecializácie: 1. archív a manažment záznamov *(record management)*, 2. archív a kultúrne dedičstvo. Program pozostáva zo 7 modulov: úvod do archívnictva, sprístupňovanie archívov, právo a etika v archívnictve, bádanie v archívoch, archívne systémy, inventarizácia a tvorba inventárov, spracovanie a vyraďovanie.

Vzdelávacie programy pre archivárov sú ponúkané aj na Reinwardtovej akadémii *(Reinwardt academie)* študentom zameraným na Kultúrne dedičstvo (a to tzv. *minor archívy* s možnosťou získať diplom archivistika B) a na Univerzite v Leidene *(Universiteit Leiden)* archívne štúdiá *(Archival studies)*, v tomto prípade ale bez možnosti získať diplom archivistika A alebo B. No aj s ukončeným **magis-**

Erazmova univerzita v Rotterdame

terským štúdiom archívnych štúdií *(Master Archival Studies)* sa možno zamestnať v archívoch. Ide väčšinou o špecialistov na staršie archívne fondy (aj z územia koloniálneho Holandska) a spracovanie a vyraďovanie (definovanie kritérií na vyraďovanie) pri spracovávaní archívov so zreteľom na sociálny a kultúrny kontext. Aj v tomto štúdiu sa kladie čoraz väčší dôraz na digitálne archívy, digitálne archívne pramene a na informačný manažment a menej na špecializáciu v paleografii, diplomatike a vede o organizáciách. Ide o dvojročné magisterské štúdium pre historikov, ktorí si vybrali špecializáciu pre archívy. Štúdium je koordinované v spolupráci s Národným archívom a s možnosťou absolvovať ho aj v anglickom jazyku.

Posledným študijným odborom je **odbor archívny asistent.** Jeho štúdium ponúka HvA, ale na úrovni stredoškolského odborného vzdelania. Tento odbor je určený pre pracovníkov historických centier, obecných a mestských archívov, dokumentačných centier. Vzdelávací program pozostáva zo 6 kurzov zameraných na zlepšenie ponúkaných služieb, prístupnosti archívov v akejkoľvek forme a správy archívnych dokumentov. Dôraz sa kladie na digitálne služby. Odbor sa študuje iba popri zamestnaní, to znamená, že záujemcovia musia byť zamestnaní (zamestnanec, dobrovoľník, stážista detašovaný Úradom práce) v inštitúcii, ktorá spravuje (aj) historické archívne fondy. Program je zameraný na praktické využitie. Záujemca si platí celé štúdium sám, resp. mu po dohode prispieva zamestnávateľ. Do jedného kurzu sa môže zapísať maximálne 14 študentov. Z jednej inštitúcie môžu byť na štúdium tohto odboru prihlásení maximálne dvaja zamestnanci súčasne.

Okrem týchto študijných a vzdelávacích programov archívne expertízne centrum v spolupráci s KVAN vyvíja ďalšie aktivity na zlepšenie kvalifikácie archivárov a aj uplatnenie vyštudovaných archivárov na pracovnom trhu. Minulý rok spustili v duchu tohto trendu tzv. mentorský program založený na báze dobrovoľnosti, v ktorom nováčikovia v odbore príležitostne spolupracujú s archivármi s dlhoročnou praxou na rôznych projektoch.

Štúdium histórie v Holandsku

Štúdium histórie ponúkajú viaceré holandské univerzity, pričom každá láka študentov na inú špecializáciu. Najväčší rozdiel so Slovenskom je zrejme v špecializáciách a v skladbe študijného programu. To znamená, že študenti majú možnosť kombinovať rôzne predmety jednotlivých odborov a vzdelávacích programov v rámci univerzity. Interdisciplinarita je samozrejmosťou. Zaujímavosťou je tiež, že programy sú ponúkané v holandskom a anglickom jazyku, čím sa holandské univerzity stávajú atraktívne aj pre zahraničných študentov. Angličtina sa postupne stáva akademickým jazykom na holandských univerzitách. Študijný materiál (v niektorých odboroch výlučne) v angličtine je štandardom. Univerzity ponúkajú aj rôzne medzinárodné programy. Štúdium sa začína bakalárskym stupňom, ktorý trvá 3 roky. No pokračovať v ňom môžu len študenti, ktorí úspešne ukončili prvý ročník *(propedeuse)*. Bakalárske štúdium sa končí štátnou skúškou (resp. získaním predpísaného množstva kreditov), obhájením bakalárskej práce a následne získaním titulu bakalár umení. Potom nasleduje magisterské štúdium, ktoré trvá jeden alebo dva roky. Končí sa obhájením magisterskej práce a titulom magister

Budova Univerzity v Leidene, tzv. Lipsius

umení. Študenti sú hodnotení jednotným kreditovým systémom. Známkovanie je od 1 do 10, pričom 1 je najhoršia známka a 10 zase najlepšia. Na úspešné absolvovanie predmetu je potrebné získať aspoň známku 6.

Globálne možno povedať, že program prvého ročníka je založený na prehľade svetových dejín od praveku po súčasnosť, prehľade dejín Holandska a úvode do štúdia histórie. V druhom a treťom ročníku sa vedomosti prehlbujú, a to v súvislosti od výberu špecializácie. Okrem toho si študenti svoj individuálny program môžu obohatiť vybranými predmetmi z histórie alebo príbuzných vied, napr. žurnalistiky, práva či ekonomiky. Každá univerzita vo väčšej či menšej miere ponúka aj všeobecné predmety, ako napr. akademické zručnosti, filozofia, akademická angličtina. Pre študentov sú však najzaujímavejšie špecializácie jednotlivých univerzít, ktoré ich doslova verbujú a v rámci štúdia ponúkajú rôzne lákadlá. Aby sa budúci študenti mohli lepšie rozhodnúť, univerzity organizujú dni otvorených dverí, možnosť štúdia na skúšku, či kráčať jeden deň s niektorým zo starších študentov. Každý študent má aj vlastného sprevádzajúceho štúdiom, čiže osobu, ktorá dozerá na priebeh štúdia, pomáha koordinovať program a radí. Súčasťou štúdia je stáž v inštitúcii, kde je potrebný historik, napr. archív, múzeum, ministerstvo a pod. Študenti majú možnosť absolvovať študijný pobyt v zahraničí alebo časť štúdia v zahraničí. Dôležitou súčasťou študijného programu je okrem prednášok a seminárov, resp. kolokvií, samoštúdium, ale tiež tímová práca, prezentácie, písanie esejí a v neposlednom rade otvorená diskusia. To znamená, každý má nárok na vlastný názor, musí ho však podložiť argumentmi. Samoštúdium je zamerané i na riešenie reálnych problémových úloh s dôrazom na sebavzdelávanie a sebadisciplínu, tzv. *Problem-Based Learning System*. Výhodou holandských univerzitných programov je, že sa dajú rôznym spôsobom kombinovať. Každý študent si môže vybrať predmety, ktoré zodpovedajú jeho záujmom, nadaniu a zameraniu v budúcnosti. Na priblíženie štúdia histórie v Holandsku som vybrala tri, medzi študentmi najobľúbenejšie univerzity.

Univerzita v Leidene láka študentov na zostavenie si vlastného študijného programu, a to už od prvého ročníka. To znamená vybrať si špecializáciu a predmety (súvisiace s históriou), ktoré sa najviac približujú záujmom študenta. Okrem toho ponúka ako jediná univerzita špecialistov na dejiny každého svetadielu. Lákadlom môže byť aj študentský klub pôsobiaci pri katedre histórie s dlhoročnou tradíciou.Táto univerzita ponúka v rámci histórie šesť študijných odborov a v rámci odborov aj špecializáciu (krajina, obdobie, perióda). Týmito štu-

Deň otvorených dverí na Univerzite v Leidene

dijnými odbormi sú: holandské dejiny, všeobecné dejiny, starovek, stredovek, sociálne dejiny a hospodárske dejiny. Špecializácia môže byť napríklad hospodárske kontakty v novoveku, napr. Východoindická spoločnosť, alebo ekonomika ázijského kontinentu 20. storočia. Študuje sa v malých skupinkách a kolokviách. Okrem toho sú študentom ponúkané prednášky a semináre. Prednášky sa končia testami a vypracovaním eseje, semináre seminárnou prácou alebo prezentáciou. Veľká časť štúdia je v elektronickej forme *(e-learning)*. Na univerzite v Leidene je možné kombinovať štúdium s umeleckým zameraním. Po ukončení bakalárskeho štúdia sa možno prihlásiť na magisterské štúdium a vybrať si zameranie: jednoročné štúdium so špecializáciou na dejiny *(MA History)*, štúdium s pedagogickým minimom, štúdium s vedeckým zameraním (trvá dva roky), či tzv. široký záber (napr. magister v odbore medzinárodné vzťahy alebo magister v odbore mediálne štúdiá). Jednoročné štúdium so špecializáciou na dejiny je v angličtine. Študenti pritom študujú v rámci programu Leiden-Oxford-Paris jeden trimester v Oxforde a jeden trimester v Paríži. Špecializácie ostatných troch zameraní sú: starovek, archívnictvo, urbanizácia, migrácia a globalizácia, koloniálne dejiny, dejiny Európy, Európa v rokoch 1000 – 1800, politicko-kultúrna a národná identita.

Univerzita v Amsterdame ponúka na výber niekoľko špecializácií v magisterskom programe, ktoré je podľa prieskumov najlepšie v Holandsku a z veľkej časti sa študuje v angličtine. Ako jediná univerzita ponúka aj 5 jedinečných odborov: americké štúdie *(American Studies)*, štúdie o Nemecku (dejiny, vývoj spoločnosti, politika, kultúra), štúdie o holokauste a genocíde, dejiny zlatého veku Holandska (holandský novovek) a vojenské dejiny. Prvý ročník je úplne rozdielny v porovnaní so štúdiom na Univerzite v Leidene. Ponúka orientáciu v odbore história z hľadiska medzinárodnej politiky a ekonomicko-sociálnych vzťahov, prierez históriou aj ázijských krajín, ďalej zručnosti dôležité pri štúdiu a interpretácii historických prameňov a pri príprave historického výskumu. Štúdium je obohatené o prednášky v teréne, teda na rôznych historických miestach. V druhom a treťom ročníku sa vedomosti prehlbujú, rovnako postupy výskumu a spôsoby písania vedeckých prác. Na rad prichádzajú aj dejiny Holandska, filozofia vied a dejín. Veľká pozornosť sa venuje samostatnému výskumu, písaniu esejí a prezentácii. Po úspešnom ukončení prvého ročníka je možné prihlásiť sa v druhom a treťom ročníku na špecializáciu americké štúdie.

Erazmova univerzita v Rotterdame sa môže už niekoľko rokov pýšiť prvenstvom v kvalite bakalárskeho štúdia histórie v Holandsku. Okrem toho patrí k najlepším na svete. Štúdium histórie ponúka výlučne v angličtine, to znamená študijný materiál v angličtine a tiež možnosť čiastočne študovať v zahraničí. Ako jediná univerzita v Holandsku ponúka tzv. medzinárodné bakalárske štúdium histórie. Jeho zaujímavosťou je, že dejiny sa neštudujú klasicky rozdelené periodizáciou na obdobia, ale ponúka rôzne historické témy prepojené so súčasnosťou. Napríklad, ako sa dejiny druhej svetovej vojny odzrkadľujú vo filmoch a počítačových hrách. Alebo či politické, hospodárske a sociálne problémy súčasnosti majú korene v minulosti. Magister-

ský program sa už nenazýva história, ale história spoločnosti a ponúka dve špecializácie: 1. dejiny Holandska v globálnom kontexte (to znamená ako globalizácia od najstarších čias ovplyvnila dejiny Holandska až po súčasnosť) a 2. globálna história a medzinárodné vzťahy. Za určitých podmienok je možné pokračovať aj v magisterskom štúdiu odboru Mediálne štúdiá, čiže teória a výskum v oblasti žurnalistiky, mediálnej politiky a manažmentu.
Aj keď sú reklamné slogany a ponuky kombinovania študijných programov univerzít veľmi lákavé, pravda je taká, že pre historikov je veľmi ťažké nájsť v Holandsku zamestnanie. Trh je presýtený. Učitelia dejepisu študujú na vysokých školách, nie na univerzitách. Štúdium trvá spravidla štyri roky. No aj historik s univerzitným titulom sa môže zamestnať ako učiteľ dejepisu, ak si spraví pedagogické minimum.

Miriam Lengová
Philips Company Archives, Amsterdam

ZABUDNUTÝ ARCHÍV OBILNEJ SPOLOČNOSTI PRE SLOVENSKO V BRATISLAVE

Obilná spoločnosť pre Slovensko (ďalej len OSS) bola zriadená vládnym nariadením č. 46/1939 Sl. z. zo dňa 4. apríla 1939 a začala pôsobiť s právnou účinnosťou od 15. marca 1939. V novovzniknutej Slovenskej republike prevzala úlohy predtým zverené Československej obilnej spoločnosti.[1] OSS plnila úlohy vyplývajúce z vládneho nariadenia č. 166/1939 Sl. z. o úprave obchodu s obilím, múkou, mlynskými výrobkami, sladom, strukovinami a niektorými krmivami. Spoločnosť mala vyhradené právo (tzv. obilný monopol) obchodovať s tuzemským a dovezeným obilím, múkou, mlynskými výrobkami a krmivami analogicky, ako to robila predtým Československá obilná spoločnosť. Samotná OSS vznikla ako účastinná spoločnosť s tromi hlavnými akcionármi (Sväz hospodárskych družstiev a verejných obilných skladíšť v Bratislave, Slovenská obilná účastinná spoločnosť v Bratislave, Slovenské mlynárske družstvo v Bratislave, v pomere 50:25:25% účastín). OSS zanikla v roku 1948 na základe zákona č. 278/1948 Zb. z. a n., ako aj príslušných ustanovení zákona č. 316/1948 Zb. z. a n., podľa ktorého sa vytvorilo Ústredie pre hospodárenie s pôdohospodárskymi výrobkami a na Slovensku Družstvo pre hospodárenie s pôdohospodárskymi výrobkami. Po tomto bola OSS zrušená a všetky jej práva a záväzky prešli na Ústredie pre hospodárenie s poľnohospodárskymi výrobkami tzv. univerzálnou sukcesiou, ako to bolo i v prípade ďalších družstevných podnikov. Dňa 11. novembra 1949 bola OSS vymazaná z Firemného registra Krajského súdu v Bratislave.[2]
V Slovenskom národnom archíve sú uložené dokumenty týkajúce sa obilného monopolu takmer výhradne len v archívnom fonde nazvanom Obilná spoločnosť pre Slovensko, 1939 – 1949. Podľa evidenčného listu mal tento archívny fond pôvodne rozsah 322 bežných metrov, takže išlo rozsahom o väčší archívny fond. V roku 2013 sme začali práce na jeho sprístupnení bádateľskej verejnosti.[3]

Stav archívneho fondu Obilná spoločnosť pre Slovensko pred začiatkom sprístupňovania. Foto: autorka.

[1] Netreba si ju zamieňať so Slovenskou obilnou spoločnosťou, ktorá bola založená na ustanovujúcom valnom zhromaždení dňa 18. júna 1934 vychádzajúc z vládneho nariadenia č. 1937/1934 Zb. z. a n. zo dňa 14. júla 1934. Od svojho vzniku až do jari 1939 bola určená za zmocnenca Československej obilnej spoločnosti v Prahe a poverená vykonávaním predpisov o monopolnom hospodárení s obilím na Slovensku.
[2] Bližšie pozri: TVRDOŇOVÁ, Daniela.Obilný monopol v zrkadle archívnych dokumentov Slovenského národného archívu. In *Paginae Historiae. Sborník Národního archivu,* roč. 24, 2016, č. 1, s. 264 – 289.
[3] O ťažkostiach pri sprístupňovaní archívnych fondov hospodárskeho charakteru, či priamo fondu Obilnej spoločnosti pre Slovensko v Slovenskom národnom archíve sme už čo to pohovorili i popísali. Pozri autorkinu štúdiu: TVRDOŇOVÁ, Daniela. Archívne fondy hospodárskeho charakteru v oddelení nových fondov Slovenského národného archívu – súčasný stav. In *Muzeológia a kultúrne dedičstvo,* roč. 4, 2016, č. 1, s. 53 – 62.

V 50. rokoch 20. storočia vládli v Československu v hospodárskych organizáciách komplikované pomery. Spomínané sukcesie, konfiškácie, či zoštátňovanie i zánik súkromného vlastníctva a s tým súvisiaca zložitá agenda pôvodcov hospodárskych fondov spôsobili, že pod hlavičkou archívneho fondu Obilnej spoločnosti pre Slovensko sa nachádzali aj dokumenty z činnosti ďalších inštitúcií. Prispela k tomu aj manipulácia spojená s viacnásobným sťahovaním dokumentov, kým sa dostali do dnešných depotov Slovenského národného archívu. Pri procese triedenia sa zistilo, že fond Obilnej spoločnosti pre Slovensko, ktorý bol do archívu privezený v balíkoch (previazaných špagátom, či „gurtňami"), obsahoval aj iné archívne dokumenty pochádzajúce z činnosti ďalších hospodárskych organizácií. Väčšina z nich, tiež zväčša v balíkoch a nespracovaná, je súčasťou archívneho komplexu 2. oddelenia spracúvania archívnych dokumentov Slovenského národného archívu. Avšak objavili sme tu aj archívne dokumenty z činnosti inštitúcií, ktorých fondy sa v Slovenskom národnom archíve nenachádzajú. Celkovo ide o viac ako tri desiatky celkov rôzneho rozsahu. Po komplexnom vytriedení budú dokumenty zaradené medzi existujúce fondy uložené v Slovenskom národnom archíve, či delimitované do iných štátnych archívov.

Okrem týchto archívnych celkov sme z dokumentov vytriedili aj väčšie množstvo rôznych dokumentačných materiálov, ako prospekty, letáky, vestníky, brožúry, noviny, časopisy, ročenky a i., vhodných pre zaradenie do Zbierky dokumentácie, resp. do knižnice Slovenského národného archívu. Približne jedna tretina všetkých dokumentov bola z archívneho fondu vyradená, keďže išlo o písomnosti bez trvalej historickej a dokumentárnej hodnoty. Najväčšiu časť vyradených písomností tvorila tzv. denná pošta, čiže kópie odpovedí všetkých vybavených spisov, z ktorej sme nechali len vzorku z každého ročníka. Tieto kópie odoslanej pošty sa vo fonde zachovali dokonca až v troch farebných vyhotoveniach, v modrej, bielej a ružovej. Tiež sme vyradili dokumenty z činnosti učtárne.

Až dosiaľ sa nám nepodarilo v archívnych dokumentoch objaviť pôvodný spisový a skartačný poriadok a plán (registratúrny plán a registratúrny poriadok), podrobnú organizačnú štruktúru, prípadne iné dokumenty, na základe ktorých by bolo možné usporiadať archívne dokumenty pochádzajúce z činnosti Obilnej spoločnosti pre Slovensko podľa pôvodného registratúrneho systému.

Celkom náhodne, pri sťahovaní registratúry Slovenského národného archívu v roku 2015, sme objavili síce nedatované, ale pomerne podrobné oznámenie o zriadení centrálneho archívu Obilnej spoločnosti pre Slovensko. Tento archív[4] mal byť zriadený v zmysle §29 a §30 obchodného zákona (zákonného článku XXXVII. z roku 1875), na základe ktorého bol každý obchodník aj obchodná spoločnosť povinná všetky doručené obchodné listiny i odoslané listy uschovávať po dobu 10 rokov. Ako uvádza citovaný dokument: „Aby bolo učinené zadosť tomuto ustanoveniu a súčasne, aby bolo zaistené dlhodobé a systematické uloženie všetkých spisov, zriaďuje sa v rámci sekretariátu centrálny archív OSS."[5]

Pre organizáciu tohto archívu[6] boli stanovené podrobné smernice. Archív sa skladal z dvoch hlavných častí:

1. z archívu odoslanej pošty, ktorý obsahoval už spomínané kópie listov odoslaných z Obilnej spoločnosti pre Slovensko a bol spoločný pre všetky oddelenia,
2. zo všeobecného archívu, ktorý obsahoval všetok spisový materiál vybavených záležitostí, to znamená prijaté listy, rôzne hlásenia, doklady a vybavenia.

Všetky tieto spisy sa najprv zakladali na jednotlivých oddeleniach a až 6 mesiacov po uplynutí príslušného kalendárneho roku boli presunuté do centrálneho archívu na dlhodobé uloženie. Vedľajšou

[4] Cieľom nášho príspevku je predstaviť tento dokument (Oznámenie o zriadení centrálneho archívu Obilnej spoločnosti pre Slovensko) kolegom archivárom a podeliť sa tak s nimi o malé radosti, ktoré takýto archívny objav priniesol a zároveň priblížiť postavenie a význam jedného, z dnešného pohľadu už bezvýznamného, archívu v časoch, keď slovenské archívnictvo a najmä predarchívna starostlivosť, ako ju poznáme dnes, ešte neexistovali. Práve z tohto dôvodu sme sa rozhodli používať dobovú terminológiu dokumentov a veríme, že všetkým čitateľom bude jasné, že v dnešnom chápaní nešlo o centrálny archív, ale skôr o registratúrne stredisko, predtým nazývané aj ústredná spisovňa. Mohlo by sa zdať, že pojem „archív" bol použitý nenáležite a aj v dobovej terminológii by bolo príznačné napísať, že šlo o ústrednú spisovňu, na strane druhej naše skúsenosti ukazujú, že nielen v minulosti, ale i v súčasnosti mnohé inštitúcie, či už tie štátne alebo súkromné, aj napriek jasnej definícii termínov archív a registratúra, tvrdošijne posielajú svoje písomnosti do archívu a nie do registratúrneho strediska.

[5] SNA, f. Obilná spoločnosť pre Slovensko, Oznámenie o zriadení centrálneho archívu OSS, nespracované.

[6] Nielen na tomto mieste, ale i ďalej v texte máme na mysli pôvodcom založený centrálny archív OSS, ktorý by mal byť v dnešnej archívnej terminológii správne nazývaný registratúrnym strediskom, pozri pozn. č. 4.

funkciou archívu však podľa nariadenia malo byť aj skladovanie všetkých ostatných písomností, ktoré jednotlivé oddelenia už nepotrebovali.
Na základe zachovaných archívnych dokumentov je zrejmé, že tento systém archivácie sa skutočne aj v praxi používal. Pri sprístupňovaní archívnych dokumentov Obilnej spoločnosti pre Slovensko sa stretávame s už spomínanou odoslanou dennou poštou. Podľa usmernenia sa každý list odoslaný z Obilnej spoločnosti pre Slovensko mal písať najmenej v troch kópiách. V modrej, ktorá sa mala zakladať do archívu oddelenia, v ružovej, ktorú posielali do centrálneho archívu, kde ich archivár každý deň zozbieral zo všetkých oddelení. Tieto kópie zviazal v obale a vznikla už spomínaná denná pošta, ktorú ukladali zo všetkých oddelení spoločne podľa dní. Posledné biele kópie odídenej pošty všetkých oddelení sa mali v centrálnom archíve ukladať vecne podľa abecedy a tvoriť tak vlastný

Denná pošta, odoslané listy v bielej, modrej a ružovej kópii. Foto: autorka.

archív odchádzajúcej pošty. Práve tieto biele kópie sa však v archívnom fonde zachovali len torzovite.
Vo všeobecnom archíve Obilnej spoločnosti pre Slovensko mali byť uložené vybavené spisy jednotlivých oddelení spoločnosti postúpené po uplynutí 6-mesačnej lehoty do archívu k dlhodobému, prípadne i trvalému uloženiu. Obsahom všeobecného archívu mali teda byť akési „medziarchívy“ jednotlivých oddelení OSS. Všetky oddelenia sa mali pri vybavovaní spisov riadiť smernicami, ktoré im prikazovali vyhradiť si zo svojich úradných miestností jednu a v nej ukladať všetok spisový materiál vybavených záležitostí oddelenia. Za vybavenú záležitosť mali pokladať „záležitosť, s ktorou práca už bola po každej stránke ukončená.“ Zakladanie spisov do „medziarchívu“ sa malo diať na základe systému:

a) <u>podľa kalendárnych rokov</u> tak, aby spisy jedného roku boli v každom oddelení založené spoločne a tvorili samostatný celok oddelený od spisov z iných rokov. Na konci každého roku sa archív oddelenia uzavrel a založil sa nový. Po mesiacoch sa archívy jednotlivých oddelení odovzdali do centrálneho archívu, kde ich archivár mal ukladať tak, aby spisy jednotlivých oddelení vo všetkých rokoch boli sústredené spoločne. Všetky spisy mali byť v podacom protokole pri prevzatí do centrálneho archívu archivárom označené „ad acta“.
b) <u>podľa abecedy</u> tak, že pre každé písmeno mal byť „podľa predvídavej potreby“ určený zaraďovač. Na tieto účely sa nielen v tom čase, ale ešte i dnes, používali lepenkové zakladače s kovovým uzáverom, ktorý mal umožniť vkladanie a vyberanie spisov v ktorejkoľvek časti zakladača. Každý archivár, ktorý sa už stretol s dobre „odležanými“ zakladačmi, vie oceniť tento spôsob archivácie spisov. Abecedný systém ukladania sa riadil pri odoslaných listoch prvým písmenom adresáta (firmy), pri doručených listoch samozrejme prvým písmenom odosielateľa, pri dokladoch a preukazoch prvým písmenom osoby, prípadne firmy, na ktorej meno bol tento doklad vystavený. Firmy, s ktorými bola OSS v dennom alebo častejšom kontakte, ako napríklad Sväz hospodárskych družstiev, Slovenská

Lepenkové zakladače používané pre abecedné uloženie spisov OSS. Foto: autorka.

obilná spoločnosť, Slovenské mlynárske družstvo, rôzne banky, ministerstvá atď., mali vedené samostatné zakladače.

c) podľa časového hľadiska tak, že spisy jednej firmy, ktoré podľa hore uvedeného boli pohromade, sa zakladali od najstarších po najnovšie, pričom pri kópiách odoslaných listov bol smerodajný dátum napísania, pri prijatých listoch, dokladoch, hláseniach a iných došlých spisoch dátum doručenia do OSS na základe odtlačku prezenčnej pečiatky a jej dátumu.

Výnimku z tohto pomerne jednoduchého systému zakladania spisov tvorili:

1. spisy obchodných záležitostí. Obchodné oddelenie viedlo register obchodných záležitostí, kde každej veci bolo pridelené vlastné registračné číslo a mala byť sústredená v samostatnom viditeľne očíslovanom obale. V tomto prípade sa teda obchodné spisy neukladali podľa abecedy, ani dátumu, ale podľa registračných čísel, pričom aj tu mal platiť systém zakladania podľa jednotlivých rokov a v júli nasledujúceho roku mali byť riadne odovzdané do centrálneho archívu spoločnosti.

Spisy obchodného oddelenia v označených obaloch s prideleným registračným číslom. Foto: autorka.

2. žaloby a trestné záležitosti právneho oddelenia sa mali po vybavení ukladať v osobitnom, tzv. právnom archíve, a to vecne vo fascikloch označených číslom, pod ktorým bola konkrétna vec vedená aj v registri právneho oddelenia. Kvôli evidencii si malo právne oddelenie viesť samostatnú registračnú knihu. Aby však zostali zrejmé súvislosti medzi číslami podacieho protokolu a registračnými číslami registra právneho oddelenia, mali sa na vnútornej strane fascikla označiť protokolárne čísla všetkých došlých listov a dokladov daných do obalu. Postup každoročného odovzdávania spisov do archívu bol však ten istý ako pri iných oddeleniach.

Právne spisy vo fascikloch označených číslom, pod ktorým bola konkrétna vec vedená aj v registri právneho oddelenia. Foto: autorka.

3. spisy, ktoré vzhľadom na ich zvláštny tvar nebolo možné uložiť do bežne používaných zaraďovačov, sa mali ukladať vo vhodných obaloch a bolo ponechané na konkrétnych oddeleniach, akým systémom. V tomto prípade išlo najmä o rôzne hlásenia, tlačivá, ale i osobné spisy a i.

Spisy archívneho fondu OSS rôznych tvarov a veľkostí. Foto: autorka.

4. dôležité listiny, zápisnice, cenné listiny, účtovné doklady a podobné svojou povahou jedinečné a dôležité dokumenty ostali natrvalo v príslušných oddeleniach spoločnosti a nedávali sa do centrálneho archívu.

Prístup do archívu OSS mali mať len zamestnanci OSS, ale len v naozaj nutných prípadoch. Ako uvádza spomínané usmernenie, malo to byť „čo najmenej". Vyžiadať si dokumenty uložené v archíve mohol len prednosta oddelenia alebo ním poverená osoba formou žiadanky. Všetky výpožičky mali byť vedené v zvláštnej knihe vydaných spisov a museli byť vrátené späť v lehote troch dní.

Po vecnej stránke mal byť centrálny archív vybavený potrebným zariadením, ale i bezpečnostnými opatreniami, ktoré okrem železných mreží zahŕňali napríklad aj zákaz fajčiť. Po stránke personálnej mal byť archív zabezpečený jedným starším úradníkom[7], ktorý bol vedúci archívu a jednou pridelenou silou, pričom obaja organizačne podliehali sekretariátu OSS. Prechodne mal byť archív odchádzajúcej pošty umiestnený v miestnosti na prízemí a centrálny archív bol v miestnosti bývalého krytu v suteréne.

Ako možno vidieť na priložených fotografiách a vyplýva to aj zo samotných dokumentov, vďaka zavedenému označovaniu spisov centrálneho archívu OSS môžeme aspoň čiastočne zrekonštruovať registratúrny systém pôvodcu. Na tomto mieste musíme konštatovať, že existencia dobrej spisovej manipulácie nám pomôže pri spracovaní dokumentov z činnosti akéhokoľvek pôvodcu, i keď ďalšie osudy archívnych dokumentov nemusia byť práve ukážkové.

Na záver si dovolíme ešte malé, a možno i trošku nadnesené, konštatovanie o tom, že existencia akéhokoľvek archívu, a teraz rozhodne nemáme na mysli len archív podnikový, či terminologicky správne registratúrne stredisko, ale archív ako taký (a nechávame na čitateľa, ktorý v nedávnej či dávnej minulosti zaniknutý alebo zrušený archív si pod tento pojem doplní) má zmysel, aj keď to ocenia možno až nasledujúce generácie.

Daniela Tvrdoňová
Slovenský národný archív

COLLEGAE AUT COMPETITORES? alebo O OBČASNOM VÝSKYTE PARALELNÝCH SVETOV AJ V OKATO PRÍBUZNÝCH PROFESIÁCH

Na prvý dojem by uvedený titulok mohol navodzovať atmosféru strhujúceho sci-fi dobrodružstva, avšak tento príbeh sa bude odohrávať v drsnej realite. Dokonca by som mohla povedať, že priam až v každodennosti dvoch profesií – historikov a archivárov, – ktoré bežný pracujúci smrteľník v produktívnom veku neberie príliš vážne a až na skromné výnimky sa o ich prácu sotva zaujíma. Úprimne si však priznajme, aj keď v našej práci sa kus zmyslu nájde, zem sa bez nás skutočne točiť neprestane a *happy end* mesiace sledovanej telenovely či dobre zavarené nakladačky majú často na každodenný život ľudí oveľa väčší vplyv. V drvivej väčšine prípadov ostane tento stav nepoznania navždy nezmenený, radikálny škrt v klasickom scenári môže spôsobiť najskôr možnosť reštituovať majetok či túžba dopátrať sa na staré kolená svojich predkov a zostaviť si svoj vlastný rodokmeň.

Prvotný entuziazmus lovcov – laikov poriadne schladí už prvé stretnutie s historikom, ktoré väčšinou odhalí krutú pravdu, že zvolený cieľ sa jednou návštevou nedosiahne a navyše tak konkrétne odpovede treba hľadať priamo pri prameni, teda v archívoch. Mierne otrasení odhodlanci ešte vydržia a spravia aj ďalší nevyhnutný krok, no málokto už rozdýcha fakt, že archívy nie sú tajná služba a aj v dnešnej pretechnizovanej dobe nestačí na nájdenie potrebných dokumentov minimum informácií a dva kliky do klávesnice počítača. Od pľúc vykričané názory na archivárske služby sú väčšinou nútení si vypočuť zamestnanci v bádateľniach (ach, kde sú tie časy, keď mi tento *terminus technicus* pripadal ešte tak veľmi zábavný). No poslední statoční, ktorí vo svojom snažení aj napriek týmto peripetiám vytrvajú, veľmi skoro pochopia, že aj historici, a v tomto prípade hlavne archivári, aj skutočne niečo robia a vyžaduje si to aj patričné vzdelanie a skúsenosti.

Možno práve takto, aj keď trochu zjednodušene, vyzerá bežná skúsenosť verejnosti s archívmi. Fakt, že sa tieto dva svety miestami pretnú v naozaj dramatických a pre obe strany nepríjemných situáciách, je však podľa mňa ešte do istej miery,

[7] Starší úradník v štruktúre zamestnancov OSS zastával pozíciu kvalifikovanejšieho zamestnanca, v dnešnej modernej personalistike by sme ho pravdepodobne nazvali referent senior.

samozrejme v rozmedzí elementárnej slušnosti a vzájomného rešpektu, pochopiteľný a normálny. Je však zarážajúce, že do tejto bojovej arény občas vstupujú aj profesionáli – archivári a historici – a nie každý je odhodlaný skončiť zápas remízou. Aj keď som ešte len v úplných vedeckých začiatkoch, svoje som si už „odsedela" a skúsenosti stále pribúdajú. Úprimne povedané, nie som si vždy úplne istá, či veslujeme spoločne po prúde alebo ideme každý svojím smerom. Aj keď sme *de facto* na jednej lodi. Niekedy však namiesto spoločného hľadania správneho kurzu zbytočne strácame čas spormi, kto by mal stáť na kapitánskom mostíku.

Podobné ambície a dišputy typu „či bolo skôr vajce alebo sliepka" sa však netýkajú všetkých článkov zúčastnených strán a tie sa môžu plne sústrediť najmä na svoju odbornú prácu. Archívny výskum patrí k nevyhnutnému základu práce historika a bez prístupu k prameňu jeho remeslo jednoducho nemôže byť zvládnuté. Žiaľ, naša historiografia buď tvrdošijne bráni pozitivizmus, alebo sa jej kurz v poslednej dobe aj vychyľuje, no metodológia sa nestáva nástrojom, ale cieľom. Odvážne a zaujímavé hypotézy treba aj overovať a nezostať stáť na pol ceste do archívu.

Prvé návštevy tejto jedinečnej inštitúcie nebývajú ani pre nádejných historikov najjednoduchšie a noví neskúsení bádatelia nie sú vždy vítaní s radosťou. Aspoň si však na vlastnej koži overia, že absolvovanie univerzitných prednášok a skúšok z nich majstrov remesla nespraví a konečne pochopia, že dejiny správy sú predsa len nevyhnutnou a prudko použiteľnou časťou ich štúdia. To, čo dovtedy zanedbávali, si musia dobehnúť za pochodu, no mohli si túto námahu s prehľadom ušetriť. Na druhej strane je práca historika v archíve odsúdená na hodiny sedenia a detektívneho pátrania, lebo treba získať potrebnú prax a skúsenosti.

Keď však človek začína od nuly, odborná pomoc ostrieľaného archivára je na nezaplatenie. Trpezlivosť so začínajúcimi a ochota sa v pracovnej zmluve predpísať nedá, ale poteší a najmä pomôže. Špeciálne my, bádatelia dôb nedávno minulých, ktorí sme zaplavení haldami dokumentov, vždy radi oceníme kvalitného sprievodcu. Aj napriek úpenlivej snahe a „sitzfleischu" je nájdenie správneho smeru bádania často bojom s veternými mlynmi. Navyše, keď bádateľský poriadok ctí pravidlo trikrát a dosť, čo sa dá pri novom výskume veľmi ľahko netrafiť... Keby sa slepý výskum dal vykázať v publikačnej činnosti, tak tých niekoľko historikov, pravidelne vysedávajúcich po archívoch, by spôsobilo aj zrú-

Buď milý k archivárom, môžu Ťa vymazať z histórie

tenie rebríčku ARRA. Na druhej strane bádateľne nezvyknú praskať vo švíkoch, čo nám historikom archivári pravidelne a často aj oprávnene vyčítajú. Všetko by sme chceli získať expresne a od archivárov očakávame svoje štyri dokumenty, v ideálnom prípade zásadne meniace doterajšie vnímanie histórie, no pritom často ani netušíme, čo by to malo byť a kde by sa to aspoň približne malo nachádzať. Mnohí z nás si odvykli (ak si vôbec stihli tento „zlozvyk" vypestovať) vysedávať dlhé hodiny nad dokumentmi a užívať si dobrodružstvo tejto byrokratickej špionáže.

V tomto bode však musím predsa len hájiť svoje farby a konštatovať, že nie všetky obdobia sa dajú skúmať cez fondy uložené na Slovensku. Čím hlbšie siahame do dejín, tým počet možností aj klesá a čím komplexnejšie sa téme venujeme, tým viac sa archívna turistika nevyhnutne praktizuje aj v zahraničí. Navyše s digitalizáciou fondov a masovým nástupom fotoaparátov sa aj práca historika v archíve trochu zmenila a mnohí si radšej spracovávajú výskum doma za počítačom. Ak teda nesedíme práve v tom vašom archíve, neznamená to automaticky, že si vyhrievame stoličku v nejakej krčme. S technologickým pokrokom sa spája aj jedna slovenská špecialita a tou je poplatok za vlastnoručne nafotené dokumenty. Magická cifra 13,27 € za deň je viac ako precíznou pripomienkou prechodu na novú menu a stavím sa, že medené mince sa tešia u archivárov veľkej obľube a pri vydávaní musia byť priam nedostatkovým artiklom. Spŕška nervozity a nie vždy práve vyberaných slov sa opäť zvykne

ujsť pracovníkom bádateľne, ktorí s tým nemajú vlastne nič spoločné, len sú práve po ruke. Uznávam, že počúvať donekonečna príbehy o tom, že v iných štátoch to býva bezplatné (pre pokoj duše a čistotu svedomia musím priznať, že miestami aj v Nemecku vedia v tomto smere nepríjemne prekvapiť), musí byť neskonale otravné. Skúste sa však na nás pozerať aj s istou dávkou pochopenia, veď kto by radšej neminul tú dvojcifernú sumu na dobrú večeru?

Ministerstvo vnútra SR, pod ktoré archívy na Slovensku spadajú, sa v tomto smere veru brilantne stará o odľahčenie peňaženiek bádateľov. Jeho iná dominantná zložka sa pýši sloganom „pomáhať a chrániť“, ale už by bolo načase, aby sa začalo viac pomáhať chrániť aj archívne dokumenty pred hnilobou a plesňami a svojich zamestnancov a návštevníkov od chorôb alergií. Vlna kýchania, ktorá sa zdvihne v bádateľni po otvorení archívnej krabice, skutočne nie je len žoviálnym prejavom solidarity. Minimálne dokumenty, ktoré majú už za sebou niekoľko storočí, si to rozhodne zaslúžia. Skúsení však vedia, že už aj 70 rokov a hrdzavé spinky vedia spraviť svoje.

Aj napriek tomu, že podmienky pre našu spoločnú prácu nie sú práve ideálne a k stretu záujmov v istých bodoch dochádza, ľudský faktor dokáže neraz tieto peripetie príjemne preklenúť. Som presvedčená, že symbióza je možná a rozhojňuje sa. Pre mňa osobne je návšteva archívov a čas bádania najzaujímavejšou a najdobrodružnejšou súčasťou mojej práce. Pokiaľ sú obe strany ochotné zložiť klapky zo svojich očí a odtlačiť jemne na bok svoj „pracoviskocentrizmus“, z potenciálnych súperov sa stane jeden tím a ľahšie si spolu vybojujú postup do ďalšieho kola.

Michala Lônčíková

Pozn. redakcie
Autorka je internou doktorandkou na Katedre všeobecných dejín FiF UK. Venuje sa obdobiu druhej svetovej vojny, osobitne dejinám holokaustu a protižidovskej propagandy na Slovensku. Svoje štúdie publikuje doma i v zahraničí.

15. ZJAZD SLOVENSKEJ HISTORICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV

Dejiskom jubilejného 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied sa stalo malebné záhorské mesto Skalica, ktoré v dňoch 11. – 13. mája 2016 hostilo historikov z celého Slovenska i pozvaných hostí zo zahraničia. Rokovanie otvoril predseda SHS pri SAV Dušan

Kováč, ktorý účastníkom pripomenul 70. výročie založenia Slovenskej historickej spoločnosti. Historikov pozdravil aj primátor Skalice Ľudovít Barát a Ľubica Malá, vedúca odboru kultúry Trnavského samosprávneho kraja. V mene SAV vystúpil člen jej predsedníctva, historik Miroslav Morovics a v mene riaditeľa Historického ústavu SAV jeho zástupca Adam Hudek. Spoluorganizátormi podujatia boli aj Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Skalica, ktorého riaditeľka Júlia Ragačová pozdravila prítomných, rovnako ako riaditeľka Viera Drahošová zo Záhorského múzea. Po prvýkrát sa na zjazde SHS zúčastnili aj predstavitelia partnerských zahraničných spoločností historikov – *Polskie Towarzystwo Historyczne, Sdružení historiků Českej republiky, Český národní komitét historiků, Magyar Történelmi Társulat*. Predseda Sdružení historiků ČR Jiří Kocian odovzdal slovenským historikom pozdrav od zahraničných hostí a pozval ich na zjazd českých historikov, ktorý sa bude konať v roku 2017.

Slávnostným bodom programu prvého dňa bolo odovzdávanie Cien SHS za publikácie vydané v roku 2015. V kategórii vedecká práca sa držiteľkou Ceny SHS stala Miriam Hlavačková, ktorá ju získala za publikáciu *Juraj zo Schönbergu. Bratislavský prepošt v službách cisára a kráľa* (anotáciu Márie Grófovej nájdete na stranách 75 - 76). Vladimír Segeš bol s kolektívom spolupracovníkov ocenený za dielo *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov* v kategórii populárno-vedecká práca. Cenu v kategórii edícia prameňov získali Michal Schvarc, Ľudovít Hallon a Peter Mička za knihu *Pracovali v Tretej ríši. Štúdie a dokumenty k náboru a nasadeniu pracovných síl zo Slovenska v nacistickom Nemecku v rokoch 1938 – 1945*. Čestné uznanie Slovenskej historickej spoločnosti za autorstvo a edičný počin – aj vzhľadom na nepriaznivú situáciu archívov na Slovensku – získala publikácia Márie Novákovej a Juraja Turcsányho *Archív na okraji mesta. Dejiny Okresného archívu v Modre* (recenziu Štefana Hrivňáka nájdete na stranách 65 - 67).

Po prestávke účastníci zjazdu pristúpili k diskusii o Vyhlásení SHS k situácii spoločenských a humanitných vied a vyučovaniu dejepisu, ktoré bolo jednohlasne prijaté. Otázka vzdelávania a výučby histórie od základných po vysoké školy vyvolala živú rozpravu vzhľadom na vplyv neznalosti dejín na spoločnosť, napr. pri demokratických voľbách, čo je celosvetový problém.

Nasledovalo valné zhromaždenie SHS, na ktorom odznela Správa o činnosti SHS, Správa o činnosti Slovenského národného komitétu historikov (SNKH), Správa o hospodárení SHS a správy odborných a regionálnych sekcií (správy sú publikované v bulletine: *15. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Skalica 11. – 13. máj 2016).*

Vedecká konferencia História, historiografia a etika sa uskutočnila v druhý deň zjazdu 12. mája 2016. Mimo programu pozdravila slovenských historikov tajomníčka Maďarskej historickej spoločnosti Enikő Csukovits. Pri príležitosti budúcoročného 150-ročného jubilea Maďarskej historickej spoločnosti (založená bola v roku 1867) vyzvala auditórium k aktívnej účasti na oslavách tohto výročia vzhľadom na spoločnú minulosť. Maďarská spoločnosť pri tejto príležitosti vypísala súťaž na vedeckú štúdiu o začiatkoch uhorskej historiografie, o prvej fáze historického bádania v uhorských mestách. Zdôraznila, že štúdia môže byť zaslaná aj v slovenskom jazyku, spoločnosť zabezpečí jej preklad do maďarčiny. Prítomných potom pozdravil aj predseda Poľskej historickej spoločnosti Krzysztof Mikulski.

Úvodný odborný referát na tému Etika a veda v historiografii predniesol Dušan Kováč, ktorý o téme uvažuje v dvoch rovinách. A to ako o gnozeologicko-metodologickej otázke a otázke subjektívnej etiky vedca. Od konca druhej svetovej vojny, keď bola atómová bomba použitá ako jadrová zbraň na vojenské ciele, sa problém zneužitia výsledkov vedeckých výskumov stal mimoriadne aktuálny a vedec musí uvažovať aj o dôsledkoch svojho bádania. V gnozeologicko-metodologickej rovine poznanie nemusí výskumník zvládnuť, môže aj zlyhať, keďže výsledky výskumov nielen zlepšujú život spoločnosti, ale ho môžu dokonca zničiť. Citoval Davida Huma, ktorý sa vyjadril, že veda nemá morálku, ale morálku musí mať vedec. Etický rozmer teda nie je vo vede, ale v ľudskej bytosti – vedcovi. V súvislosti s historiografiou D. Kováč spomenul Leopolda von Rankeho, podľa ktorého mal historik za úlohu iba interpretovať dejiny – ako to vlastne bolo (*„wie es eigentlich gewesen ist“*; pozitivizmus). Vyjadril sa aj k výroku Haydena Whita: „Historiografia je dielom historikov rovnako ako literárne dielo. Interpretácie historikov sú vždy subjektívne“, čiže historické dielo je vlastne dielo literárne bez možnosti objektívneho hodnotenia, keďže je výsledkom práce jedného subjektu. V druhej rovine subjektívnej etiky vedca zdôraznil schopnosť vedca priznať svoj omyl, ak pochybil. D. Kováč poukázal na to, že v súčasnom konkurenčnom boji sa vytvára prostredie vhodné

na porušovanie etiky (plagiátorstvo, falšovanie a manipulovanie výsledkov výskumov, výberový prístup k prameňom, používanie módnych sloganov, napr. exklúzia, inklúzia, zmena paradigmy a i.). V referáte sa venoval aj problematike prístupnosti vedeckých výsledkov, keď na jednej strane má každý právo na prístup k výsledkom vedeckého bádania, no na strane druhej aj vedec má právo na finančné hodnotenie svojho duševného vlastníctva. Veľké vydavateľstvá ako sprostredkovatelia medzi vedeckou komunitou a verejnosťou zneužívajú najmä mladých vedcov, ktorí musia platiť za publikovanie výsledkov vlastných výskumov, dôsledkom čoho je pirátske zverejňovanie. Na záver spomenul tri ideologické prúdy, ktoré najviac ovplyvnili historiografiu a skresľovali skutočnosť: 1. kresťanstvo (napr. hagiografia), 2. nacionalizmus (napr. zamlčovanie negatívnych javov), 3. bolševizmus (napr. koncepcia dejín ako dejín triedneho boja).

Konštruktivistické chápanie histórie a jeho etické aspekty bol názov príspevku Juraja Šucha, ktorý sa zameral na rozbor dvoch prístupov písania historických prác: 1. nestranné, objektívne (L. Ranke), čo je v praxi ťažko dosiahnuteľné, no minimalizuje sa etický problém; 2. konštruktivistické (H. White), písanie o dejinách formou príbehu, keď historik konštruuje predstavu minulosti, preto sú dôležité morálne a etické hodnoty vedca. J. Šuch konštatoval, že v teoretickej rovine stále prebiehajú „boje“ o akceptovateľnú koncepciu písania dejín.

Roman Holec sa zameral na rozmanitosti vzťahu historik a prameň (ktorý prirovnal ku vzťahu mužov k ženám), čo je kľúčová metodologická otázka, v príspevku Historický prameň a etika (na stole, pod stolom a kdesi inde...). Upozornil na stúpajúci trend vydávania prameňov, no vysvetľujúce poznámky nie vždy zodpovedajú nárokom na edície. Popri vykrádaní prameňov sa v súčasnosti stretávame aj s vykrádaním myšlienok, čo sa dokazuje oveľa ťažšie a s odôvodnením plurality názorov dochádza aj k falšovaniu dejín.

V diskusii Viliam Čičaj vyslovil vecnú poznámku, že v súčasnosti sa medzi historikmi rozšíril trend odmietať písanie recenzií a chýba tak polemika, diskusia a výmena názorov.

Publicistika, medializácia histórie a etika boli témy pertraktované Tünde Lengyelovou. Žurnalisti napriek vyčerpávajúcim podkladom selektívne vyberajú informácie vytrhnuté z kontextu a verejnosti ich podávajú subjektívne. Médiá totiž podceňujú recipientov. Zdôraznila, že ďalší problém nastáva pri autorizácii, keď publicisti reprodukujú myšlienky historikov, za ktoré dostávajú honorár a práca historika nielenže nie je odmenená, navyše ostáva aj anonymná. No médiá majú väčší dosah ako vedecká štúdia, preto je potrebné nájsť *modus vivendi*, aby historici neboli zneužívaní len ako zdroj informácií žurnalistami s čoraz nižšou vzdelanostnou úrovňou. Rovina dodržiavania etického kódexu novinára je tak otázkou jeho osobnosti, rovnako ako je to aj u vedcov.

Otvorenie 15. zjazdu SHS pri SAV. Za predsedníckym stolom (sprava): predseda Dušan Kováč, podpredseda Peter Švorc a vedecká tajomníčka Gabriela Dudeková. Foto: Martina Orosová.

László Szarka analyzoval Naratívy multietnického Uhorska a problémy metodologického nacionalizmu. Vyriešiť problém, ako narábať s verejnou históriou, je v súčasnosti podľa neho obrovskou výzvou, pretože politici štátov budovaných na národnom princípe, v snahe budovať národnú identitu, zneužívajú dedičstvo národov. Kolektívna pamäť je determinujúca a historiografiu verejnosť považuje za národnú spoločenskú disciplínu. Zdôraznil, že o dejiny Uhorska sa hlásia Maďari, Slováci, Rumuni a i., nikto sa však nehlási o dedičstvo habsburskej monarchie. Ťažko sa hľadá spoločný bod, pretože obyvateľstvo bolo nielen multietnické, ale aj konfesionálne rozmanité. L. Szarka vyslovil názor, že spoločná minulosť je mýtus, ktorý nás zásluhou pseudointelektuálov a politikov rozdeľuje viac ako storočie. Pripomenul úsilie Štefana Šutaja a ďalších slovenských a maďarských historikov, ktorí sa snažili o spoločný výklad uhorských dejín. Podľa nich spoločná minulosť jestvuje, ale jej vnímanie je rozdielne, rovnako ako aj východiskové body prístupu k mýtizovaným dejinám. Upozornil, že už po podpísaní Trianonskej zmluvy prebiehali diskusie medzi historikmi ČSR a Maďarska (napr. Elemér Mályusz a Gyula Szekfű) a tiež Maďarska a Rumunska. Hľadali sa odpovede na otázky súvisiace

s výkladom dejín a vyrovnaním sa s novými geopolitickými pomermi. Na záver svojho referátu László Szarka zdôraznil, že národné naratívy by mali odzrkadľovať reálie a reálne kontexty, pričom za najvydarenejšie hodnotí práce z regionálnych dejín.

Sociálna funkcia historického poznania a vedecké písanie dejín v 21. storočí. Problém morálnej rozpoltenosti moderného historika bol názov príspevku László Vörösa. Dejiny sa píšu za rôznym spoločenským účelom, otázkou podľa neho je, aký účel má plniť historiografia a vyslovil výhrady voči národnému vedeckému dejepisectvu. Podľa L. Vörösa sa dejepisecká prax v súčasnosti diverzifikovala, pričom medzi dvomi protipólmi je množstvo prístupov k historiografii. Dejepisectvo má dôležité postavenie v spoločnosti a poslaním historikov je na jednej strane venovať sa výlučne vede a písať len pre historikov, na strane druhej by sa historik mal verejne angažovať, pretože je to aktívna veda pre verejnosť. Potom však hrozí implementácia prvkov z naivného poznania do vedy. Veľký dosah má aj vyhraňovanie sa dejepisectva voči vplyvom mimo vednej sféry.

V diskusii sa rozoberali otázky vzťahu médiá a historici, právo prístupu k informáciám a výsledkom historických výskumov. Jan Rychlík sa vyjadril k problému slovensko-maďarských dejín, keď poznamenal, že síce asi nenastane konsenzus, ale môžeme sa pozrieť na vlastné dejiny očami toho druhého, čoho príkladom je česko-rakúsky kontext. Peter Švorc sa zameral na etiku bádateľa vo vzťahu k minulosti a súčasnosti. V popredí je problém zmyslu dejín, kam smeruje ľudská spoločnosť a interpretácia tohto smerovania cez materialistické či idealistické chápanie dejín. Historik je súčasťou istej skupiny ľudí (etnicky, politicky, konfesionálne a pod. vyhranený), preto možno ťažko naplniť snahu o spravodlivý, objektívny a nezaujatý pohľad. Skonštatoval, že napriek týmto determinantom spoločnosť potrebuje pravdivú históriu. Historik má teda záväzky voči súčasnej spoločnosti, ktorá reflektuje na jeho dielo, ale zároveň má záväzky aj voči osobám, o ktorých píše, a ktorí sa už nemôžu brániť. Verejnosť má právo na pravdivý výklad dejín, preto je podľa úsudku P. Švorca dôležité správne sa rozhodnúť v prítomnosti a písať čo najobjektívnejšie, lebo nás budú hodnotiť budúce generácie a dezinterpretácie majú ďalekosiahle dôsledky.

Martina Orosová sa venovala Ochrane osobných údajov podľa zákona o archívoch a registratúrach – problému prístupu k informáciám pri výskume. Zistila, že v slovenskej ani európskej legislatíve nie

15. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Skalica 11. – 13. máj 2016. Eds. Peter Švorc, Martin Pekár. Bratislava – Prešov : Pre SHS pri SAV vydalo UNIVERSUM-EU, 2016, 93 s. ISBN 978-80-89046-94-2.

je taxatívne vymenované, ktoré údaje majú charakter osobných údajov. Je to súbor znakov, ktoré tvoria fyzickú, fyziologickú, psychickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnu alebo sociálnu identitu. V slovenských archívoch sa pri sprístupňovaní archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje uplatňuje zákon o archívoch a registratúrach, podľa ktorého je prístup k osobným údajom možný po uplynutí 90 rokov od vzniku záznamu. Otázka citlivosti ochrany osobných údajov sa premietla aj do digitalizácie archívnych dokumentov a ich online sprístupnenia na internete. Zákon neumožňuje zviditeľnenie údajov vzniknutých po roku 1926. Možnosti využívania osobných údajov vo vedeckých, aj špeciálne historických výskumoch, budú určite narastať v súvislosti s využívaním informačných technológií.

Problém plagiátorstva v kontexte súčasného zákona o autorskom práve č. 185/2015 Z. z. rozoberal historik Juraj Benko s právničkou Elenou Gogolákovou. J. Benko oboznámil auditórium s vý-

Účastníci zjazdu SHS v sále Domu kultúry architekta Dušana Jurkoviča počas rokovaní. Foto: Martina Orosová.

sledkami anonymného elektronického dotazníka o riešení problémov s plagiátorstvom. Respondenti z radov SHS (odpovedalo ich 37) sa vyjadrili veľmi skepticky, len jeden žiadal o nápravu. E. Gogálová pripomenula výmenu názorov o akademickej etike, ktorá prebehla v rokoch 2006 – 2010, a ktorej výsledkom bolo prijatie etických kódexov a interných noriem. Nad týmito však stojí autorský zákon, ktorý plagiátorstvo podľa závažnosti definuje tromi spôsobmi: 1. nerešpektovanie autorstva k tvorivému dielu, 2. použitie diela bez súhlasu autora, 3. neoprávnené nakladanie s dielom.

V diskusii vystúpila Henrieta Žažová, ktorá opísala vlastnú konkrétnu skúsenosť s právnym riešením plagiátorstva ešte v rokoch 2010 – 2011. Od samozvaného copyrightera po roku korešpondovania získala pomernú časť jeho honoráru za jej vlastný text publikovaný bez jej vedomia s vysvetlením, že „je jediným solídnym materiálom" a s upozornením, že „situácia sa môže zopakovať, pretože lepší a hodnovernejší prameň nie je a navyše je to tak dobre formulované, že každý zásah je k horšiemu". Nedočkala sa však vysvetlenia, prečo nebolo jej dielo uverejnené v zozname použitej literatúry, ktorý úplne absentoval a nemuselo dôjsť k porušeniu autorských práv. Právne služby však stáli osemnásobne viac ako uvedený honorár a od pravdepodobne vyhratého súdneho sporu bola odradená samotnými právnikmi. A to s odôvodnením, že na Slovensku sa spory ťahajú roky a aj istý známy spevák populárnej hudby svoj súdny boj o tantiémy vzdal po 4 rokoch.

Historik vo verejnom priestore kedysi a dnes dominoval v prednáške Andrzeja Chwalbu z Poľska. Po zmene spoločenských pomerov v roku 1989 sa historik stal aj popularizátorom dejín, pričom okrem historikov túto aktivitu vykonávajú aj archivári, muzeológovia či knihovníci. Vo vzťahu k laickej verejnosti by historik mal plniť rôzne úlohy, k základným patrí propagácia a uchovávanie kultúrneho dedičstva.

Otáznikmi nad vysokoškolským štúdiom dejín sa zaoberal Dušan Škvarna. Vysoké školstvo prežíva podľa jeho úsudku dlhodobú krízu, z ktorej niet východiska, pokiaľ sa neuskutoční analýza krokov a reforiem, ktoré priviedli školstvo do súčasného stavu. V SR je 10 vysokoškolských pracovísk výučby histórie na 9 univerzitách (z toho 3 na UK), pričom 5 z nich bolo kreovaných v rokoch 1992 – 2008. Sú náznaky istých odborných profilácií pracovísk, ale ešte to nie je špecifikácia. V súčasnosti viazne komunikácia medzi týmito vzdelávacími inštitúciami a ustrnula aj didaktika dejepisu. Kritizoval aj nastavený bakalársky a magisterský spôsob štúdia, tiež vedecké ukazovatele, pri ktorých sa neberie do úvahy pedagogická činnosť. Poukázal na „cnosti", ktoré by mali byť vysokoškolskému učiteľovi vlastné: mal by byť schopný prebúdzať zvedavosť u študentov, aktivovať ich samostatné myslenie, schopnosť rozlišovať dobro a zlo, teda byť aj morálnou autoritou. Otázku „Diplom z histórie je zárukou... čoho a pre koho?" si položila Marína Zavacká. Prevažuje názor, že absolventi histórie sú v praxi nepoužiteľní, čo je ale zrkadlo ich pedagógov – starších generácií

Skalická kalvária. Foto: Martina Orosová.

historikov. Dospela k názoru, že chýba internacionalizácia našich škôl a interdisciplinárne štúdium viacerých príbuzných odborov. Uviedla, že analytická schopnosť študentov klesá, ale metodika štúdia sa nemení a nízka kvalita prác absolventov je aj výsledkom práce školiteľov.

Július Bartl v diskusii pripomenul, že schopný učiteľ naučí viac ako sám vie, dokáže študentov motivovať. Adam Hudek poukázal na fakt, že v súčasnosti školy bojujú o študentov a nie naopak, čo neprispieva k rastu kvality.

Martin Pekár vystúpil s referátom Scientometria naša slovenská – výhry a prehry v oblasti historických vied. Najskôr definoval scientometriu ako vedu, ktorá analyzuje kvantitatívne aspekty vytvárania vedeckých informácií a pomáha efektívne manažovať vedu. Ministerstvo školstva kvalitu vysokých škôl u nás hodnotí podľa publikačnej činnosti pedagógov, výsledkov komplexnej akreditácie a kvalifikačných postupov (získanie vedeckých hodností). Výsledkom hodnotiacich procesov sú rankingy a ratingy. Od týchto ukazovateľov sa odvíja všetko na školách, platy zamestnancov, medziľudské vzťahy atď. Slovenské kritériá na hodnotenie publikačnej činnosti sú nastavené na kvalitu zdroja, v ktorom sú výstupy uverejnené, a nie na kvalitu výstupov. V súčasnosti silnejú hlasy proti zavedenému spôsobu hodnotenia výsledkov práce výskumníkov v oblasti spoločenských vied a proti scientometrii bol prijatý aj tzv. leidenský manifest *(Leiden manifesto for research Metrics)* za presadenie kvality výskumov, keď aj regionálny výskum dosiahne hodnotu celonárodného. Predseda Českého národního komitétu historiků Petr Vorel a zároveň i predseda odborového hodnotiaceho panelu histórie sa podelil o poznatky z Hodnocení vědy a výzkumu v oboru historie v České republice v letech 2013 – 2016. Do roku 2012 bolo hodnotenie vedy v Česku podobné ako je teraz u nás. Od roku 2013 funguje náuková metodika 13, ktorá bude v roku 2017 modernizovaná, pretože statický model je nebezpečný. Osvetlil, že databázy CEV a RIV evidujú a sprístupňujú dáta o vedeckých výstupoch od roku 1993 a každý odbor má možnosť zvoliť si vlastný hodnotiaci model, postavený na troch pilieroch: 1. hodnotenie publikovaných výsledkov výskumov, 2. excelentné vybrané výsledky, 3. patenty (neplatí pre spoločenské vedy). Výstupy nezávisle hodnotia dve osoby. P. Vorel hovoril o výhodách a nevýhodách tohto systému a dodal, že je množstvo publikovaných prác z novších a najnovších dejín, no práce venujúce sa dejinám stredoveku a raného novoveku sú omnoho kvalitnejšie, i keď ich je menej.

História v preprojektizovanom svete bola téma prednášky Viliama Čičaja, ktorý prezentoval svoje skúsenosti z pôsobenia vo vedeckej grantovej agentúre. Jej snahou bolo zvýšiť súťaživosť a pluralitu, ale u nás sa historici navzájom poznajú, podľa úspešnosti, resp. neúspešnosti sú potom spokojní, resp. nespokojní s činnosťou agentúry. Navyše sa neustále menia kritériá hodnotenia, pričom hodnotia dvaja domáci a jeden zahraničný historik (obvykle z ČR).

Ako posledný odborný príspevok odznel referát Blanky Szeghyovej s názvom Začnime u seba: kva-

Námestie slobody v Skalici s gotickým kostolom sv. Michala Archanjela. Foto: Martina Orosová.

lita verzus kvantita, alebo kde sa stratili korektúry? V dnešnej dobe sa relativizujú výsledky výskumov, akoby mal každý právo na názor bez vedeckého zázemia, pretože chýba profesionalita a spoločnosť akoby o ňu ani nestála. Odporučila zvážiť historikom výber oponentov a médií, v ktorých chcú publikovať. V elektronickej ankete monitorovala skúsenosti historikov s korektúrami v editorskej praxi. Odpovedalo 90 respondentov, z ktorých 88% vždy číta korektúry svojich prác. Svoj referát ukončila posolstvom generálnej riaditeľky UNESCO Iriny Bokovovej: „Svet, do ktorého ste prišli, nie je ideálny, ale len s vašou účasťou bude lepší."

Po vedeckej konferencii (príspevky budú publikované v Historickom časopise č. 4/2016) nasledovala slávnostná večera a každý deň zjazdu mali účastníci možnosť zúčastniť sa podľa vlastného výberu aj sprievodných programov – prehliadky Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Skalica, prehliadky stálej expozície Záhorského múzea v Jurkovičovom Dome kultúry a prehliadky pamätihodností Skalice. Priebežne vo foyeri Domu kultúry prebiehala aj výstava materiálov a publikácií historických pracovísk a vydavateľstiev.

Posledný deň, 13. mája 2016, sa konala druhá časť zjazdu – valné zhromaždenie SHS. Uskutočnila sa diskusia o činnosti, perspektívach a projektoch SHS, schválený bol vznik nových regionálnych sekcií v Nitre, Ružomberku a Trnave. Po odznení správy revíznej komisie a udelení absolutória hospodárke, bolo udelené absolutórium aj odstupujúcemu výboru SHS a Slovenského národného komitétu historikov. Uskutočnili sa voľby členov do výboru SHS, SNKH a revíznej komisie. Spolu bolo odovzdaných 88 hlasovacích lístkov. Do výboru SHS účastníci odovzdali 87 platných hlasovacích lístkov a zvolení boli: Rastislav Kožiak (počet hlasov 70), Miroslav Michela (67), Gabriela Dudeková (57), Adam Hudek (54), Daniela Kodajová (53), Martin Pekár (50), Viliam Kratochvíl (49), Eva Kowalská (48), Peter Švorc (47), Michal Kšiňan (42), Štefan Šutaj (42). Do revíznej komisie SHS bolo odovzdaných 86 platných hlasovacích lístkov. Henrieta Žažová získala 69 hlasov, Miroslav Palárik 63 a Peter Kralčák 57 hlasov. Pri voľbe členov Slovenského národného komitétu historikov boli všetky odovzdané hlasovacie lístky platné (88). Do komisie boli zvolení: Rastislav Kožiak (72), Dušan Segeš (62), Martin Pekár (58), Tünde Lengyelová (57), Eva Kowalská (56), Miloslav Čaplovič (55), Peter Švorc (53), Peter Šoltés (48), Juraj Šedivý (44), Bohumila Ferenčuhová (40) a Vladimír Rábik (39). Pri voľbe predsedov odborných a regionálnych sekcií SHS bolo odovzdaných opäť 88 hlasovacích lístkov. Navrhovaní predsedovia sekcií museli získať nadpolovičný počet hlasov od prítomných členov SHS. Výsledky potvrdzovania predsedov sekcií boli nasledovné: Michal Bada – Sekcia pre dejiny miest (83), Miloslav Čaplovič – Sekcia pre vojenské dejiny (84), Diana Duchoňová – Sekcia pre dejiny dvorskej kultúry (83), Eva Frimmová – Sekcia pre dejiny knižnej kultúry (78), Miroslav Kamenický – Sekcia pre hospodárske a sociálne dejiny (60), Ľubica Kázmerová – Sekcia pre novšie dejiny (78), Mária Kohútová – Sekcia pre cirkevné dejiny (78), Eva Kowalská – Sekcia pre dejiny 18. storočia (80), Michal Kšiňan– Sekcia pre všeobecné dejiny (86), Tünde Lengyelová – Sekcia pre rodové štúdie (85), Martin Pekár – Sekcia pre VŠ a odborovú didaktiku (85), Juraj Roháč – Sekcia archívnictva a pomocných vied historických (84), Katarína Beňová – Krúžok historikov SHS v Topoľčanoch (83), Patrik Kunec – Spolok banskobystrických historikov SHS (83), Jaroslav Nemeš – Spolok historikov v Ružomberku pri SHS (83), Miroslav Palárik – Nitriansky spolok historikov (83), Henrieta Žažová –Tyrnavia – Spolok trnavských historikov (83). Na prvom zasadnutí výboru SHS bol za predsedu zvolený Rastislav Kožiak, podpredsedníčkou sa stala bývalá tajomníčka Gabriela Dudeková a opätovne zvolený bol za podpredsedu Peter Švorc. Funkcie tajomníka sa ujal Adam Hudek a funkcie hospodárky Daniela Kodajová. Všetkým novozvoleným členom výboru a revíznej komisie SHS, SNKH i predsedom sekcií blahoželáme a prajeme veľa úspechov pri aktivitách v prospech slovenskej historickej vedy a historikov!

Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

XX. ARCHÍVNE DNI V SR V TATRANSKEJ LOMNICI

Ako už tradične každoročne, aj tento rok sa v dňoch 24. – 26. mája 2016 konali jubilejné XX. archívne dni v Slovenskej republike, tentokrát v Tatranskej Lomnici. Téma bola venovaná Bitke pri Moháči, ako historickému medzníku v dejinách strednej Európy. Pozornosť bola na túto udalosť upriamená nie náhodne, ale pre pripomenutie si jej 490. výročia. Hlavnými organizátormi boli Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad, Spoločnosť slovenských archivárov a Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied, Sekciou archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Prostredie, do ktorého nás organizátori zaviedli, s monumentálnosťou našich veľhôr, akoby umocňovalo dramatické pozadie udalosti odohrávajúcej sa pred takmer piatimi storočiami. Tak, ako naša ústredná téma bola poznačená stretom dvoch svetov, kresťanského a moslimského, a tiež stretom dvoch európskych náboženstiev, katolíckeho a evanjelického, aj naše trojdnie bolo konfrontované na jednej strane upokojujúcou atmosférou tatranskej prírody, na druhej strane pracovným ruchom, poznačeným rôznorodým pohľadom na tému v príspevkoch prednášajúcich, diskusných rozpravách, ale tiež na tému aktuálnu pre slovenských archivárov, akou je budúcnosť slovenských archívov a archívnictva ako takého vôbec.

Program archívnych dní slávnostne otvorila svojím príhovorom predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov Mgr. Mária Grófová z Archívu Univerzity Komenského. Nasledujúcimi príhovormi nás privítali aj vedúca hostiteľského archívu v Poprade PhDr. Božena Malovcová a predstavitelia miestnej samosprávy. Pozvanie prijali aj zahraniční hostia, zástupcovia archívnych spoločností a inštitúcií z Maďarska, Poľska, Čiech, Rakúska a Slovinska.

Po ich vrelom a vďačnom privítaní nasledoval 1. blok príspevkov, ktorý odborne viedla PhDr. Henrieta Žažová, PhD. Úvodný príspevok pod názvom Bitka pri Moháči a jej reflexia v súvekých prameňoch a v modernej historiografii prezentoval doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. z Vojenského historického ústavu v Bratislave. Zhodnotil v ňom súveké pramene, ako sú korešpondencia, naračné pramene, piesne, balady či ikonografiu v súvislosti s modernou historiografiou, k čomu bolo potrebné vysvetlenie z rôznych pohľadov, napríklad politického. Z konkrétnych príkladov spomenul Pravdivý opis vojny Uhrov proti Turkom účastníka týchto bojov, vacovského biskupa Štefana Brodariča, ďalej jágerského biskupa Antona Vrančiča, či historika Mikuláša Ištvána. Z opačnej strany to bol Denník sultána Sulejmana. Časť písomných prameňov tohto tematického okruhu je publikovaná v rámci edície Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov (zv.

Otvorenie XX. archívnych dní v SR (sprava doľava): PhDr. Božena Malovcová – vedúca popradského archívu; Mgr. Mária Grófová – predsedníčka SSA; Ing. Ján Mokoš – primátor mesta Vysoké Tatry; plk. Ing. Peter Forgáč – riaditeľ Centra podpory Prešov; PhDr. Henrieta Žažová, PhD., ktorá moderovala prvý blok odborných prednášok. Foto: Štefan Péchy.

Zahraniční hostia, v prvom rade sprava Maciej Jasiński, Anna Gruszczynska, David Valůšek, Bojan Himmelreich, Marek Ďurčanský, Árpád Tyekvicska a v druhom rade vpravo Willibald Rosner. Foto: Štefan Péchy.

VI, VII/ 1, 2). Zaujímavý je opis bojov podľa náčrtov bojiska a tureckých miniatúr, opis z hľadiska vžitia sa do kože ťažkoodenca a tiež dedukcie historikov z nečinnosti Zápoľského, ktorému prisúdili titul zradcu. Za zmienku stojí aj romantizujúca maľba Bertalana Székelyho z 19. storočia vyobrazujúca Nájdenie tela kráľa Ľudovíta.

Dr. György Rácz ako správca fondov Maďarského národného archívu vzniknutých v období po Moháči sumarizoval výsledky najnovších výskumov v Maďarsku. Výskumy sú zamerané na čo najpresnejšie objasnenie okolností bitky, ktoré vyvracajú napríklad mýty, že vojaci boli len pešiakmi, vinu kráľa Ľudovíta, že sa s vojskom pohol príliš neskoro, čo však môžeme považovať za normálne, vzhľadom na potrebu všestranného zabezpečenia vojska. Na druhej strane sa tieto výskumy zameriavajú na objasnenie samotnej bitky. Výsledkom týchto výskumov je početná literatúra zdôrazňujúca význam zmien, ktoré nastali po bitke pri Moháči. Namiesto Budína ako politického, vojenského a hospodárskeho centra Uhorska nastupujú Bratislava ako vnútropolitické a Viedeň ako zahraničnopolitické hlavné mestá.

Maciej Jasiński zo spoločnosti Poľské archívne tovarišstvo sa v príspevku pod názvom Bitka pri Moháči v poľských správach venoval prameňom z pohľadu poľského kronikárstva. To sa v stredoveku vyvíjalo veľmi skromne a veľký rozvoj prinieslo až 16. storočie, kedy vznikali aj kronikárske diela poukazujúce na dávnejšie udalosti v krajine, aj tie, ktoré sa týkali susedných území. Takou je i porážka, ktorú utrpela uhorská armáda vedená Ľudovítom II. Jagelovským pri Moháči a zlomenie moci Jagelovcov v Európe. Avšak práve táto udalosť odzrkadľujúca stratu moci poľského panovníckeho rodu je v poľských kronikách opomenutá. Jednou výnimkou, ktorá pripomína udalosti moháčskej porážky, sú Knihy vojvodov z roku 1579 autora Stanislava Sarnicého spracované a vydané v roku 2015.

Medzník? Čo sa zmenilo v dvoch desaťročiach po bitke pri Moháči v Uhorskom kráľovstve? Táto otázka bola základom príspevku Dr. Györgya Laczlavika v zastúpení Zoltánom Ólmossym z Maďarského národného archívu. Oslabená bola hlavne politická elita, pretože z dvanástich prelátov šiesti padli na bojisku, rovnako aj viacerí magnáti, ktorí okrem toho utrpeli straty na majetkoch a životoch rodinných príslušníkov. V krajine nastali vnútorné vojny a rozbroje, počas ktorých sa magnáti navzájom ohrozovali a okrádali. V zákonodarstve, ktorého prax bola orientovaná na zvykové právo, nenastali veľké zmeny a v politickom zmýšľaní sa neudiala žiadna zmena až do roku 1541, keď Osmani obsadili Budín. Táto udalosť je teda zásadnejšia ako porážka pri Moháči. Habsburgovci sami neboli schopní vyhnať Osmanov, ale boli schopní udržať si ostatné časti Uhorska. Čo sa týka správy krajiny, palatín bol skôr iba miestodržiteľom, vedúci kancelárie ostrihomský arcibiskup nebol schopný chopiť sa úlohy, a tak na uhorskú kanceláriu mala vplyv nemecká ríšska kancelária.

Dr. Willibald Rosner z Dolnorakúskeho krajinského archívu v St. Pöltene načrtol situáciu v Dolnom Rakúsku v referáte Dolné Rakúsko v desaťročí po Moháči. V tomto období bolo provinciou habsburských krajín, ktorej najviac hrozilo bezprostredné osmanské nebezpečenstvo. Strata rozsiahlych častí stredouhorského územia posunula Dolné Rakúsko do prvej línie. Nastala zmena vlády v Uhorsku

a Ferdinand I. sa tu musel najskôr udomácniť. Po vpádoch Sulejmana I. do Dolného Rakúska musel prijať opatrenia, ktoré sa odrazili v cisárskych patentoch a nariadeniach. Pokúšali sa nielen o úpravu všetkých oblastí týkajúcich sa obrany krajiny, ale aj o pozdvihnutie morálky poddaných.

Ďalší príspevok PhDr. Mareka Ďurčanského, PhD., z Ústavu dejín Univerzity Karlovej a Archívu Univerzity Karlovej v Prahe sa téme Bitka pri Moháči a české mestá 20. rokoch 16. storočia venoval v troch aspektoch. Po husitských výbojoch význam českých miest stúpol. Na severe krajiny sa mestá riadili právom magdeburským, na juhu právom norimberským. Napriek tomu a napriek náboženským rozdielom sa dokázali dohodnúť a spojiť v spoločnom ťažení proti Osmanom, ktoré sa nakoniec ukázalo byť neúspešné. K týmto udalostiam sa zachovali naratívne pramene, aj keď v menšom množstve, ďalšími sú kroniky a letákové spravodajstvo, napríklad tlačené piesne o smrti kráľa Ľudovíta.

Poslednú prezentáciu 2. bloku rokovania, ktorý moderovala Mgr. Mária Grófová, priniesla doc. PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc., z Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove s názvom Odraz bitky pri Moháči v živote východoslovenských kráľovských miest. Tieto mestá boli na začiatku 16. storočia dostatočne rozvinuté a v zásade nemali problém prispievať na obranu proti Osmanom. Ich priazeň sa snažili získať tak Ferdinand I. ako aj Ján Zápoľský. Mestá boli vyťažené bojmi, no remeselná výroba v tomto smere úpadok nezaznamenala. V dôsledku porážky Uhorska sa hlavne v mestách šírila reformácia, proti ktorej vydali obaja panovníci mandáty, no v záujme udržania si priazne miest na nich netrvali. Mestá tak boli zaťahované do dynastických rozbrojov, ale okrem finančnej a materiálnej podpory inak neprispievali.

V rámci diskusie doc. Vladimír Segeš zdôraznil informovanosť Európanov o vojnových udalostiach prostredníctvom tlačených plagátov. Prvý známy je z roku 1527 od viedenského tlačiara v jednolistovom formáte. Na adresu Sulejmana I. uviedol, že vždy dopredu oznamoval svoje plány a aj keď si nevážil Habsburgovcov, kráľa Ľudovíta si vážil, pretože sa osobne zúčastňoval bojov. Na záver tohto dňa predstavila firma EMBA, jeden zo sponzorov archívnych dní, svoje osvedčené výrobky na ochranu archívnych dokumentov, a firma Piql predviedla zaujímavú novú technológiu presunu digitálnych dát na fotosenzitívny film.

Otvárací blok druhého dňa konferencie, ktorý moderovala PhDr. Božena Malovcová, začal prednáškou prof. PhDr. Jána Lukačku, CSc., z Filozofickej fakulty UK v Bratislave na tému Prvé plienenie osmanských vojsk na juhozápadnom Slovensku ako dôsledok porážky uhorského kráľovského vojska pri Moháči v roku 1529. Autor graficky znázornil postup osmanských vojsk cez Dunaj ďalej Pohroním a Ponitrím a priblížil situáciu miest juhozápadného Slovenska. Zaujímavosťou je, že sa Osmani úplne nevyhýbali mestečkám ako Párovce či Hlohovec. Ako pramene autorovi slúžili portálne súpisy, z ktorých vysvetlil pojmy ako *porteficate* a *tota composta*. Mestá síce mali hradby, no nie klasické kamenné, ktoré si zrejme nemohli dovoliť. Mnohé zničené osady už neboli nikdy obnovené. Zo súpisov bolo možné zistiť reálny odhad odvlečených ľudí, čo bola v porovnaní s počtom obyvateľov dnešného územia Slovenska značná časť populácie. Nakoniec autor predniesol farizejské vyhlásenie Zápoľského: „To ja nie som na vine, ale Ferdinand a Nemci."

Časť účastníkov pred hotelom Sorea Titris. Foto: Martina Orosová.

Pred slávnostnou večerou predstavil svoje umenie folklórny súbor Kesaj Tchavé z Kežmarku, ktorý vedie Ivan Akimov, ocenený štátnym vyznamenaním Národný rad za zásluhy. Udelil mu ho francúzsky veľvyslanec na Slovensku Didier Lopinot. Foto: Štefan Péchy.

V nasledujúcej prednáške PhDr. Miroslav Martinický zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči s názvom Poznámky k vojensko-politickému vývoju na území Trenčianskej stolice v pomoháčskom období (1526 – 1541 – 1571) na základe konštatovania absencie prameňov v bytčianskom archíve vysvetlil, že písomnosti uvádzajú moháčske udalosti iba v súvislosti s reštitúciou. Zaoberal sa aj súvisom nezvestných písomností stolice s tromi notármi do roku 1541 a s vývojom vo vnútri stolice, ako aj priebehom „uhorskej vojny" *(Bello Hungarico)* na území stolice v piatich fázach, pričom o prvom období v rokoch 1526 – 1527 nevieme vôbec nič. Autor graficky znázornil presuny vojsk na mapových podkladoch s naznačením časových horizontov, pričom ho zaujímala reálnosť zvládnutia danej trasy v danom čase, a to porovnaním s inými známymi trasami. Pramene z obdobia poznačeného nestálym spojenectvom Petra a Mikuláša Kostkovcov s Jánom Podmanickým sú právne v poriadku, no v nich uvedené údaje sú nereálne.

Posledná v tomto bloku vystúpila PhDr. Henrieta Žažová, PhD. z Ústavu dejín Trnavskej univerzity v Trnave s príspevkom Dôsledky bitky pri Moháči na premonštrátske konventy na území Slovenska, v ktorom najprv načrtla, ktoré rehole sa kde usídľovali a pôsobili. Reformácia po bitke pri Moháči zaznamenala podstatný rozmach a rozvrátené pomery v Uhorsku spôsobili odchod premonštrátov zo šiestich stredovekých sídiel. Turčiansky konvent v Kláštore pod Znievom opustili ako prví už v roku 1529. Kláštor v Bzovíku bol prebudovaný na pevnosť, v Šahách boli zničené budovy i listiny a niekoľko bratov zahynulo, Leles obsadil Ján Drugeth z Humenného. Postupne premonštráti opustili všetky kláštory. Súkromné archívy konventov v Lelese a Jasove sa v súčasnosti nachádzajú v Slovenskom národnom archíve. No napríklad z kláštora v Bíni sa nezachovali takmer žiadne písomnosti.

V diskusii doc. Vladimír Segeš dodal poznámku k mobilite vojsk a tiež pripomienku k terminológii istých výrazov, napríklad „uhorská vojna" niekedy nesprávne pomenovaná ako občianska vojna, ako aj správne používanie výrazu „osmanský" nie „turecký".

V poslednom bloku druhého rokovacieho dňa odzneli ešte dva príspevky. Prvý Mgr. Heleny Markuskovej, PhD., s názvom Nárast osmanskej hrozby po Moháči a Nové Zámky, v ktorom objasnila obliehanie novozámockej pevnosti na základe opisu cestovateľa Evlija Čelebiho v Knihe ciest a zážitkov zajatého farára Štefana Pilárika. Čo sa stavebného faktora týka, na islamské modlitebne sa prestavovali už existujúce kostoly, stavali sa vyššie i nižšie školy, knižnice. Nové Zámky totiž spolu so Šuranmi boli jediné miesta, kde sa nachádzala osmanská posádka v rámci ejáletu. Prameňmi pre skúmanie života pod osmanskou mocou boli súpisy posádky, výhražné listy občanom (citovanie jedného z nich sme si tiež vypočuli). Tento príspevok autorka uzatvorila konštatovaním, že za 22 rokov trvania novozámockého ejáletu nie všetky skúsenosti boli úplne negatívne, pozitívnym môže byť zabezpečenie ochrany obyvateľom, ktorí prijali osmanskú poplatnosť.

Posledný príspevok PhDr. Viery Obuchovej, CSc., z Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave sa venoval Bitke pri Moháči a jej dôsledkom na stavebný vzhľad Bratislavy. Podľa tzv. Albertínskeho plánu Viedne z rokov 1438 – 1455 boli pre vzhľad Bratislavy dôležité tri stavebné prvky: Bratislavský hrad, opevnenie a sakrálne stavby, pričom sú dve verzie existencie sakrálnych stavieb. Ďalším významným prameňom podoby Bratislavy je Marquartov plán, z ktorého sú zjavné zásahy do úpravy mesta kvôli opevneniu. Z obranných dôvodov dalo mesto pred blížiacou sa hrozbou z osmanskej strany zbúrať kostol sv. Vavrinca. Museli tak zmiznúť námestia sv. Vavrinca a Michalské. S dodatočným príspevkom ešte vystúpila PhDr. Jana Oršulová, redaktorka časopisu Pamiatky a múzeá, a upozornila na prácu skupiny študentov, ktorí sa zaoberajú zakresľovaním pamiatok. V diskusii PhDr. Ferdinand Vrábel namietol k nesprávnemu pomenovaniu Tureckej ulice v Nových Zámkoch, ktorá by podľa reálneho priebehu udalostí mala mať pomenovanie „ulica, ktorou utekali Turci". Pripomienku k rovnosti práv v Nových Zámkoch pridal študent

Ťarcha organizácie XX. archívnych dní v regióne ležala na pleciach kolektívu popradských archivárok, ktoré to zvládli na výbornú aj s podporou riaditeľky ŠA v Prešove a vedúcej Spišského archívu, ktoré im vedeli vyjsť v ústrety. Za maximálne osobné nasadenie si vyslúžili standing ovation všetkých prítomných v rokovacej sále i predsedníčky SSA. Zľava: PhDr. Alena Kredatusová (Spišský archív), Mgr. Ľubica Kováčová (ŠA v Prešove), vedúca popradského archívu PhDr. Božena Malovcová s kolektívom v zložení Ing. Darina Jávorská, Ing. Marta Bednárová, Mgr. Jozefína Vargová, Ing. Martina Šlampová a PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. Foto: Štefan Péchy.

archívnictva Michal Cernaj.

Program konferencie obohatili aj exkurzie. Tá prvá smerovala na Kežmarský hrad. V predvečernej impresii podtatranského západu slnka sa nám predviedli expozície a zaujímavosti hradu, medzi inými napríklad cechy a remeslá 36 samostatných kežmarských cechov, expozícia zbraní, lekáreň s jej zariadením a vybavením a na ňu nadväzujúci život a dielo Dr. Vojtecha Alexandra a jeho röntgenového prístroja, prvého na Slovensku, expozícia dokumentujúca politický, hospodársky a spoločenský vývoj v Kežmarku v 19. a začiatkom 20. storočia, hradná barokova kaplnka a tiež dnes už vyhliadková veža, v minulosti hladomorňa, v ktorej bola uväznená Beata Laska, ktorá uskutočnila prvý známy výlet v histórii Vysokých Tatier. Rodu Lasky odovzdali Kežmarský hrad prívrženci Jána Zápoľského. Tí odtiaľ vyhnali Ferdinandove vojská, ktoré sa tu usadili po bitke pri Moháči. Zo stálych expozícií je tu aj novootvorená expozícia historických vozidiel a hasičskej techniky. Priamo v Tatranskej Lomnici si záujemcovia mohli vychutnať tatranskú prírodu v podobe botanickej záhrady ako jednej z expozícií Múzea Tatranského národného parku. Okrem tejto sme mali možnosť vidieť hlavnú expozíciu múzea rozdelenú do štyroch tematických častí – prírodovednú, prírodno-ochranársku, historickú a etnografickú, a expozície Múzea zimných športov. Na záver dňa nechýbala ani tradičná slávnostná večera spestrená kultúrnym programom v podaní rómskych detí.

Tretí deň XX. archívnych dní v Slovenskej republike sa uskutočnilo valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov (SSA), na ktorom odzneli správy o činnosti SSA, o činnosti výboru SSA, o hospodárení SSA a správy revíznej komisie za roky 2014 – 2016. Prítomní členovia SSA prijali uznesenie, v ktorom deklarovali podporu výzve účastníkov 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti Humanitné a spoločenské vedy v súčasnom svete a žiadajú Odbor archívov a registratúr Sekcie verejnej správy MV SR, aby všetkými možnými prostriedkami zabezpečil vydávanie časopisu Slovenská archivistika.

Na záver predsedníčka SSA Mgr. Mária Grófová poďakovala organizátorskému tímu popradského archívu pod vedením PhDr. Boženy Malovcovej, kolegyniam PhDr. Zuzane Kollárovej, PhD., Ing. Marte Bednárovej, Ing. Darine Javorskej, Mgr. Jozefíne Vargovej a Ing. Martine Šlampovej za výborne odvedenú prácu, precíznosť a obetavosť, vďaka ktorým môžeme jubilejné XX. archívne dni v Slovenskej republike hodnotiť ako veľmi úspešné, čo určite potvrdí aj rekordných 188 účastníkov.

Mária Jurčová
Archív Pamiatkového úradu SR

PUTOVNÉ ZASADNUTIE MAĎARSKÝCH ARCHIVÁROV V GYŐRI

Maďarskí archivári sa po roku opäť stretli na putovnom zasadnutí, tentokrát v Győri (Ráb) v dňoch 11. – 13. júla 2016. Rokovania prebiehali v priestoroch Univerzity Štefana Széchenyiho. Univerzita pomenovaná podľa významného uhorského politika vznikla síce až v roku 2002, ale v meste jestvovali vyššie vzdelávacie inštitúcie už od 18. storočia. Jezuitská akadémia s filozofickou, teologickou a právnickou fakultou otvorila svoje brány v roku 1718. Po zrušení jezuitskej rehole bola v roku 1776 pretransformovaná na kráľovskú akadémiu a fungovala do roku 1892. Vysoká technická škola dopravy a telekomunikácií bola založená v Győri v roku 1968 a je bezprostrednou predchodkyňou dnešnej univerzity. Študenti môžu v súčasnosti študovať na siedmych fakultách (právnickej, pedagogickej, ekonomickej, poľnohospodárskej, stavebnej, strojárskej a dopravnej, ktorá je pod gesciou spoločnosti *Audi Hungaria)*.

Dopoludnie prvého dňa začalo prehliadkou mesta so sprievodcom. Cestou z ubytovania, pred mostom Lajosa Kossutha, našu pozornosť upútala budova základnej školy *(Tulipános iskola),* postavená v romantickom duchu uhorskej secesie podľa projektu známeho architekta Ödöna Lechnera. Po prekročení mosta sme pokračovali do centra ulicou Aniána Jedlíka (1800 – 1895), rodáka zo Zemného, člena benediktínskeho rádu, významného fyzika, ktorý pôsobil v Győri ako dekan filozofickej fakulty a rektor univerzity. V historickom jadre, dýchajúcom starobylou atmosférou a skvejúcom sa čistotou, sme navštívili významné sakrálne pamiatky: benediktínsky kostol sv. Ignáca z Loyoly, karmelitánsky kostol a biskupskú katedrálu. Tu sme si pripomenuli pamiatku győrskeho biskupa Viliama Apora, ktorý tragicky zahynul 2. apríla 1945, keď ho zastrelil vojak Červenej armády. Jedinečným zážitkom bol výstup na vyhliadkovú vežu biskupstva, z ktorej sa naskytol nádherný výhľad na mesto, rieky a mosty. Győr je mestom štyroch riek: tečie tu rieka Rába, po ktorej pomenovali mesto, do nej sa pri Kossuthovom moste vlieva Mošonský Dunaj, a tečú tu tiež rieky Rábca a Marcal, ktoré spojené pokračujú do Čierneho mora.

Na plenárnom zasadnutí Spoločnosti maďarských archivárov *(Magyar Levéltárosok Egyesülete)* 11. júla prebiehala konferencia a následne rokovanie za okrúhlym stolom na počesť 60. výročia revolúcie a boja za slobodu, ktoré sa odohrali 23. októbra až 4. novembra 1956. Éva Standeisky na úvod predstavila chronológiu revolučných udalostí od pádu stalinizmu až po vstup sovietskych vojsk. Ďalej upriamila pozornosť na spoločenské vrstvy, ktoré sa aktivizovali počas revolúcie a rozoberala aj miesto revolúcie v pamäti účastníkov, v memoárovej literatúre a pod. Nakoniec si položila otázku, k akým výsledkom dospejú vedci v budúcnosti na základe výskumu archívnych materiálov, ktorých väčšina je dodnes nespracovaná. Magdolna Baráth sa zamerala na politiku Sovietskeho zväzu (ZSSR) voči Maďarsku počas revolučných udalostí. Veľvyslanec Jurij Andropov upozorňoval na napätú situáciu v krajine už pred vypuknutím revolúcie. Nikita Chruščov sa vyjadril za ozbrojené riešenie, ale z Maďarska neprišla žiadna žiadosť. Na predsedníctve Komunistickej strany (KS) ZSSR rokovali o udalostiach až 28. októbra – po výmene prvého tajomníka KS Maďarska Erna Gerőa Jánosom Kádarom – a poslali do krajiny vojsko. Problém maďarskej revolúcie sa akútne riešil aj na predsedníctve KS ZSSR 30. a 31. októbra, čoho dôsledkom bol

Pohľad z vyhliadkovej veže na areál Univerzity Štefana Széchenyiho

Opevnenie mesta Győr, vľavo vyhliadková veža biskupa Viliama Apora, vpravo veža biskupskej katedrály

vpád sovietskych vojsk 4. novembra. Cirkevnú politiku Sovietskeho zväzu a maďarské cirkvi v roku 1956 predstavil Attila Seres. V ZSSR pracovala rada pre pravoslávnu cirkev (od 1943) a štátna cirkevná rada (od 1944) pre ostatné cirkvi. Obe rady boli v roku 1965 zlúčené. Zahraničnú cirkevnú politiku určoval Georgij Karpov (1898 – 1967) a metropolita Nikolaj (1892 – 1961), ktorí sa zamerali na boj proti Vatikánu a katolicizmu, zasadzovali sa za ekuménu a posilnenie ortodoxie a pravoslávnej cirkvi. Zoltán Völgyesi si položil otázku, ako reagovali na revolúciu Maďari mimo Budapešti. Udalosti tu mali odlišný priebeh. Dediny a mestá, okrem veľkých sídiel, však dodnes nemajú zdokumentovaný a spracovaný priebeh revolúcie. Požiadavky novovzniknutých politických strán na vidieku boli až utopické, napr. snaha o vytvorenie dunajskej konfederácie, navrátenie vojenských zajatcov zo ZSSR, riešenie židovskej otázky. Ďalej sa domáhali slobodných volieb, demokratických slobôd (sloboda tlače, zhromažďovania, vierovyznania a i.), ale pritom žiadali zachovať štátne zdravotníctvo, školstvo, bane a podniky, teda ľudovodemokratické výdobytky, ktoré mali byť zachované aj pre roľníkov. Riaditeľ Archívu mesta Győr *(Győr Város Levéltára)* József Bana osvetlil, že po Budapešti druhým najdôležitejším mestom revolúcie bol Győr. Odpor voči komunistickému režimu tu organizovalo robotníctvo miestnej vagónky, ktoré vytvorilo 30. októbra 1956 Zadunajskú národnú radu. Dôležitou postavou bol István Török a o udalostiach v meste vyšli dve monografie s názvom Győr 1956 I. a II. Piroska Kocsics upozornila, že počty obetí revolúcie, ktoré sa všeobecne uvádzajú, sú prehnané. Ku skutočným počtom možno dospieť len archívnym bádaním. Uskutočnila výskum v Maďarskom národnom archíve – Krajinskom archíve a Vojenskom historickom archíve a dospela k reálnym počtom obetí a ranených v Budapešti. Na základe hlásení vojenských a civilných nemocníc zistila, že v období medzi 23. októbrom a 31. decembrom 1956 zahynulo 600 osôb a asi 12 000 bolo zranených. Najviac obetí si vyžiadali boje 23. – 26. októbra a 4. – 6. novembra. Attila Szakolczai sa venoval problematike trestov vymeraných účastníkom revolúcie. V priebehu troch rokov bolo 230 osôb odsúdených na smrť, 20 000 osôb odsúdených a 13 000 osôb internovaných. Prísne tresty za politické zločiny slúžili na odstrašovanie. Medzi obeťami bol napr. zdravotník pracujúci pre obe bojujúce strany alebo novinár, ktorý napísal článok o revolúcii. Na súdnych pojednávaniach bol prítomný len obžalovaný, vyšetrovatelia a sudca, preto sú zachované súdne spisy spochybniteľné, keďže výpovede boli zmanipulované. Odsúdení sa správali buď ako hrdinovia a mlčali, alebo naopak obviňovali iných. Počas rokovania za okrúhlom stolom bola úloha maďarskej revolúcie vyzdvihnutá v medzinárodnom kontexte boja proti ZSSR spolu s Pražskou jarou 1968 a hnutím Solidarita v Poľsku v 80. rokoch 20. storočia. Diskutujúci dospeli k záveru, že revolúcia nespochybnila socialistický režim, ale snažila sa ho zmeniť. Išlo teda o pokus zaviesť demokraciu v ľavicovom režime. Historici a archivári však urobili chybu, keď v 90. rokoch 20. storočia počas výskumov metódou orálnej histórie zaznamenávali iba výpovede bojujúcich na strane revolúcie, výpovede svedkov z opačnej strany sa nezapisovali.

Dopoludnia v druhý deň zasadnutia prebiehali rokovania v sekciách (sekcia k výročiam, sekcia výskumu a edovania prameňov; sekcia informatizácie; sekcia ochrany archívnych dokumentov; sekcia

dejín vzdelávania a vedy a medzinárodná sekcia). Slovenských archivárov zastupovala na putovnom zasadnutí predsedníčka SSA Mária Grófová, čestná predsedníčka Veronika Nováková, Marta Švoliková, Petra Hagoňová a Henrieta Žažová. Na rokovaní medzinárodnej sekcie, ktorú viedol András Sipos z Archívu Hlavného mesta Budapešti, sa riešili aktuálne otázky, ktoré v súčasnosti trápia archivárov z Čiech, Rakúska, Poľska, Maďarska, Srbska, Chorvátska, Rumunska, Bosny-Hercegoviny, Ukrajiny či Slovinska. Problémy majú archivári viac-menej rovnaké. Boria sa s nedostatkom priestorov, neaktuálnosťou zavedených vzdelávacích systémov, keďže absentuje príprava archivárov schopných reagovať na požiadavky kladené v oblasti archivácie digitálnych dokumentov, úschovy a vyraďovania digitálnych záznamov atď.

Úvodná časť rokovania medzinárodnej sekcie bola venovaná archívnym materiálom súvisiacim s revolúciou v Maďarsku v roku 1956. Anna Domalanus, riaditeľka archívu Univerzity Adama Mickiewicza v Poznani, referovala o udalostiach, ktoré sa odohrali v Poznani. Dňa 28. júna 1956 robotníci z miestnych Stalinových závodov vyšli do ulíc a demonštrovali za zlepšenie hospodárskej situácie. Požiadavky na zvýšenie platov zakrátko zmenili na protirežimové a protisovietske heslá. Domáhali sa ukončenia kolektivizácie poľnohospodárstva, žiadali občianske slobody, odchod sovietskej armády z krajiny a úplnú poľskú suverenitu. Poznaňské povstanie krvavo potlačilo vojsko, niekoľko desiatok štrajkujúcich bolo zabitých, pričom najmladšia obeť mala len 13 rokov. Tieto udalosti predznamenali destalinizáciu Poľska a nástup reformistickej Gomulkovej vlády v októbri 1956. Zhodou okolností, Poznaň a Győr sú od roku 2008 partnerské mestá.

Marta Švoliková poskytla prehľad o dokumentoch k revolúcii 1956, ktoré sú uložené v Štátnom archíve v Nitre, pracovisko Archív Levice. Vďaka tomu, že okres Levice hraničí s Maďarskom, sa tu nachádza mnoho archívnych prameňov reflektujúcich na udalosti roku 1956. Nachádzajú sa vo fondoch orgánov štátnej správy, samosprávy, straníckych orgánov, ale najzaujímavejšie príbehy a ľudské osudy sa odrážajú v justičných fondoch – v materiáloch okresných súdov (do roku 1960 existovali tri malé okresy Levice, Šahy a Želiezovce) a okresných prokuratúr.

Mária Grófová referovala o študentských protestoch v roku 1956. Akademická pôda – internát na Suvorovovej ulici sa v januári 1956 stal svedkom udalostí známych ako *pyžamová revolúcia,* keď študenti protestovali proti rušeniu vojenskej prípravy na vysokých školách, kritizovali absenciu akademických slobôd a násilné vyučovanie marxizmu-leninizmu. O štyri mesiace neskôr sa uskutočnil protestný študentský karneval, dôsledkom čoho bolo

Levice, 24. novembra 1956 — Cena - Ára: 20 hal. — Léva, 1956. november 24-én

Hlas roľníka
Földműves szava

Ročník VI. évfolyam — OKRESNÉ ROĽNICKE NOVINY / JÁRÁSI FÖLDMŰVES UJSÁG — Číslo 36. szám

Vypracovanie CVP na JRD — dôležitá úloha

Za krátky budeme vypracovávať celoročné výrobné plány na našich jednotných roľníckych družstvách. Na tento dôležitý úkol musíme byť veľmi dobre pripravení, lebo sa jedná o ďalšiu budúcnosť našich družstiev a o rozvoj poľnohospodárstva v našej druhej päťročnici. Pritom nám musí byť východiskom súčasný stav našich družstiev, ich minuloročné úspechy a nedostatky, s ktorými musíme rátať, keď chceme čo najreálnejšie postaviť plán pre další rozvoj družstiev.

Pri stavaní jednotlivých úloh v CVP nesmieme zabúdať na využitie všetkých prírodných zdrojov vplývajúcich na výšme pomerne výhodné podmienky pre pestovanie širokého sortimentu ovocných stromov. Toto je jedným z najvýhodnejších odvetví poľnohospodárskej výroby. Nenechajme vyhovujúce stráne, málovýnosné pastviny bez toho, aby sme im neurčili presný výrobný charakter.

Aby sa mohol presne dodržiavať vypracovaný celoročný výrobný plán je potrebné vysporiadať sa s nadmernými záhumienkami u členov JRD, aby sme ich takto zainteresovali na spoločnej výrobe. Tieto sú stále veľkou brzdou v ďalšom napredovaní našich družstiev.

Ešte je mnoho väčších i menších okolností, ktoré vplývajú na vypracovanie celoročného výrobného plánu, mnoho nepovšimnutých zdrojov na mnohých miestach, ktoré správnym podchytením môžu priniesť pekné výsledky.

Bude záležať na všetkých zainteresovaných pracovníkoch, na družstevníkoch, ako postavíme celoročný výrobný plán pre JRD, ako ho budeme v praxi dodržiavať. Musíme veľa vynaložiť, aby sme poľnohospodársku výrobu povzniesli čo najvyššie, aby sa náš družstevník mal stále lepšie, aby sme získali ďalších súkromne hospodáriacich roľníkov pre spoločné hospodárenie.

Naši občania si vážia výdobytkov pracujúcich v Maďarsku

Pracujúci v našom okrese v tomto období na svojich pracoviskách a vo volnom čase najviac hovorili o udalostiach v Maďarsku, Poľsku a o agresii v Egypte. Vo všetkých prípadoch odsúdili výčiny západných veľkokapitalistov a ich agentov.

Naši pracujúci dobre vedia, že utlačené vrstvy maďarského ľudu na vlastnej koži skúsili výčiny bývalých hortiovských dôstojníkov. Vedia i to, kto mal záujem že v Maďarsku vraždili robotníkov, ženy a deti, kto mal záujem na rušení budovateľského úsilia mierumilovných národov.

Sú to na západe Esterházyovci a ich prisluhovači, ktorí maďarský ľud vykorisťovali a teraz dostali znova chúťky na podobné výčiny. Pokúsili sa vtrhnúť do ľudovodemokratického Maďarska cez otvorené rakúske hranice. Maďarskí robotníci a roľníci majú však na nich trpké spomienky a preto i za cenu života bránili svoje výdobytky vo svojej vlasti. Pracujúci ľud našej vlasti si váži týchto výdobytkov a ako môže, tak pomáha bratskému pracujúcemu národu v obnovení pokojného života.

V levickom okrese do 19. novembra zozbierali 60.288.— Kčs, 42 q pšenice, 276 kg strukovín, 2 q bravčového mäsa a mnoho iných rastlinných a živočíšnych produktov.

red.

Prejavy solidarity s udalosťami v Maďarsku zaznamenala aj dobová regionálna tlač – Hlas roľníka, Okresné roľnícke noviny vydávané v Leviciach

Pannonhalma – levanduľové polia

mnoho študentov vylúčených zo štúdia.
Dr. Torsten Musial z Berlína informoval o zvolení nového predsedu Zväzu nemeckých archivárov. V apríli tohto roku sa ním stal Dr. Ralf Jacob z Mestského archívu v Halle. Vo funkcii bude do konca roku 2017.
Dr. Ágnes Flóra z Rumunského štátneho archívu v Kluži (Cluj-Napoca) nás oboznámila so spôsobom štúdia archívnictva, ktoré sa v Rumunsku vyučuje na policajnej akadémii (!) a študenti absolvujú dokonca fyzické previerky, tak ako príslušníci ozbrojených zložiek. Poskytla aj základné údaje o projekte digitalizácie všetkých rumunských písomných prameňov vydaných do roku 1600, ktoré sú bádateľom voľne prístupné na webovej stránke archívu. Upozornila však na fakt, že prelomový termín – rok 1600 – zvolený rumunskými historikmi, je veľmi nešťastný. Mnohé dokumenty sú vytrhnuté z kontextu, napr. závety z knihy testamentov členov jedného rodu, keď sú zdigitalizované len vybrané písomné posledné vôle s dátumom vydania do roku 1600.
Popoludnie druhého dňa putovného zasadnutia – archívnych dní vyplnila exkurzia do benediktínskeho opátstva v Pannonhalme. Prehliadka baziliky, historických priestorov konventu, kláštorného archívu a knižnice pokračovala v hospodárskom zázemí opátstva, kde sme mali možnosť vidieť levanduľové polia i spôsob spracovania úrody levandule. Okrem pestovania byliniek sa rehoľníci venujú aj výrobe originálnych čokolád a samozrejme, pestovaniu viniča a produkcii vína.
Zasadnutie bolo 13. júla zavŕšené valným zhromaždením, na ktorom boli zvolení noví predstavitelia Spoločnosti maďarských archivárov. Predsedom sa stal István Kenyeres (riaditeľ Archívu Hlavného mesta Budapešti), podpredsedami István Hermann (riaditeľ Archívu Vesprímskej župy) a György Tilcsik (emeritný riaditeľ Archívu Železnohradskej župy). Za členov výboru boli zvolení Bendegúz Gergő Cseh, Vilmos Zsidi, Viktor Haraszti, Zoltán Ólmosi, László Szögi, Árpád Tyekvicska, Csaba Kali, András Sipos, Tamás Polgár, Csaba T. Reisz, András Koltai, Eleonóra Kovács. Revízna komisia bude pracovať v zložení: Erszébet Hetényi, Klára Csukonyi a Hajnalka Vörös.
Veríme, že dobré vzťahy a vzájomne prospešná spolupráca archívnych spoločností budú pokračovať aj s novozvoleným vedením a výborom maďarskej archívnej spoločnosti.

Marta Švoliková
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice
Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

OCENENIE ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V KOŠICIACH

Maďarská spoločnosť pre výskum rodín *(A Magyar Családtörténet-kutató Egyesület)* je organizáciou, ktorá združuje viac ako tisíc maďarských genealógov. Venuje sa propagácii rodinných dejín, genealógie a navštevuje miesta spojené s uhorskými dejinami. Každoročne udeľuje jednému zahraničnému archívu cenu za ústretový prístup k báda-

Pracovníčka bádateľne Štátneho archívu v Košiciach Zuzana Kleščinská

Primátor mesta Košice
udeľuje
CENU PRIMÁTORA MESTA KOŠICE
Archívu mesta Košice
za
príkladnú starostlivosť o zachovanie archívneho kultúrneho dedičstva
a jeho propagáciu doma i v zahraničí
Košice, 7. mája 2016
Richard RAŠI

Cena primátora mesta Košice pre Archív mesta Košice

teľom. Štátny archív v Košiciach sa stal nositeľom ceny Bádateľské miesto roka 2015.
Oceňujúca spoločnosť vychádzala zo skúseností svojich členov, ktorí navštívili Štátny archív v Košiciach. Na základe dotazníkov od svojich členov a priaznivcov vyhodnocujú najlepší archív, respektíve archív, kde sa stretli s najlepším prístupom. Zo slovenských archívov získal toto ocenenie jedine Štátny archív v Nitre za rok 2013. Je to ocenenie práce pracovníkov Štátneho archívu v Košiciach, predovšetkým pani Zuzany Kleščinskej, ktorá sa v spomínanom roku 2015 venovala bádateľom. Slávnostné udelenie ceny prebehlo v Štátnom archíve v Košiciach 6. mája 2016 a bolo spojené s výstavou dokumentov, týkajúcich sa genealogického výskumu a prednáškou o nich.

Richard Pavlovič
Štátny archív v Košiciach

CENA PRIMÁTORA MESTA KOŠICE PRE SAMOSPRÁVNY ARCHÍV

Každoročne v rámci osláv Dňa mesta Košíc odovzdáva primátor mesta Richard Raši v priestoroch historickej radnice verejné ocenenia za výsledky práce v prospech celého mesta. Nebolo tomu inak ani v tomto roku, keď Cenu mesta Košice, Cenu primátora mesta Košice či plaketu odovzdal 33 jednotlivcom a 11 kolektívom. Teší nás, že medzi tromi ocenenými kolektívmi Cenou primátora mesta Košice bol aj Archív mesta Košice.
Na verejné ocenenie nás navrhla Štátna vedecká knižnica v Košiciach „za príkladnú starostlivosť o zachovanie archívneho kultúrneho dedičstva a jeho propagáciu doma i v zahraničí“. V ich návrhu sa konštatuje, že Archív mesta Košice je v sieti verejných archívov jediným archívom samosprávy, ktorý sa okrem základného poslania uloženého mu zákonom významnou mierou podieľa na prezentácii mesta navonok. Organizuje výstavy, vedecké konferencie či semináre, zámerom ktorých je propagovať dejiny mesta i stáročnú kontinuitu mestskej samosprávy. Ako prvý archív na Slovensku zaviedol tradíciu „Dňa otvorených dverí“ a „Hodín dejepisu v archíve“. Cieľom týchto aktivít je pomôcť budovať u obyvateľov mesta Košice pocit občianskej spolupatričnosti. Vysoko je cenená spolupráca archívu s kultúrnymi a pamäťovými inštitúciami pôsobiacimi v meste, ako aj vysokými školami, akadémiami vied, archívmi doma i v zahraničí. Bádatelia oceňujú tak ochotu pracovníkov pri vyhľadávaní a predkladaní archívnych dokumentov, ako i odbornú pomoc pri analyzovaní ich obsahu. Ocenenie

Vedúca archívu Mária Hajduová preberá ocenenie z rúk primátora mesta Košice Richarda Rašiho v mene kolektívu pracovníkov archívu

je spoločenským uznaním výnimočného prístupu zamestnancov Archívu mesta Košice smerom k verejnosti.
Na slávnostnom ceremoniáli boli prítomní aj naši milí kolegovia z Bratislavy, PhDr. Ladislav Vrtel z odboru archívov a registratúr MV SR a PhDr. Mária Munková zo Štátneho archívu v Bratislave. Obom úprimne ďakujeme. Vo voľnom čase neváhali precestovať stovky kilometrov, aby sa s nami tešili. Tomu sa hovorí vzácne priateľstvo a ukážková kolegialita.

Mária Hajduová
Archív mesta Košice

ZBLIŽOVANIE KOŠICKÝCH ARCHÍVOV

V druhom najväčšom meste Slovenska, v Košiciach, existujú vedľa seba dva archívy zriadené rôznymi subjektmi. Popri Archíve mesta Košice zriadenom Magistrátom mesta Košice tu pôsobí tiež Štátny archív v Košiciach patriaci pod gesciu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Dňa 22. apríla 2016 sa uskutočnila exkurzia pracovníkov Štátneho archívu v Košiciach v Archíve mesta Košice. Vedúca archívu Mária Hajduová s kolegami predstavili najstaršie, najzaujímavejšie a najvzácnejšie archívne dokumenty uložené v ich archíve. Po exkurzii si oba kolektívy na krátkom stretnutí vymenili skúsenosti a postrehy z práce archivárov. Spolupráca a ďalšie stretnutie košických archivárov bude pokračovať na jeseň 2016, kedy sa uskutoční exkurzia archivárov mestského archívu v štátnom archíve.

Richard Pavlovič
Štátny archív v Košiciach

Archivári štátneho archívu na exkurzii v Archíve mesta Košice

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV NA CESTÁCH ZA POZNANÍM

Ktovie, či je to tak aj v iných archívoch, ale v Slovenskom národnom archíve sme len nedávno zistili, že si nevidíme ďalej od nosa! Teda, aby sme si rozumeli, zrak máme dobrý, ale máloktorý zo zamestnancov pozná aj niečo iné, ako ten svoj „domáci piesoček“. Rozhodli sme sa preto vydať na cesty za poznaním. Aby sme boli aj konkrétnejší a nezavádzali čitateľa vzletnými frázami, zorganizovali sme exkurziu do archívu. Tá prvá ešte v decembri minulého roka smerovala do Archívu zboru väzenskej a justičnej stráže v Leopoldove a stretla sa s pozitívnym ohlasom. Určite i preto, že ústretoví kolegovia nám umožnili aj komentovaný vstup priamo do leopoldovskej pevnosti... a našťastie si tam nikoho neponechali. O tejto exkurzii sa však na tomto mieste rozpisovať nebudeme.
Povzbudení prvým úspechom sme sa rozhodli v piatok 13. mája 2016 predísť všetkým pracovným nepodarkom a znovu si trošku rozšíriť obzory. Po rýchlom vybavení najnutnejšej práce sme sa o 9.00 hod. nalodili do trošku obstarožného, ale zatiaľ ešte funkčného autobusu MV SR a po krátkom prerátaní a samozrejme i dohľadaní zabudnutého kolegu sme s miernym meškaním vyrazili smerom do Serede.
Našim prvým cieľom bolo novootvorené Múzeum holokaustu v Seredi, zriadené Slovenským národným múzeom – Múzeom židovskej kultúry. Tento autentický pamätník tragédie slovenských Židov otvorili len 21. januára 2016 a Slovenský národný archív tiež prispel svojimi dokumentmi. Už pri príchode nás zasiahla autentickosť prostredia, keďže múzeum sa nachádza v priestoroch bývalého pracovného a koncentračného tábora Židov v Seredi.

Na návšteve v Štátnom archíve v Trnave

Archivári zo SNA v Múzeu holokaustu v Seredi

Ešte pred druhou svetovou vojnou na tomto mieste stáli kasárne, ktoré boli v rokoch vojny „vhodne“ využité k riešeniu židovskej otázky na Slovensku. Samotný tábor v Seredi vznikol v roku 1941 a mal pôvodne stolárske, textilné, klobučnícke, kožiarske dielne a dielne na výrobu hračiek. Neskôr bol zmenený na zberný tábor, z ktorého boli Židia transportmi odvážaní do iných koncentračných táborov.

V čase našej návštevy boli verejnosti prístupné dva z piatich pôvodných barakov. V tom prvom je veľmi moderne spracovaná expozícia, ktorá s využitím dobových dokumentov, plagátov a fotografií súvisiacich s prenasledovaním Židov na území Slovenska približuje ich bezvýchodiskovú situáciu. V druhom zrekonštruovanom objekte je školiace stredisko, kde sme si mohli pozrieť krátky dokument, na ktorom jedna z preživších rozpráva o riešení židovskej otázky z pohľadu samotných Židov. Jedným z vystavených artefaktov vo vonkajšom areáli múzea je pôvodný dobytčí vagón, v ktorom deportovali Židov do koncentračného tábora Osvienčim. V treťom baraku boli v tom čase v plnom prúde prípravy na otvorenie expozície dokumentujúcej tragické osudy a pobyt židovského obyvateľstva v rôznych koncentračných táboroch Európy. Múzeum zároveň slúži aj ako pamätník zavraždeným Židom zo Slovenska, pričom len táborom v Seredi ich prešlo približne 16 000, väčšina z nich bola zavraždená počas holokaustu.

Aj vďaka skutočne odbornému výkladu, ktorý nám ochotne doplnila aj naša bývalá kolegyňa, rodáčka zo Serede a znalkyňa dejín tábora PhDr. Eva Vrabcová, nás návšteva múzea holokaustu zasiahla natoľko, že nás jednoznačne prešla chuť na návštevu podnikovej predajne Sedity v Seredi a putovali sme radšej priamo do Trnavy, kde bola druhá plánovaná časť našej poznávacej exkurzie. V Trnave v novozriadenom štátnom archíve nás už kolegovia a kolegyne očakávali. V bádateľni si pre nás pripravili ukážku zaujímavých dokumentov, ktoré nás upútali nielen preto, že sa týkali dejín Trnavy. Oveľa pozoruhodnejšia však bola podrobná prehliadka budovy, ktorá je síce oveľa staršia ako tá naša „nová budova Slovenského národného archívu“, ale keďže prešla rozsiahlou prestavbou, bola pre nás veľmi inšpiratívna... Veď možnosť odskúšať si funkčné regály, ktoré sa dajú s ľahkosťou posúvať len jednou rukou, naozaj nemáme každý deň. Tí najodvážnejší mohli nahliadnuť aj do gotickej pivnice, ktorú však rekonštrukcia obišla, napriek tomu sme mali množstvo nápadov, ako by sa dala využiť, samozrejme nie len na archívne účely.

Záverečným a povestným zlatým klincom bola pre nás možnosť navštíviť jezuitský kláštor nachádzajúci sa oproti archívu, kde predtým sídlil predchodca dnešného Štátneho archívu v Trnave. Pridali sa k nám aj domáci pracovníci, z ktorých mnohí si už tieto „úradovne“ nemohli pamätať. Riaditeľka archívu PhDr. Júlia Ragačová nám ešte v krátkosti priblížila dejiny a architektúru jezuitského kostola, ktorý tiež patrí ku kláštoru. Potom sme už mohli čas do odchodu autobusu stráviť plodnou debatou s kolegami a kolegyňami, ktorým aj touto cestou

chceme poďakovať za čas a energiu, ktorú nám venovali. Zároveň nielen im, ale i prípadným iným záujemcom takúto exkurziu radi oplatíme. A my sa už dnes, aspoň teoreticky, môžeme zamýšľať nad tým, do ktorého archívu alebo múzea sa za poznaním vyberieme nabudúce. Nemáte nejaký nápad?

Daniela Tvrdoňová
Slovenský národný archív

PRIMÁTOR BRATISLAVY NA NÁVŠTEVE ARCHÍVU MESTA KOŠICE

Dňa 13. mája 2016 navštívil Archív mesta Košice vzácny hosť, primátor hlavného mesta Bratislavy Ivo Nesrovnal. Historicky prvá návšteva vysoko postaveného predstaviteľa hlavného mesta v archíve sa uskutočnila z iniciatívy košického primátora Richarda Rašiho počas rokovania primátorov krajských miest. Cieľom návštevy bola skutočnosť, že od 1. januára 2017 bude mať aj naše hlavné mesto svoj samosprávny archív. Umožní mu to zákon č. 266/2015, ktorý zmenil postavenie a organizáciu archívov na Slovensku. Nakoľko ešte prebiehajú dohody o odovzdaní archívnych dokumentov a hlavnému mestu sa vytvárajú priestorové a materiálno-technické podmienky na plynulý chod archívu, považovali sme za potrebné informovať primátora o potrebe umiestnenia archívu v historickom jadre kvôli prezentácii jeho bohatstva verejnosti. Predstavili sme mu naše moderné stroje Lean-lif a Lean-line, ktoré šetria úložný priestor i čas na vyhľadávanie archiválií. Počas prehliadky archívu sme prezentovali najvzácnejšie dokumenty mesta a poukázali na niektoré momenty v priebehu histórie, ktoré radili Košice pred Bratislavu. S úsmevom sme skonštatovali, že už nebudeme jediným archívom samosprávy na Slovensku, ale ostaneme navždy prvým. Prekvapil nás úprimný vzťah primátora k histórii rovnako, ako jeho ľudský rozmer. Ďakujeme za návštevu a prajeme našim kolegom v Archíve mesta Bratislavy toľko starostlivosti od svojho zriaďovateľa, ako sa dostáva nám.

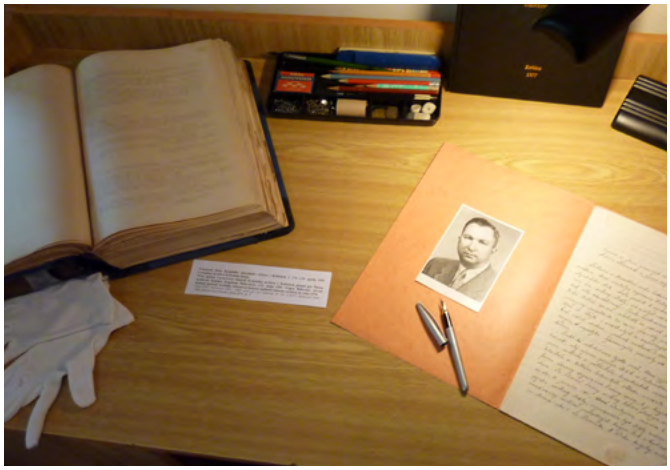
Mária Hajduová
Archív mesta Košice

VÝSTAVA ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV PRI PRÍLEŽITOSTI 65. VÝROČIA ZALOŽENIA ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V KOŠICIACH

Štátny archív v Košiciach si v polovici mája 2016 pripomenul viacerými článkami v regionálnej tlači a výstavou dokumentov 65 rokov od svojho založenia. Aj keď história archívu je omnoho staršia, archív nadväzuje na župné archívy Abovskej, Turnianskej, Abovsko-turnianskej župy a Košickej župy. Jeho novodobá história sa začala písať 10. mája 1951. Krajský národný výbor v Košiciach vtedy založil Štátny archív v Košiciach. Po viacerých sťahovaniach a reorganizáciách dnes archív sídli na Bačíkovej 1, Južnej triede 82 a Vodárenskej 10 v Košiciach.
Dňa 16. mája 2016 archív pripravil výstavu archívnych dokumentov, ktoré sa týkajú kultúrnych inštitúcií v Košiciach. Výstavu slávnostne otvoril predseda Košického samosprávneho kraja JUDr. Zdenko Trebuľa. Na vernisáži sa zúčastnili riaditelia múzeí, archívov, knižníc a členovia Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika. Predstavená bola napríklad matrika so zápisom narodenia

Primátor Bratislavy Ivo Nesrovnal na návšteve v Archíve mesta Košice

Pracovný stôl prvého riaditeľa Štátneho archívu v Košiciach Ing. Eugena Bidovského (1951 – 1970)

Pohľad na výstavu archívnych dokumentov

Najmladší návštevníci pri výučbe lukostrelby

Pavla Jozefa Šafárika, po ktorom nesie meno univerzita v Košiciach, pracovný denník Štefana Butkoviča, bývalého riaditeľa Slovenského technického múzea v Košiciach, osobné dokumenty Michala Markuša, bývalého riaditeľa Východoslovenského múzea v Košiciach, projekt prestavby župného domu, dnes sídla Východoslovenskej galérie v Košiciach, triedny výkaz s hodnotením Sándora Máraia, spisovateľa pochádzajúceho z Košíc, ukážky zo zbierky divadelných hier, či notové zápisy z fondu Oldřicha Hemerku, košického organistu.

Popoludní bola výstava sprístupnená pre odbornú verejnosť. Navštívili ju pracovníci pamäťových inštitúcií v Košiciach – vedeckej knižnice, múzeí, mestského archívu a pod. Štátny archív v Košiciach sa tak prvýkrát za 65 rokov zviditeľnil a ukázal, že uchováva vzácne kultúrne dedičstvo a so svojimi bohatými fondmi patrí k významným spoločenským zariadeniam v Košiciach pestujúcim duchovné hodnoty, ktoré sprostredkúva verejnosti.

Richard Pavlovič
Štátny archív v Košiciach

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V ŠTÁTNOM ARCHÍVE V TRNAVE

Štátny archív v Trnave usporiadal vo štvrtok 9. júna 2016 pri príležitosti Medzinárodného dňa archívov 1. ročník Dňa otvorených dverí (ďalej DOD). Návštevníkov čakal zaujímavý program doplnený sprievodnými akciami.

V rámci komentovanej prehliadky priestorov Štátneho archívu v Trnave si návštevníci mohli zblízka prezrieť budovu zrekonštruovaného meštianskeho domu na Štefánikovej ulici č. 7, v ktorej sídli archív od roku 2002. Zároveň sa dozvedeli zaujímavé informácie o histórii budovy, ktorej základy siahajú až do 14. storočia. Okrem podateľne a bádateľne, ktoré sú verejnosti dostupné počas celého roka, archív sprístupnil na tento deň aj jeden z archívnych depotov, ktoré sú počas roka bežne neprístupné. V ňom sa návštevníci mohli dozvedieť a zároveň pozrieť si v praxi, ako sú v archívoch ukladané a evidované archívne dokumenty.

Súčasťou programu DOD v Štátnom archíve v Trnave bola aj výstava s trochu poetickým názvom Z pokladov archívu. Na výstave bol prezentovaný výber tých najvzácnejších a najzaujímavejších archívnych dokumentov – pokladov, ktoré sa v Štátnom archíve v Trnave nachádzajú. Hlavným lákadlom výstavy bola listina uhorského kráľa Bela IV. z roku 1238, ktorou udelil Trnave výsady slobodného kráľovského mesta. Listina je najstarším archívnym dokumentom uloženým v archíve, a zároveň najstaršou listinou tohto druhu na Slovensku. Okrem nej si mohli návštevníci prezrieť ďalšie ukážky z privilegiálnych a erbových listín. Úradné knihy boli na výstave zastúpené od najstaršej účtovnej knihy Trnavy zo 14. storočia, postupne až po 20. storočie. Záujmu verejnosti sa tešili aj rôzne súpisy a evidencie zo 17. – 20. storočia (ako napr. súpis väzňov v Trnave z roku 1765, súpis žobrákov v Trnave z roku 1781, súpis vybavenia domov obyvateľov, ktorých v roku 1739 postihol mor atď.). Zo zbierok uložených v štátnom archíve boli vystavené plány na prestavbu mestskej veže, ako aj dobové fotografie. Príbehy „obyčajných“ ľudí, ktorých životné osudy sa takisto dajú vypátrať v archívoch, na výstave prezentoval denník vojaka Štefana Rabaru z 1. svetovej vojny, a rovnako aj dokumenty približujúce životné osudy Jána Pattermanna, ktorý pôsobil na prelome 19. a 20. storočia v Trnave ako sladovník.

Prehliadka archívneho depotu

Štátny archív v Prešove navštívil aj riaditeľ Centra podpory v Prešove plk. Ing. Peter Forgáč v sprievode s riaditeľkou archívu Mgr. Ľubicou Kováčovou

Pre záujemcov o históriu Trnavy bola počas DOD pripravená odborná prednáška Bc. Dariny Fridrichovej s názvom Trnavské brány v stredoveku.
Okrem archívnych dokumentov mala verejnosť možnosť prezrieť si aj vzácne knihy, ktoré sú súčasťou knižnice archívu.
Osobitný program bol pripravený pre deti. V rámci tvorivých dielní si mohli vyskúšať praktické ukážky písania rôznymi typmi písacích pomôcok – od vtáčieho brka cez pero s násadkou až po písací stroj a počítač. Zároveň si mohli pozrieť a aj vyskúšať spôsob pečatenia voskom. Svoju šikovnosť mohli deti ukázať i pri skladaní puzzle s motívmi mestskej veže a tí odvážnejší aj pri skladaní veduty Trnavy z 18. storočia.
Záujmu malých a veľkých sa tešilo aj sprievodné podujatie na nádvorí archívu – lukostreľba. Okrem ukážok streľby od skúsených lukostrelcov si mohol každý túto aktivitu vyskúšať aj na vlastnej koži.
Počas DOD do Štátneho archívu v Trnave zavítalo približne 300 návštevníkov – od detí z materských škôl, žiakov základných a stredných škôl, poslucháčov univerzity tretieho veku po laickú, ako aj odbornú verejnosť.
Záujem verejnosti o tohtoročný DOD v Štátnom archíve v Trnave je pre organizátorov motiváciou aj do budúceho roka – opäť otvoriť svoje brány a pozvať všetkých „nadýchať sa“ atmosféry archívu... Dovidenia 9. júna 2017!

Katarína Červeňová – Júlia Ragačová
Štátny archív v Trnave

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V ŠTÁTNOM ARCHÍVE V PREŠOVE

Štátne archívy na Slovensku začali v posledných rokoch čoraz častejšie a úspešnejšie propagovať svoju činnosť prostredníctvom akcie nazvanej Deň otvorených dverí. Tento rok 10. júna sa po prvýkrát otvorili dvere pre širokú verejnosť aj v Štátnom archíve v Prešove, v priestoroch nachádzajúcich sa v bývalom františkánskom kláštore v Nižnej Šebastovej. Cieľom akcie bola propagácia a osvetlenie činnosti archívu, osveta a aj zviditeľnenie práce archivárov. Tomu zodpovedala aj koncepcia prednášok a výstavka archívnych dokumentov s podnázvom Archívne naj...
Návštevníci Dňa otvorených dverí z radov laickej verejnosti, záujemcovia o históriu, študenti a tiež pracovníčky Centra podpory v Prešove (ktoré mimochodom veľmi uvítali možnosť bližšie spoznať archív) sa z prednášok dozvedeli o predchodcoch dnešného archívu, jeho histórii, organizačných zmenách a tiež fungovaní po prijatí novely zákona o archívoch, keď bol štátny archív zlúčený so svojou bývalou pobočkou v Prešove. O pracovnej náplni a úlohách archívov je široká verejnosť len málo informovaná, preto návštevníci skutočne so záujmom počúvali o archívnych dokumentoch uložených v našej inštitúcii, o ochrane tohto kultúrneho dedičstva, spôsoboch ich spracovania, predkladania, využitia či možnostiach bádania pre súkromné aj vedecké účely. Po skončení prednášok si návštevníci pozreli vystavené archívne dokumenty. Keďže Deň otvorených dverí bol v našom archíve po prvýkrát, pracovníčky archívu na výstavu pripravili skutočné skvosty uložené v depotoch, ktoré sa verejnosti predkladajú iba výnimočne. Vystavené boli naše archívne „naj“ – najstaršia listina uložená v archíve pochádzajúca z roku 1261; najstaršia erbová listina mesta Prešov z roku 1453; najkrajší erb mesta Prešov vyobrazený na listine kráľa Ferdinanda I. z roku 1558; najdlhšia listina – dlhá 6,3m

Kolektív pracovníkov ŠA v Prešove – Nižnej Šebastovej vo výstavných priestoroch pri výstavke Archívne naj...

a uložená vo fonde Druget z Humenného; najkrajšia genealógia – kolorovaný rodostrom rodiny Berzeviciovcov; najväčší armáles – reštaurovaná listina o udelení erbu a titulu Jánovi Ganczaugovi z Prešova z roku 1760; najdlhší nástenný kalendár – Pasovský kalendár z roku 1771 s rozmermi 149 x 69 cm; najstaršia zachovaná matrika – matrika zomrelých evanjelickej farnosti v Bardejove z rokov 1586 – 1600; či najkrajšia miniatúra erbu – na armálese Márie Terézie, ktorým udelila erb a šľachtický titul Jozefovi Pillerovi a jeho potomkom. Vlastnoručný podpis Márie Terézie na tomto armálese sa stretol s veľkým záujmom medzi návštevníkmi. Raz darmo, táto panovníčka zostala asi najviac v povedomí ľudí až do dnešných čias.

Po prezretí výstavky dokumentov s odborným výkladom nasledovala v rámci programu prehliadka depotov archívu, bádateľne, knižnice a napokon ďalšieho archívneho naj – karcera. Sme totiž jediný archív na Slovensku, v budove ktorého sa nachádza takáto miestnosť vyzdobená freskami, ktorá pôvodne slúžila ako žalár pre neposlušných mníchov. Na záver si návštevníci mohli na burze kníh vyradených z archívnej knižnice vybrať knihy, ktoré ich zaujali.

Hoci prvý Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Prešove absolvovalo len viac ako 50 návštevníkov, z pozitívnych reakcií a odoziev vieme, že v tejto akcii má zmysel pokračovať. Je to efektívny spôsob ako propagovať archívne kultúrne dedičstvo aj prácu archivárov, o ktorých má verejnosť stále iba kusé informácie.

Daniela Pellová
Štátny archív v Prešove

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V SLOVENSKOM NÁRODNOM ARCHÍVE

Slovenský národný archív v Bratislave otvoril 11. júna 2016 svoje dvere pre širokú verejnosť už po ôsmy raz, avšak po prvýkrát počas víkendu. V sobotu od 10.00 hod. do 17.00 hod. si vyše 300 odvážlivcov, ktorí k nám zavítali, pozrelo naše priestory i vybrané dokumenty, ktoré nie sú verejnosti inak bežne prístupné. Svoje zručnosti si hlavne deti vyskúšali v reštaurátorských dielňach, ale i v detskej úradovni.

Vo vestibule návštevníkov privítali zamestnanci archívu, ktorí ich v krátkosti oboznámili s históriou budovy a s poslaním archívu. Následne sa mohli rozhodnúť, z ktorej strany si „kocku“ obídu. Napravo v priestoroch inokedy tichej bádateľne bolo v sobotu veľmi živo. Nachvíľu sa totiž premenila na „detskú úradovňu“. Okrem kriku sa ňou ozývalo ťukanie už nepoužívaných písacích strojov, na ktorých si malí i veľkí vyskúšali, ako to fungovalo pred používaním wordovského programu. K dispozícii boli aj rôzne staré tlačivá, obálky, pečiatky, dokonca i brká na písanie.

Z bádateľne sa dalo plynule prejsť do archívnej knižnice, kde si návštevníci pozreli výber zaujímavých kníh či časopisov. Najstarším vystaveným exponátom bol latinský slovník z roku 1561, pozornosť však určite zaujala aj kniha z roku 1770 s vedutami rôznych európskych miest.

Reštaurátori si vo svojich dielňach pripravili pre verejnosť bohatý program. Záujemcovia mali možnosť vidieť výrobu ručného papiera a taktiež si mohli vlastnoručne vyrobiť farebný mramorovaný papier. Od pracovníkov oddelenia ochrany archívnych dokumentov sa dozvedeli, ako prebieha reštaurovanie kníh či dokumentov a tiež získali

Prezentácia vzácnych knižných diel počas Dňa otvorených dverí

Mramorovanie papiera v reštaurátorskej dielni SNA

informácie o priebehu digitalizácie v Slovenskom národnom archíve. Veľký záujem vzbudili kreatívne kurzy. O 13.00 hod. si účastníci mohli vyskúšať zošiť svoju vlastnú knižku a o 14.00 hod. precvičiť prsty pri skladaní origami.

Po ceste z reštaurátorských dielní sa návštevníci mohli zastaviť vo výstavnej miestnosti SNA a prezrieť si výstavu s názvom V spoločnosti hviezd, venovanú dejinám divadelníctva a kinematografie na Slovensku. Výstava je sprístupnená verejnosti až do 15. decembra 2016.

Prvé poschodie lákalo návštevníkov prezentáciou výberu zaujímavostí z archívnych fondov uložených v SNA. Prvé oddelenie spracúvania archívnych dokumentov malo k dispozícii ukážky rôznych úložných riešení na dokumenty z histórie po súčasnosť, pozornosť pútala mapa Petržalky z roku 1751, armáles zo 17. storočia, ale aj fotografie z obdobia SNP. Druhé oddelenie spracúvania archívnych dokumentov vpustilo návštevníkov priamo do jedného z archívnych depotov, kde hlavne deti bavilo otáčať posuvnými regálmi, v ktorých sú dokumenty uskladnené. Čakali tu na nich kuriozity, ktoré sa našli pri spracúvaní fondov, napr. žiletka na vyškrabávanie chýb v textoch alebo klobúk a umelé zuby, ktoré patrili neznámemu partizánovi. Ľudí oslovili aj ukážky rôznych typov pečatí a pečiatok z vôbec najrozsiahlejšieho archívneho fondu Krajinský úrad, ale i fotografie Obchodných domov Prior z rôznych miest Slovenska zo 70-tych rokov 20. storočia.

Program dňa spestrili návštevníkom aj prednášky, ktoré sa konali v kongresovej sále SNA. O 11.00 hod. sa slova ujal Ivan Galamboš, v príspevku s názvom Reštaurovanie historických kníh zhrnul svoju neľahkú prácu reštaurátora. Poobede o 15.00 hod. sa uskutočnila prednáška Napísané na psej koži riaditeľa SNA Radoslava Ragača, ktorý pútavým štýlom rozprával o erbových listinách.

Pri východe z budovy sa v pripravenom foto-kútiku návštevníci mohli prezliecť za archivárov a odfotografovať sa na pamiatku.

Zamestnanci všetkým, ktorí prišli stráviť sobotu do SNA, ďakujú za návštevu a tešia sa na príjemné stretnutia opäť o rok.

Jana Kafúnová
Slovenský národný archív

MENS SANA IN CORPORE SANO alebo ŠPORTOVÝ DEŇ ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE

Slnko pomaly vychádza nad obzor, keď Perún rozháňa mraky nad mekkou malokarpatského vinohradníctva. Aj takto romanticky by sa dal opísať začiatok športového dňa Štátneho archívu v Bratislave, ktorý sa konal v areáli pracoviska v Modre v piatok 10. júna. Iniciatíva vyšla práve od našich kolegov z Modry, uvedomujúc si potrebu utužovať vzájomné vzťahy v zmysle olympijského hesla *„mens sana in corpore sano“* (v zdravom tele, zdravý duch). Veď dnes je bežné, že aj celkom malá firma (azda až na dedinské potraviny) pravidelne organizuje branno-športový deň (v súčasnosti pod moderným názvom *teambuilding*), počas ktorého si zamestnanci zašportujú, utužujú vzťahy v kolektíve a popri tom dajú zadosť aj svojim chuťovým pohárikom. Náš archív pritom nie je celkom malá „firma“, veď spolu s kolegami z Modry a aktuálne aj s oddelením archívnych fondov mesta Bratislavy (predtým AMB) zamestnávame viac ako 30 duší.

Športového dňa sa zúčastnili zamestnanci zo všetkých oddelení a pracoviska archívu vo veku od 26 do 60 rokov. V celkovo šiestich disciplínach však neboli vek ani pohlavie rozhodujúcimi, pretože jednotlivé úlohy preverovali nielen dynamickú silu, ale aj koordináciu, techniku, presnosť a pevné nervy. Prvú disciplínu skutočne nemohol vymyslieť nikto iný ako archivár z praxe: hod archívnou škatuľou do diaľky. Ženská časť osadenstva súťažila s polovičnou váhou, muži mali za úlohu hodiť čo najďalej škatuľu celkom naplnenú. Najlepšie výkony boli skutočne kvalitné a ich aktéri by si na stupeň víťazov stúpli možno aj v súťaži konanej v celoslovenskom meradle. Ďalšími disciplínami boli hod na basketbalový kôš, streľba na futbalovú bránu a bowling, kde namiesto kolkov súťažiaci zhadzova-

Disciplína hod archívnou škatuľou do diaľky v prevedení Agnesy Šimovej

Riaditeľka štátneho archívu Lenka Pavlíková pózuje spolu s kolegom Ivanom Gubom a s ich spoločným diplomom

li archívne škatule. Mierne zahanbení ostali muži, pretože ceny v týchto súťažiach získavala výlučne nežnejšia časť archívu. Nemožno sa pritom vyhovárať na nízky počet nositeľov chromozómov XY, veď merania síl sa zúčastnilo až sedem archivárov. Dobrá správa je, že máme s kolegami veľký priestor na zlepšovanie sa.

Všetkých týchto disciplín sa zúčastnila aj riaditeľka archívu, a to napriek tomu, že nastúpila s natiahnutou šľachou a nohou v dlahe. Jej športové nasadenie bolo ocenené aj špeciálnym diplomom za účasť napriek hendikepu.

Aký by to bol športový deň, ak by absentoval turnaj vo vybíjanej? Celkovú výhru si nakoniec odniesol tím kapitána Turcsányho, ktorý doviedol svoje mužstvo (či skôr ženstvo?) k prestížnemu víťazstvu a zožal tak zaslúžené ovácie pred domácim publikom. Tímového ducha si vyžadoval aj štafetový beh s vajíčkom, kde najväčším úspechom bolo, že súťažiaci nerozbili ani jedno z vajec. Archivári vedomí si vysokej nutričnej hodnoty, množstva minerálov a vitamínov tejto základnej potraviny, vyjadrili všeobecnú spokojnosť s výsledkom súťaže a vyhrali tak vlastne všetci.

Modrania pre zvyšok kolektívu prichystali aj jedno prekvapenie v podobe vedomostného kvízu tvoreného z otázok z archívnej teórie a archívnej praxe. Úlohy moderátorky kvízu sa zhostila bývalá prvá vicemiss Topoľčany a súčasná hovorkyňa policajného zboru npor. Skarlet Balážiková[1]. Priebeh kvízu ešte umocnil dobrú náladu medzi zúčastnenými a dotvoril celkovú atmosféru športového dňa.

Kvalitné športové výkony, výborné jedlo, smiech a dobrá nálada, tak možno v skratke okomentovať toto podujatie. Utváranie a upevňovanie dobrých kolegiálnych vzťahov na tejto neformálnej akcii snáď prinesie ovocie aj na pracovnom poli. V širšom aj užšom kolektíve celého archívu plánujeme a pripravujeme viacero projektov a publikácií. Veríme, že toto je správna cesta ako spopularizovať archívnictvo a dostať ho do širšieho povedomia spoločnosti. Preto akcie ako športový deň istotne odporúčame všetkým kolegom.

Športu zdar a archivárom zvlášť!

Štefan Hrivňák
Štátny archív v Bratislave

POTULKY MALÝM RÍMOM

K neodmysliteľnej súčasti kultúrneho leta Trnavy a Trnavčanov patrí vlastivedný cyklus pod názvom Potulky Malým Rímom, ktorý pripravuje radnica už niekoľko rokov. O nedeľné tematické prehliadky miest spätých s históriou mesta, inak často pre verejnosť nedostupných, je zo strany obyvateľov i návštevníkov Trnavy stále veľký záujem. Sú určené pre všetky vekové kategórie – pre malých i veľkých, ktorí radi objavujú stále niečo nové z histórie i súčasnosti mesta, v ktorom žijú.

Aj v tomto roku sa počas dvoch prázdninových mesiacov uskutočnilo 9 potuliek. Témy boli naozaj pestré. Každý si mohol nájsť a vybrať z nich pre seba niečo zaujímavé.

V júli sa mohli záujemcovia dozvedieť napríklad čo-to o trnavských parkoch v minulosti, v súčasnosti

[1] Role npor. Balážikovej sa skvele zhostila Mgr. Jana Príbulová. Postava bola inšpirovaná slovenským seriálom Profesionáli.

Otvorenie archívnych priestorov je jednou z možností ako širokej verejnosti priblížiť úlohy, poslanie a činnosť štátneho archívu i históriu jeho budovy

s výhľadom i do blízkej budúcnosti. Ďalšie nedeľné popoludnie bolo venované pôvabom meštianskej architektúry – najnovším objaveným a zreštaurovaným nástenným maľbám i freskám a obrazom v sakrálnych objektoch. Na históriu trnavskej pošty, ktorá v meste pôsobí už 285 rokov, bola zameraná ďalšia z potuliek. Júlové potulky uzatvorilo putovanie za vyobrazeniami Panny Márie Trnavskej, ochrankyne mesta, ktorej Trnavčania už viac ako tristo rokov vzdávajú úctu za zastavenie morovej epidémie v meste v roku 1710.

Augustové prednášky spojené s poznávaním miest boli zamerané na pôsobenie Luxemburgovcov v Trnave, históriu kina a filmu, odbornú prehliadku pietneho miesta obetí prvej svetovej vojny.

Po prvý raz sa do projektu Potulky Malým Rímom zapojil aj Štátny archív v Trnave a počas leta dvakrát privítal pod svojou strechou návštevníkov. Záujem bol naozaj veľký, prekvapil i samotných organizátorov. Počas dvoch potuliek zavítalo k nám 120 osôb, ktorých zaujímala nielen práca archivára, ale aj samotná budova archívu, ktorá patrí v historickom centre Trnavy k tým najvzácnejším a pamiatkovo chráneným. Okrem klasickej komentovanej prehliadky budovy archívu si zúčastnení pozreli aktuálnu výstavu Z pokladov archívu a vypočuli krátku prednášku o majiteľoch a obyvateľoch domu na Štefánikovej ulici č. 7 v Trnave od 16. storočia až do súčasnosti, ktorá zahŕňala i predstavenie postupných stavebných premien objektu zistených pri pamiatkovom výskume tohto meštianskeho domu. Zaspomínať si prišli aj niektorí z bývalých obyvateľov domu, a tak sme sa dozvedeli aj niekoľko nových informácií a zaujímavých životných príbehov. Na koniec zostal čas aj na otázky, ktorých bolo neúrekom...

Na záver by som sa aj touto cestou rada poďakovala svojim kolegyniam a kolegom, ktorí svoj voľný čas venovali príprave, ako aj zdarnému priebehu samotného podujatia. Poďakovaním bol veľký záujem verejnosti, ktorý nás utvrdil v tom, že takáto kultúrno-osvetová činnosť patrí a stále má byť súčasťou práce archivára.

Júlia Ragačová
Štátny archív v Trnave

Do vašej knižnice recenzie

NOVÁKOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj. *Archív na okraji mesta. Dejiny okresného archívu v Modre*. Pezinok : REVIA – Malokarpatská komunitná nadácia, 2015, 294 s. ISBN 978-80-972073-8-0.

Hneď na úvod chcem napísať, že naši kolegovia vydali skutočne výnimočnú a ojedinelú publikáciu. Jedným z podnetov na jej napísanie bolo 60. výročie existencie organizovaného slovenského archívnictva, ktoré sme si pripomenuli v roku 2014. Výsledkom toho je počin, ktorý svojou komplexnosťou, precíznosťou, ale aj pútavým štýlom zaujme už po prečítaní prvých stránok. Samotná publikácia pôsobí veľmi lákavo, je vytlačená na kvalitnom papieri a nachádza sa v nej množstvo zaujímavých obrázkov. Sú to najmä skeny a fotografie archívnych dokumentov (samozrejme aj tých najcennejších, ktoré sú v archíve uložené), ale tiež dobových fotografií archívov, depotov a momentiek zo života archivárov. Treba povedať, že PhDr. Juraj Turcsány aj v monografiách, v ktorých figuruje ako zostavovateľ, kladie dôraz na vyvážený pomer medzi textovým a obrazovým materiálom. Knižka tak má ambície zaujať nielen archivársku a historickú obec, ale aj laickú verejnosť, najmä z radov obyvateľov miest a obcí, ktorých históriu archív uchováva.

Dielo sa člení na šesť hlavných kapitol a viacero podkapitol. Na konci knihy sú medailóny takmer všetkých archivárov, ktorí v okresnom archíve v Modre a jeho predchodcoch pôsobili. Niektorí z nich po sebe zanechali len malú stopu, no sú medzi nimi aj takí, ktorých život bol s archívom silne spätý.

Prvá kapitola je v podstate úvodom do problematiky archívov a archívnictva od začiatkov jeho formovania až do prijatia vládneho nariadenia č. 29/1954, ktoré legislatívne ukotvilo slovenské archívnictvo. Kapitola je možno až príliš stručná, ale v kontexte autormi vytýčenej témy na základnú orientáciu postačuje.

Druhá kapitola s názvom Ťažké začiatky opisuje fungovanie mestských archívov v Modre, v Pezinku (ten bol zároveň aj okresným archívom), vo Svätom Jure, okresného archívu Bratislava – okolie a okresných archívov v Senci a Malackách do roku 1954. Situácia po vojne bola zložitá. Z archívov zriadených pri MNV a ONV na tom boli najnádejnejšie mestský archív v Modre a vo Svätom Jure. Bolo to spôsobené najmä ich dlhodobou tradíciou. Pracovníci, ktorí sa dostali na pozície mestských archivárov, boli zanietení a snažili sa zachraňovať a propagovať archívne dokumenty. Horšia situácia bola v Pezinku. Archívne dokumenty boli pred príchodom frontu umiestnené do pivnice, ktorá bola verejne dostupná, pretože vo vedľajšej miestnosti bolo uložené víno. Množstvo dokumentov sa tak stratilo, alebo zničilo. Ani po vojne sa situácia v Pezinku nezlepšila, nezáujem MNV spôsobil, že archívne dokumenty boli naďalej uložené vo vlhkých pivniciach.

Okresné archívnictvo, ktoré sa začalo na Slovensku formovať v roku 1951, trpelo najmä nedostatkom kvalifikovaných síl. Fenoménom týchto rokov bola „skartácia“ (vyraďovanie) archívneho materiálu. Pod vplyvom politickej kampane, ktorá proklamovala najmä získanie množstva surovín pre papierenský priemysel, sa prostredníctvom nedostatočne kvalifikovaných pracovníkov „skartovalo“ množstvo dokumentov s historickou hodnotou. Toto a tiež nedostatočné priestorové a technické vybavenie archívov je skutočne smutným obrazom po-

vojnového archívnictva na Slovensku.
V ďalšej kapitole sa autori zamerali na vývoj mestského a okresného archívnictva v rokoch 1954 – 1960. Činnosť archívov a zabezpečovanie základných archívnych prác stále sťažovali nevhodné podmienky, v ktorých boli archivári nútení pracovať. Najlepším dôkazom je situácia, ktorá bola v Malackách. Okresný archív bol umiestený v jednej nevetrateľnej a nevykurovanej miestnosti v suteréne budovy. Archivár Ľudovít Emery trávil množstvo času tým, že zhotovoval a prerábal regále, ktorých nebol dostatok. Tieto podmienky mali vplyv aj na zdravotný stav archivárov. Sužovali ich svalové zranenia, reumatické a kožné choroby, a taktiež tuberkulóza. Druhým aspektom, ktorý negatívne vplýval na zachovanie archívneho dedičstva, bol laxný až trestuhodný prístup pracovníkov MNV. Nevhodná manipulácia s archívnymi dokumentmi je najlepšie dokumentovaná v prípade pezinskej radnice. Neskorší riaditeľ okresného archívu Bratislava – vidiek PhDr. Ján Milan Dubovský našiel v roku 1959 na povale rozhádzané dokumenty v kritickom stave. Boli medzi nimi mnohé vzácnosti viažuce sa k histórii mesta. Časť z nich sa mu podarilo zachrániť, no až 250 kg archívnych dokumentov bolo poškodených až príliš a sú teda nenávratne stratené. Skutočným prínosom archivárov v tomto období bola záchrana a postupné triedenie a spracúvanie archívnych dokumentov. Pracovníci, ako Juraj Pavelek z Mestského archívu vo Svätom Jure či Štefan Bavolyár z Mestského archívu v Modre, sa venovali aj publikačnej a kultúrno-osvetovej činnosti archívu. Boli hlavnými popularizátormi dejín miest, v ktorých pracovali, písali o nich a podieľali sa na tvorbe monografií a výstav. Štefan Bavolyár, ako 78-ročný (!), pripravil v roku 1958 výstavu, ktorá prezentovala archívne klenoty mesta Modry. Trvala 12 dní a za ten čas ju videlo viac ako 3 000 návštevníkov. A hoci sa to na finančných dotáciách archívu neprejavilo, narastal záujem o poznanie regionálnych dejín, vďaka čomu sa archívy dostávali do širšieho povedomia verejnosti. Nasledujúca kapitola zachytáva vznik a vývoj Okresného archívu Bratislava – vidiek v rokoch 1960 – 1979. Vedením bol oficiálne dňa 2. februára 1961 poverený Ján Dubovský. Hlavné sídlo archívu spočiatku nebolo určené, no koordinačné pracovisko sa časom vyprofilovalo v Pezinku. Tam nielenže sídlil riaditeľ, ale boli tam aj najvhodnejšie priestory na skladovanie a prácu s archívnymi dokumentmi. Archív bol totiž umiestnený v historickej radnici v centre mesta. Ján Dubovský sa stal vedúcim bývalých okresných a mestských archivárov, koordinoval ich činnosť a snažil sa zabezpečiť im zvyšovanie vzdelania a kvalifikácie. Problémom však bolo rozmiestnenie depotov na rôznych miestach. Archív taktiež zápasil o svoje miesto v spoločnosti. Kuriózny je opísaný prípad z rokov 1968/1969, keď klub dôchodcov v Modre žiadal pre svoje potreby jeden z archívnych depotov. Odmietnutie zo strany riaditeľa vzali dôchodcovia osobne a celý prípad zmedializovali. Napriek týmto peripetiám archív systematicky spracovával archívne dedičstvo, ktoré uchovával. V druhej polovici 60. rokov sa začalo s mikrofilmovaním, zlepšila sa evidencia archívnych fondov a zbierok, tým že vyhotovovali evidenčné listy. Súhrn archívnych činností už nezahŕňal len mechanické práce a spracovávanie archívnych súborov, ale tiež predarchívnu starostlivosť a preberanie dokumentov. Archivári začali pripravovať sprievodcu po archívnych fondoch, ktorý vyšiel v roku 1980. Treba spomenúť, že z ideovo-politických dôvodov bolo prioritou spracovávanie a sprístupňovanie fondov k dejinám KSČ a robotníckeho hnutia. Tieto dokumenty boli aj najviac bádateľsky využívané. Postupom času sa začali študovať aj staršie fondy, tematicky k dejinám školstva, miestnej samosprávy či heraldiky.
Ďalšia etapa v živote archívu sa začala v roku 1980. Čoraz nástojčivejšie požiadavky slovenských archívov na zabezpečenie kapacít pre uloženie narastajúceho množstva archívnych dokumentov sa postupne pretavovali do adaptácie a výstavby nových objektov. Postavila sa budova Slovenského národného archívu (stavba sa dokončila v roku 1983), do budovy na Križkovej ulici sa presunul Štátny archív v Bratislave (vtedy Štátny oblastný archív v Bratislave), ktorý postupne budoval depoty v Plaveckom Podhradí. Účelová budova pre okresný archív Bratislava – vidiek so sídlom v Modre, do ktorej sa presťahovali archívne dokumenty zo všetkých jeho depotov, sa dostavala v roku 1978. Slávnostne sa otvorila o dva roky neskôr. Budova, v ktorej sídli archív dodnes, mala už od začiatku svoje nedostatky. Z pohľadu bádateľskej verejnosti je to najmä poloha archívu – na okraji mesta. Hoci v roku 1990 dosiahol personálny stav archívu historické maximum – 8 zamestnancov, dobové požiadavky ukázali, že tento počet nakoniec nebol dostatočný. Spoločensko-politické zmeny spôsobili ohromný nárast správnej agendy, ktorej sa archivári museli venovať. Aj keď mal modranský archív svoju vlastnú modernú a účelovú budovu, kde boli všetky dokumenty uložené "pod jednou strechou" a mal aj relatívny do-

statok kvalifikovaných pracovníkov, spracovávaniu najstarších archívnych fondov sa venoval len jeden zamestnanec. Zmena spoločenských pomerov sa dotkla aj myslenia samotných archivárov. V prípade modranského archívu to nedopadlo celkom pozitívne. Určité nezhody pracovníkov so svojím riaditeľom poznačili pracovné vzťahy až do konca milénia. Napriek týmto reáliám, ktoré negatívne vplývali na práce v archíve, mal archív „na okraji mesta" svoje pevné miesto na pomyselnej archívnej mape Slovenska.

Posledná kapitola opisuje celkom nedávny vývoj archívu v rokoch 2003 – 2014. Túto časť považujem za osobnú výpoveď jej riaditeľa. Odhliadnuc od nesporných faktov je v nej silno cítiť pocity a dojmy autora z vývoja archívu a rovnako tak celého archívnictva na Slovensku. Hoci je táto kapitola značne osobitá, oceňujem názor a pohľad človeka, odborníka, ktorý na vlastnej koži prežil „svitanie na lepšie časy" v 80. rokoch, zmenu spoločenských pomerov v 90. rokoch a úpadok v novom tisícročí.

Publikácia je nielen príbehom jedného archívu, ale tiež životným príbehom archivárov, predovšetkým dlhoročného riaditeľa, archivára a historika Jána Dubovského. Jeho pracovný život bol spätý s okresným archívom, podobne ako to je u Jozefa Šimončiča s archívom v Trnave, alebo u Jozefa Watzku so Štátnym archívom v Bratislave. Po niekoľko desaťročí určoval, akým smerom sa archív bude uberať. Rozhodol sa pre prezentáciu a popularizáciu archívu, čo sa prejavilo organizáciou mnohých výstav a tiež publikáciami a článkami, ktoré napísal. Zároveň sa podieľal na výchove archivárov a ako popredný klasický filológ viedol semináre pre archivárov, kde ich oboznamoval so špecifikami, s ktorými sa stretnú pri spracúvaní latinsky písaných prameňov. Mal dobré vzťahy s pedagógmi vyučujúcimi archívnictvo a PVH na Filozofickej fakulte UK. Vzájomná spolupráca vyústila do tradície každoročných exkurzií študentov archívnictva práve do modranského archívu. Časť pracovného života Jána Dubovského nám síce autori odhalili v tejto knižke, no mnohé ostalo utajené. Preto úprimne dúfam a verím, že po úplnom spracovaní jeho osobného fondu, sa dočkáme publikácie o živote tohto významného archivára.

Na záver by som mal niekoľko pripomienok k tomu, čo mi v knihe chýba. Publikácia nemá poznámkový aparát, čo môže súvisieť s rozhodnutím autorov adresovať ju laickej verejnosti. Vzhľadom na to, že mnoho informácií tiež čerpali z nespracovaných fondov, prípadná citácia by citateľa nepriviedla priamo k dokumentu, na ktorý odkazujú. V knihe chýbajú aj registre, čo môže do istej miery eliminovať ambícia autorov vydať publikáciu ako e-knihu, ktorej parametre umožňujú vyhľadávať heslá priamo v texte. Z hľadiska informačného bohatstva knihy je autorom ťažko niečo vyčítať. Osobne mi však v texte chýbala aspoň stručná informácia o osude prvého archivára v Mestskom archíve vo Svätom Jure, Juraja Paveleka, o ktorom je známe, že aj po odchode z archívnictva písal a propagoval regionálne dejiny. Kniha je skutočne výnimočným počinom, ktorý by mal mať v čo najkratšom čase svojich nasledovníkov. Každému ju vrelo odporúčam.

Štefan Hrivňák
Štátny archív v Bratislave

VIMMER, Pavel. *Partizáni Sečanského. História partizánskej brigády kpt. Jána Nálepku.* Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2016, 276 s. ISBN 978-80-89514-38-0.

Na prelome apríla a mája tohto roku uzrela svetlo sveta nová kniha z produkcie Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. V edícii Monografie vyšla 26 rokov od pripravovaného, a až dosiaľ nerealizovaného vydania pôvodnej práce, prepracovaná vedecká publikácia historika a archivára Pavla Vimmera venujúca sa partizánskej brigáde kpt. Nálepku a jej činnosti v Slovenskom národnom povstaní - vyše dvestostranová kniha s názvom Partizáni Sečanského. História partizánskej brigády kpt. Jána Nálepku je autorskou bodkou za dlhoročným bádaním v dejinách tejto partizánskej jednotky, ktorej výskumu venoval autor nemalú časť svojho profesionálneho života.

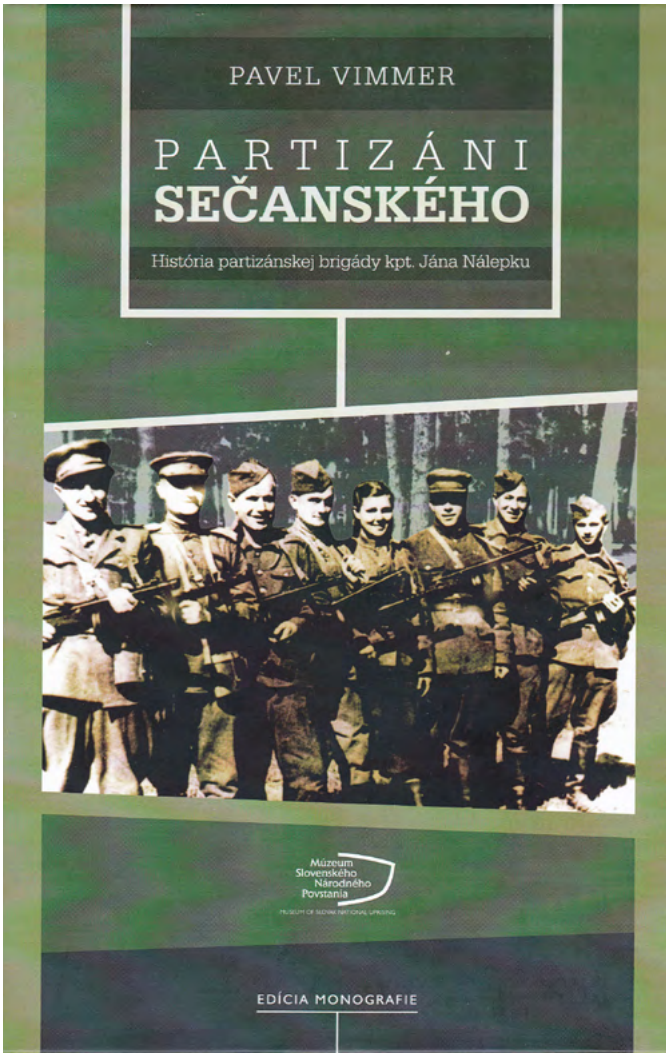
Historik a archivár PhDr. Pavel Vimmer, CSc., (*1952) pôsobil od roku 1984 ako vedecký pracovník oddelenia Vojenských dejín Slovenska Vojenského historického ústavu v Prahe. Zaoberal sa výskumom dejín partizánskeho hnutia a domáceho odboja na Slovensku v období 2. svetovej vojny. V tomto období možno badať počiatky jeho cieleného výskumu zameraného na výskum dejín partizánskej brigády kpt. Jána Nálepku, ktoré bolo zavŕšené vydaním viacerých odborných štúdií k problematike SNP, odboja a brigády. Ostatne, okolnosti, ktoré ho k výskumu viedli, opisuje v úvode recenzovanej publikácie. Po vzniku Slovenskej republiky sa aktívne zúčastňoval na delimitácii vojenských archív-

nych fondov a stal sa riaditeľom novovzniknutého Vojenského historického archívu. Historickej obci je tiež známy ako odborný pracovník Štátneho archívu v Bratislave venujúci sa najmä spracovaniu fondov štátnej správy a súdnictva po roku 1945.

Publikácia Pavla Vimmera, ako som už spomenul, vyšla po takmer 26-ročnej odmlke od napísania rukopisu autorom. Spoločenské zmeny a s nimi spojené delimitácie archívnych dokumentov po roku 1989 a najmä stav výskumu v dejinách SNP musel autor pri vydaní zohľadniť a dielo doplniť a prepracovať. Tu sa prejavila autorova dôkladnosť a zmysel pre systematickosť. Autor nielenže naštudoval desiatky nových odborných publikácií, štúdií a článkov týkajúcich sa SNP, ale v záujme korektného citovania pôvodných archívnych dokumentov ich vyhľadal, preštudoval, konfrontoval a opravil zmeny. Už letmý pohľad na citované diela, pramene a použitú literatúru – monografie, štúdie a články – nenechávajú čitateľa na pochybách, že sa autor v téme a v jej historiografii dokonale orientuje.

Za osobitne významné a pre historiografiu dejín SNP prínosné považujem vyčerpanie archívnych fondov viacerých európskych archívov, medzi nimi Ústredného štátneho archívu spoločenských organizácií Ukrajiny (Kyjev), Archivu bezpečnostních složek (Praha), Ústředního vojenského archivu (Praha), Vojenského historického archívu (Bratislava), Slovenského národného archívu (Bratislava), Štátneho archívu v Bratislave a pod. Zvlášť podrobne, pritom kriticky, pracuje autor so spomienkami členov brigády a účastníkov SNP, ktoré z veľkej časti v minulosti sám zozbieral. O širokom základe výskumu svedčí fakt, že v priebehu rokov 1984 – 1989 navštívil a uskutočnil osobné rozhovory s viac ako 70-timi (!) svedkami opisovaných udalostí zo Slovenska i krajín bývalého ZSSR. Rovnako je potrebné vysoko hodnotiť výber dosiaľ nepublikovaných fotografií z archívov, ale aj súkromných zbierok, ktoré publikáciu osviežujú a zhodnocujú. Tu netreba obísť fakt, že veľkú väčšinu fotografií získal osobne Dr. Vimmer od domácich i zahraničných členov brigády pôvodne pre Vojenský historický archív.

Samotná publikácia zachytáva vznik a pôsobenie partizánskej brigády pomenovanej na počesť kpt. Jána Nálepku v Slovenskom národnom povstaní od vysadenia organizátorskej skupiny začiatkom augusta 1944 po spojenie zvyškov brigády s postupujúcou Červenou armádou v jarných oslobodzovacích bojoch roku 1945. Jadro práce je vnútorne členené na 10 na seba nadväzujúcich kapitol a samostatné prílohy, ktoré tvoria najmä rekonštruované zoznamy členov brigády.

V prvej kapitole s názvom Vysadenie organizátorskej skupiny v Nízkych Tatrách autor približuje okolnosti vysadenia skupiny rtm. Michala Sečanského v slovenských horách. Čitateľ sa tu dočíta o pozadí organizovania výsadkových skupín v Sovietskom zväze určených pre diverznú, spravodajskú a organizátorskú činnosť na území Slovenska. Autor približuje prvé kroky skupiny po jej zoskoku, nadviazanie kontaktu s už vysadenými skupinami a ilegálnymi pracovníkmi v oblasti, zaobstaranie zbraní pre oddiel Sečanského, politickú a agitačnú aktivitu oddielu v priestore stredného Slovenska.

Druhou kapitolou je čitateľ postupne vťahovaný do udalostí, ktoré predchádzali vypuknutiu Povstania. Autor pomerne podrobne predstavuje postupné získavanie členov, udalosti obsadenia Ružomberka a následne i obsadenia Banskej Bystrice partizánmi Sečanského. V kapitole sa dozvedáme o šírení revolučnej nálady v poslednej dekáde augusta 1944, ktorá vyvrcholila v oddiele obsadením spomenutých miest a vyhlásením povstania, ktoré zastihlo

Sečanského partizánov v obsadenej Banskej Bystrici. Kapitolu autor pre väčšiu prehľadnosť rozdelil na dve samostatné časti – 1. Prvé bojové aktivity v priestore Liptova a Oravy a 2. Prvé bojové aktivity v priestore Pohronia. Autorovi sa tak podarilo oddeliť a sprehľadniť paralelne sa rozvíjajúce akcie partizánov Sečanského operujúcich na iných miestach stredného Slovenska. Je treba spomenúť, že i napriek množstvu faktografických informácií, ktoré autor udáva, sa mu podarilo udržať čitateľnosť a prehľadnosť textu.

Po vypuknutí povstania došlo k početnému rozšíreniu oddielu Sečanského partizánov, ktorý dosiahol už 1. septembra 1944 počet 1 100 príslušníkov. Tento stav viedol k vytvoreniu brigádnej organizácie s troma prápormi. Práve usadeniu partizánskeho štábu v Kováčovej a vzniku brigády sa venuje v poradí tretia kapitola recenzovanej publikácie. Okrem opisu kvantitatívnych zmien v jednotke a vzniku brigády sa v nej autor venuje prvým povstaleckým bojom. Podrobne opisuje boje na Hornej Nitre a ústup partizánov spoločne s jednotkami armády k Svätému Krížu nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom).

Štvrtú a piatu kapitolu autor venoval opisom bojovej činnosti brigády v priestore Svätého Kríža nad Hronom a záverečným frontovým bojom v oblasti Jalnej. Tu Dr. Vimmer pokračuje v priblížení udalostí v chronologickom slede. Fakty a kritické hodnotenia bojov vojakov a partizánov v priestore autor veľmi šikovne pretkáva a dopĺňa nepublikovanými spomienkami priamych účastníkov. Pútavý opis bojov o Svätý Kríž nad Hronom autor doplnil zaujímavosťami, ktoré sa dozvedel pri rozhovoroch s účastníkmi bojov. Napríklad, mimoriadne pútavo popísal protiseč partizánov v Svätom Kríži nad Hronom a udalosti doplnil dosiaľ neznámou a úsmevnou scénkou, ktorú zažili partizáni pri získaní koristi – sudov vína pri dobytí nemeckým vojskom obsadeného biskupského paláca. Piata kapitola sa tiež venuje dôvodom reorganizácie brigády na oddiely začiatkom októbra a po opise bojov v druhej polovici októbra je zakončená zhodnotením frontového nasadenia partizánov Sečanského a prechodom brigády na partizánsky spôsob boja.

Kapitolou s názvom Rozvinutie partizánskeho boja brigády v pohorí Vtáčnik sa čitateľ presunie s partizánmi brigády do pohoria Vtáčnik. Okrem korektnosti a snahy o kritický pohľad na udalosti, ktoré sú spoločným znakom všetkých častí knihy, je táto časť publikácie pravdepodobne čitateľsky najpríťažlivejšia a sprostredkováva odbornej i laickej verejnosti veľmi plastický obraz pôsobenia partizánov v jesenných a zimných mesiacoch v slovenských horách. Okrem popisu početného stavu brigády, jej organizácie, výzbroje a výstroje sa čitateľ zoznámi s problémami, ktoré partizánov trápili. Zhoršené terénne podmienky, strata možností zásobovania, roztrieštenosť jednotky stáli brigádu mnoho fyzických i psychických síl. Spoločne s narastajúcim protipartizánskym tlakom boli príčinou neustálych presunov jednotky v rámci zmieňovaného pohoria. Práve táto časť knihy nám najplastickejšie približuje každodennosť života partizánov a starosti pri zásobovaní, presune, starostlivosti o ranených partizánov. V kapitole sa stretávame s počiatkami protipartizánskych akcií jednotky Edelweiss, ktoré v ďalších kapitolách zosilnejú a vyústia do opisu najmasovejšieho vojenského masakra v dejinách Slovenska, ktorého boli partizáni Sečanského spoločne s civilným obyvateľstvom priamo i nepriamo účastní.

V kapitole VII. približuje autor zmarenie prechodu partizánskej brigády kpt. Nálepku na Moravu. Opisuje príčiny snáh štábu brigády o jej presun na Moravu ako aj rozpory, ktoré v súvislosti s plánovaným presunom v jednotke kulminovali a vyústili do odchodu npor. Georgijevského a jeho presunu do oblasti Banskej Bystrice ako aj oddeleniu oddielu Savenka vrátane náčelníka štábu Antona Šagáta od brigády. Podrobne sú zobrazené boje v osade Ondrášová z decembra 1944, ktoré tak neblaho zasiahli do možnosti brigády presunúť sa na Moravu. Po ťažkých stratách spôsobených týmto prvým veľkým protipartizánskym prepadom, ktorý brigáda zažila, sa jednotka vrátila do pohoria Vtáčnik, kde sa snažila personálne doplniť v oblasti Ostrého Grúňa a Kľaku. Práve s týmito obcami sa spája aj ďalšia kapitola dejín brigády, ktorá prechádzala do útlmového obranného obdobia svojej existencie.

Obranné boje brigády v oblasti Kľaku a Prochota je názov ôsmej kapitoly recenzovanej publikácie. Čitateľovi sa tu naskytuje pohľad do obranného pôsobenia brigády v oblasti obcí Ostrý Grúň a Kľak. Partizáni Sečanského tu boli v neustálej permanencii protipartizánskych akcií. Špecifickým nebezpečenstvom sa ukázalo využívanie rusky hovoriacich príslušníkov protipartizánskych jednotiek, Slovákov i Nemcov v službách Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy, Domobrany a špeciálnej protipartizánskej jednotky Edelweiss. V ťažkom zimnom období kulminujú problémy jednotky so zásobovaním základnými surovinami, liekmi a starostlivosťou o ranených. Práve za pomoc pri poskytovaní

pomoci partizánom zaplatili obyvatelia obcí v okolí Vtáčnika svojim majetkom a životmi. Mimoriadne brutálnej akcii v Ostrom Grúni a Kľaku venuje autor osobitnú pozornosť. Presný popis udalosti z dostupných archívnych zdrojov dopĺňa autor viacerými osobnými spomienkami preživších. I napriek tomu, že si kapitola zachováva snahu o vecnosť a objektivitu, z opisu udalostí a krutostí páchaných na civilnom obyvateľstve a ranených partizánoch vychádza kapitola ako emočne najsilnejšia časť publikácie, ktorá v plnej miere opisuje ťažký život partizánov v zimnom období ako aj život obyvateľov postihnutých obcí nachádzajúcich sa medzi „dvoma mlynskými kameňmi“. Kapitola končí prechodom partizánov k Červenej armáde v apríli 1945 a rozpustením brigády v blízkosti Banskej Belej.

Deviata a desiata kapitola približuje činnosť dvoch častí brigády kpt. Nálepku. Prvou bol oddiel Georgijevského, ktorého veliteľ npor. Georgijevský po rozkole v brigáde v novembri 1944 odišiel z Vtáčnika do Kremnických vrchov, kde pôsobil bez kontaktu s materskou jednotkou a jej štábom až do oslobodenia. Druhou jednotkou bol oddiel Sitno, ktorý sa už na počiatku Povstania pripojil k brigáde a ostal pôsobiť ako samostatná jednotka v Štiavnických vrchoch. Ich pôsobenie sleduje autor až do spojenia s Červenou armádou.

Prílohami publikácie sú okrem priebežne umiestnených fotografií samostatné, autorom vypracované tabuľky. Prinášajú prehľadné informácie o organizátorskej skupine, štruktúre partizánskej brigády a napokon je tu publikovaná tabuľka predstavujúca vývoj početného stavu jednotky. Za mimoriadne hodnotnú prílohu možno považovať dva plne uverejnené zoznamy príslušníkov brigády. Prvým je pôvodný, nie však kompletný, zoznam bojovníkov brigády, ktorý autor doplnil a abecedne zoradil. Druhým je doplnkový zoznam príslušníkov brigády, ktorý autor vytvoril na základe výskumu a rozhovorov so žijúcimi členmi jednotky. Prináša doplňujúce údaje a mená členov brigády, ktorí vstúpili do jednotky v neskoršom období, najmä členov oddielu Sitno a oddielu Georgijevského. Už spomínané fotografie sú radené v knihe priebežne v chronologickom poradí.

Na 276-tich stranách recenzovanej publikácie sa čitateľovi predstavuje kompletná história jednej z najväčších a najvýznamnejších partizánskych jednotiek v Slovenskom národnom povstaní. Autorovi sa podarilo chronologicky a pritom logicky a pútavo predstaviť dejiny jednotky, ktorá sa z osemčlennej skupiny rozrástla na vyše tisícstočlennú partizánsku brigádu bojujúcu na viacerých frontoch povstania.

Vydaním recenzovanej publikácie historika Pavla Vimmera sa podarilo vyplniť jednu z medzier vo výskume veľkých partizánskych jednotiek. Po rokoch sa vydaním komplexnej monografie o brigáde zároveň spláca dlh za mlčanie spôsobené v minulom režime politicky nežiadúcim profilom veliteľa brigády Michala Sečanského. Práve článok o ňom už roku 1990 vydal autor pod veľavravným názvom Prelomiť mlčanie (VIMMER, Pavel. Prelomiť mlčanie (o Michalovi Sečanskom). In Bojovník, 1990, roč. XXXV, č. 26, s. 10.).

Predstavovaná publikácia vydaná Múzeom Slovenského národného povstania je odbornou publikáciou. Autorský štýl, logický spôsob členenia kapitol a v neposlednom rade kvalitná práca s archívnymi dokumentmi rôznej proveniencie, publikáciami, štúdiami a článkami zaraďujú prácu medzi základnú literatúru k ďalšiemu výskumu partizánskeho hnutia v Slovenskom národnom povstaní. Predpokladom ďalšieho použitia môže byť i kvalitne vypracovaný poznámkový aparát, miestny a menný register a spomínané prílohy. Veľký počet spomienok očitých svedkov a členov brigády, množstvo drobností a detailov, pokus o rekonštrukciu každodenných starostí a útrap partizánskeho života však umožňuje predpokladať, že po publikácii siahnu nielen odborníci, ale i regionálni historici a laická verejnosť zaujímajúca sa o dejiny Slovenska a jeho regiónov. Zvlášť to platí pre záujemcov o dejiny druhej svetovej vojny a Slovenského národného povstania.

Juraj Valent
ZŠ Milana Hodžu

Do vašej knižnice Anotácie

***ČAS V ROCE 2015. Ročenka České archivní společnosti.* Praha : Česká archivní společnost, 2016, 310 s. ISBN 978-80-904688-6-3.**

Ročenka Českej archívnej spoločnosti (ďalej ČAS) patrí u nás k pravidelne anotovaným archívnym periodikám, preto slovenským archivárom prinášame stručné zhrnutie obsahu najnovšieho čísla s cieľom pozvať ich k prečítaniu celej ročenky.

Úvodné slovo už tradične patrí predsedovi spoločnosti Davidovi Valůškovi. Rubriku Z činnosti ČAS otvára správa Michala Sejka z 25. valného zhromaždenia, ktoré sa konalo 19. marca 2015 v kinosále Národného archívu v Prahe. ČAS mala k 31. 12. 2014 spolu 521 členov, v roku 2014 pribudlo 18 nových členov, 1 čestná členka zomrela, 1 členka vystúpila. Výbor ČAS sa zišiel deväťkrát. Na aprílovom zasadnutí bolo zvolené nové predsedníctvo: David Valůšek – predseda, Karel Halla – podpredseda, Jitka Janečková – pokladníčka, Michal Sejk – tajomník.

Predseda spoločnosti David Valůšek sa stal aj členom VAR a zastupuje ČAS v Rade vedeckých spoločností. Člen výboru Jiří Smitka zastupuje ČAS v českom komitéte Modrého štítu. Nový výbor sa pustil do revízie členskej základne za roky 2011 – 2014 (z 501 relevantných členov má v uvedenom časovom období len 232 členov zaplatené príspevky, ďalších približne 200 členov má „manko" len za jeden rok). V edičnej činnosti sa ČAS podarilo v roku 2014 vydať tradičnú *Ročenku ČAS,* publikáciu *Býti archivářem,* zborník príspevkov z ostravskej archívnej konferencie v roku 2013, supplementum Archívneho časopisu, v ktorom sú uverejnené príspevky z vyšehradského stretnutia v Českých Budějoviciach v roku 2012 na tému archívneho školstva. ČAS usporiadala na jeseň v roku 2014 aj tradičnú exkurziu (Vysočina), koordinovala oslavy medzinárodného dňa archívov, venovala sa príprave celoštátnej archívnej konferencie archivárov ČR v roku 2015, spravovala svoju internetovú stránku, pripravila ďalší ročník študentskej vedeckej súťaže O cenu univ. prof. S. Duškovej. Na valnom zhromaždení ďalej odznela pokladničná správa (J. Janečková), správa revíznej komisie (D. Doležal), správy regionálnych pobočiek, odborných skupín a študentských sekcií. Následne predseda ČAS predstavil plán práce spoločnosti na rok 2015 s výhľadom až do roku 2017, keď sa bude konať ďalšia celoštátna konferencia. Po diskusii k predneseným správam vystúpil podpredseda ČAS Karel Halla a oboznámil prítomných s návrhom nových stanov ČAS. Valné zhromaždenie schválilo zmenu stanov, zvýšenie členského príspevku (300,- Kč riadni členovia, 150,- Kč študenti/dôchodcovia, pozn. príspevky sa nezvyšovali od roku 2009), správu výboru ČAS o činnosti za rok 2014, rozpočet ČAS na rok 2015, program činnosti spoločnosti na rok 2015, udelenie čestného členstva. V ročenke nasleduje zverejnenie úplného znenia stanov ČAS schválených valným zhromaždením a krátka hodnotiaca správa o 16. konferencii archivárov ČR – Archivy, člověk a krajina. Proměny krajiny a životního prostředí v archivních dokumentech (J. Smitka). O tradičnej jesennej archívnej exkurzii – tento raz do oblasti severných Čiech (Lidice, SOkA Kladno, Teplice, výstup na kopec Bořeň, pivovar Monopol, zámek Duchcov) informuje J. B. Slabeňáková.

Rubrika Zahraniční styky prináša správy zo zjazdu nemeckých archivárov v Karlsruhe (K. Halla), z XIX. archívnych dní v SR v Liptovskom Mikuláši (J. Smitka), zo zasadnutia Spoločnosti maďarských archivárov v Gödöllő (M. Ďurčanský – M. Ryantová), z 21. saského archívneho zjazdu v Chemnitzi (M. Myšička), z 38. rakúskeho archívneho snemu v Grazi (K. Halla).

V ďalšej časti ročenky nájde čitateľ správy o činnosti Ještědské pobočky ČAS (P. Jakubec), Brněnské studentské sekce ČAS (M. Laurincová), Českobudějovické studentské sekce (autor neuvedený), Olomoucké studentské sekce (L. Pavlíková, S. Horáková, J. Uhlíř), Hradecké studentské sekce (autor neuvedený), Odborné skupiny specializovaných archivů ČAS (J. Bílek, T. Lachman), Pražské studentské sekce (E. Vávrová).

Samostatnú rubriku v ročenke tvorí Medzinárodný deň archívov. Pod záštitou ČAS si tento deň pripomínajú české, moravské a sliezske archívy od roku 2009. Na jeho propagáciu ČAS založila internetový portál na adrese www.denarchivu.cz a tiež profil na sociálnej sieti Facebook. V tejto časti ročenky nájdete informácie – správy o podujatiach pripravených pri príležitosti osláv tohto sviatku všetkých archivárov a archívov (napr. Zemský archiv v Opavě, SOA v Zámrsku, NFA).

Ako po minulé roky veľmi pestrá a na podujatia bohatá je rubrika Z českých, moravských a slezských archivů. Zaujímavú výstavu pod názvom Černé umění za časů černé Ostravy aneb tiskařství

v průmyslovém velkoměste pripravil Archiv města Ostravy. K výstave vydal archív aj katalóg, ktorý sa rozobral už v priebehu vernisáže, čo dokazuje, že sa výstava návštevníkom po obsahovej stránke páčila a boli prekvapení, čo všetko sa dá nájsť v archíve. Na výstave boli prezentované napríklad stavebné plány, fotografie tlačiarní i samotných tlačiarov, živnostenské listy, titulné strany novín a kníh, plagáty divadelných predstavení alebo firemné hlavičkové papiere. V roku 2015 sa uskutočnili aj tzv. tradičné stretnutia zamestnancov jednotlivých štátnych oblastných archívov – napr. Beata Kempná informuje o stretnutí zamestnancov SOA Praha v Terezíne, Markéta Járová zase o stretnutí – seminári západočeských archivárov v meste Plasy. Z uskutočnených konferencií spomeniem aspoň jednu – Na kolech do světa. Po silnicích nejen Českého ráje a Pojizeří, na ktorej zdarnom priebehu sa podieľali viaceré inštitúcie, medzi inými aj samotná ČAS. Medzinárodná konferencia bola venovaná 150. výročiu narodenia Václava Laurina, 120. výročiu firmy Laurin & Klement a 90. výročiu ich spojenia s plzenskou Škodou. Celkovo odznelo 27 príspevkov v troch blokoch: Firma Laurin & Klement v kontextu výroby automobilů v českých zemích, Obchodní stezky a komunikace od středověku do poloviny 20. století a Cyklistika a motorismus jako společný fenomén.
Rubrika Nové knihy prináša súpis publikácií, zborníkov a ročeniek vydaných českými, moravskými a sliezskymi archívmi v roku 2015. Popri každoročne vydávaných zborníkoch jednotlivých archívov svetlo sveta uzrelo aj niekoľko zaujímavých samostatných titulov, z ktorých vymenujeme aspoň niektoré: Koblasa, P.: Místopis Novohradska; Čumlivski, D.: Mistr Jan Hus 1415 – 2015; Langerová, J.: Ilustrovaný slovník knihařské terminologie a termínů používaných v restaurování (anglicko-český, česko-anglický); Machková, Z.: Český exil, emigrace a krajané: přehled archivních pramenů z let 1939 – 2014 uložených v Národním archivu; Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných 1978 – 1989 – edice dokumentů (všetky spomenuté publikácie vydal Národní archiv); Pakosta, O.: Československý letec plukovník in memoriam Bedřich Dvořák (1912 – 1973) (SOkA Svitavy); Šustek, V.: Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů, svazek 2; Čvančara, J. – Janák, V. – Ledvinka, V. – Šustek, V.: Pamětní kniha 294 hrdinů a obětí heydrichiády popravených v Mauthausenu (Archiv hlavního města Prahy); Kaiserová, K. – Kaiser, V.: Rudolf Popper, zapomenutý malíř Ústecka (Archiv města Ústí nad Labem). Ročenku uzatvára spoločenská kronika zaznamenávajúca životné a pracovné jubileá, úmrtia v archivárskej obci i príchody na svet malých archivárov. Prináša aj zoznam laureátov rezortného vyznamenania, ktorí prevzali 23. júna 2015 medailu Za zásluhy o české archivnictví. Medzi ocenenými bol aj riaditeľ Vojenského archívu – centrálnej registratúry v Trnave Dr. Jozef Petráš, ktorému aj touto cestou srdečne blahoželáme!
Ročenka ČAS v roce 2015 priniesla na 310 stranách (!) veľa zaujímavých a podnetných informácií. Veríme, že bude dobrou inšpiráciou aj pre prácu slovenských archivárov!

Júlia Ragačová
Štátny archív v Trnave

DOMENOVÁ, Marcela – MAGDOŠKO, Drahoslav (eds.). *Poznávanie dejín Slovenska. Pramene, metódy a poznatky*. Prešov – Košice : Universum, 2015, 359 s. ISBN 978-80-89046-90-4.

V roku 2013 usporiadali východoslovenskí historici a archivári pri príležitosti osemdesiatych narodenín univerzitného profesora Ferdinanda Uličného konferenciu s názvom Poznávanie dejín Slovenska – pramene, metódy a poznatky (správa o konferencii bola publikovaná vo Fóre archivárov 2013, roč. XXII, č. 3 – 4, s. 62-66). V minulom roku z príspevkov, ktoré odzneli na spomenutej konferencii, vydali editori Marcela Domenová a Drahoslav Magdoško rovnomenný zborník, a tým zavŕšili oslavu uvedeného jubilea pána profesora. Publikácia obsahuje zmes rôznorodých štúdií z viacerých vedných oblastí od pomocných vied historických cez archeológiu, de-

jiny osídlenia, či cirkevné dejiny až po historickú geografiu.
Namiesto úvodu sa v článku s názvom Ferdinand Uličný – osemdesiatročný (s. 9-12) venovali Miroslava Bodnárová spolu so Štefanom Šutajom stručnému životopisu a zhodnoteniu diela jubilanta. Vlastné názory, myšlienky či poznatky k pomocným vedám historickým, archívnictvu a histórii vyjadril oslávenec Ferdinand Uličný v príspevku Moje vzťahy k archívnictvu a dejinám Slovenska (s. 13-18). Ďalšie štúdie a články sú už prejavom úcty a uznania priateľov, kolegov a žiakov profesora Uličného.
Na Staré Slovensko a slovenskú historiografiu (s. 19-28) zameral svoju pozornosť Richard Marsina, ktorý zhodnotil odborné práce historikov počnúc Václavom Chaloupeckým, Alexandrom Húčšavom, Danielom Rapantom a ďalšími až po prínos Ferdinanda Uličného k dejinám osídlenia. Ladislav Tajták venoval svoj príspevok Historickému obrazu Šariša v slovenskej a maďarskej dobovej historiografii a spisbe (s. 29-36), pričom podotkol, že staršia a ani najnovšia literatúra napísaná v maďarskom jazyku neposkytuje celkom objektívny pohľad na tento región Slovenska. V článku K otázke cirkevných archívov na Slovensku (s. 37-54) poukázal Ivan Chalupecký na stále nevyhovujúcu situáciu v tejto oblasti slovenského archívnictva a zároveň publikoval návrhy spisových a skartačných poriadkov biskupského a farských úradov Spišského biskupstva, ktoré však, najmä čo sa týka terminológie, z časti vychádzajú ešte z predchádzajúcej archívnej legislatívy z rokov 1975 – 1976 a môžu preto vniesť istý chaos do už aj tak krehkej správy registratúr cirkevných inštitúcií v súčasnosti.
Z oblasti geologických a geografických vied priblížil Ján Košťálik Zemplín v kontexte historicko-geografických poznatkov (s. 55-76). Záchranným Archeologickým výskumom pri Kostole sv. Mikuláša v Nižnej Myšli (s. 77-80), ktorého stručný výsledok publikovali Ladislav Olexa a Ján Rákoš, sa zatiaľ nepodarilo potvrdiť existenciu stredovekého premonštrátskeho kláštora v tejto obci. Stredovekému obdobiu našich dejín sa venovali vo svojich štúdiách aj ďalší autori. Július Bartl sa opäť vrátil k odbornej diskusii z posledných rokov o tom, či bol Svätopluk knieža alebo kráľ (s. 81-96), ako aj k ďalším otázkam z veľkomoravského obdobia, ktoré s tým súvisia. Vladimír Rábik sa vo svojom príspevku s názvom Villam locare et congregare. Lokačné listiny sídlisk na východnom Slovensku v stredoveku (s. 97-116) zameral nielen na vývoj osídlenia na základe nemeckého práva, ale aj na analýzu diplomatických prameňov k tejto téme. V štúdii Slovenské miestne názvy v kontexte kancelárskej praxe stredovekého Uhorska (s. 117-136) Miloš Marek priniesol zaujímavý pohľad na etnickú príslušnosť notárov a pisárov pôsobiacich v uhorských kanceláriách na základe obsahového a textového rozboru stredovekých listín z územia Slovenska. Sfragisticko-heraldickou štúdiou predstavil Leon Sokolovský sumarizujúci historický vývoj Pečatí a znakov spoločenstiev spišských Sasov (s. 137-152) od stredoveku až do zániku samosprávnych orgánov tohto privilegovaného obyvateľstva v roku 1876.
Zahraničných autorov zastupujú v uvedenom zborníku dva príspevky. V štúdii Bratřické hnutí na Slovensku v plánech a aktivitách českého krále Jiřího z Poděbrad (s. 153-164) Martin Šandera (Univerzita Hradec Králové) poukázal na fakt, že hoci český kráľ bol považovaný za podporovateľa bratríkov, nikdy to tak celkom nebolo. Poľský historik Stanisław A. Sroka (Jagelovská univerzita v Krakove) priblížil Každodenný život uhorských študentov na Krakovskej univerzite v stredoveku (s. 165-174), pričom v niektorých rokoch tvorili študenti z Uhorského kráľovstva až štvrtinu z prichádzajúcich záujemcov o tamojšie univerzitné vzdelanie.
Henrieta Žažová sa vo svojej štúdii Stredoveká sakrálna architektúra v strednom Honte – donátori, vlastníci a ich kultúrne dedičstvo (s. 175-194) venovala historickému vývoju kostolov v kultúrno-spoločenskom kontexte najmä v obciach Demandice, Kubáňovo, Levice-Kalinčiakovo, Santovka, Sazdice a Šahy. Kde presne ležala obec Scinthe (Sinka) (s. 195-202) sa pokúsil ozrejmiť Andrej Szeghy v krátkom článku k lokalizácii zaniknutej obce na základe interdisciplinárneho prístupu. Ferdinand Uličný ml. podrobnejšie priblížil Výsadné listiny pre Prešov do konca 14. storočia (s. 203-212), ktoré si nechali mešťania niekoľkokrát konfirmovať osobne na kráľovskom dvore. Vývoju Kremnickej mestskej kancelárie od udelenia základného privilégia do vlády Žigmunda Luxemburského (s. 213-222) sa vo svojom príspevku venoval Martin Štefánik. Z produkcie tejto kancelárie, ktorej jediným predstaviteľom bol mestský notár, sa zachovalo z uvedeného obdobia 30 listín a 2 úradné knihy.
Najnovšie poznatky Zo stredovekých dejín Spišskej Novej Vsi (s. 223-236) publikoval František Žifčák, ktorý vo svojej štúdii rozobral historické súvislosti so zameraním sa najmä na majstrov tamojšej kovolejárskej dielne, fundáciu mestského

špitála, najstarší daňový súpis mešťanov a následky husitského vpádu do mesta v roku 1433. Drahoslav Magdoško v štúdii K pôvodu pravidiel pre košickú mestskú radu z roku 1404 (s. 237-246) na základe textovej analýzy dospel k názoru, že tento historický prameň nie je pôvodným výtvorom košického notára, ale je len doslovným odpisom nejakej staršej pravdepodobne zahraničnej predlohy. Mária Fedorčáková sa v rámci pohľadu na Predstaviteľov mestských elít v Bardejove a ich pôsobenie v samosprávnych orgánoch mesta v 15. storočí (s. 247-260) zamerala aj na priblíženie tamojšieho významného meštianskeho rodu Stenczelovcov.

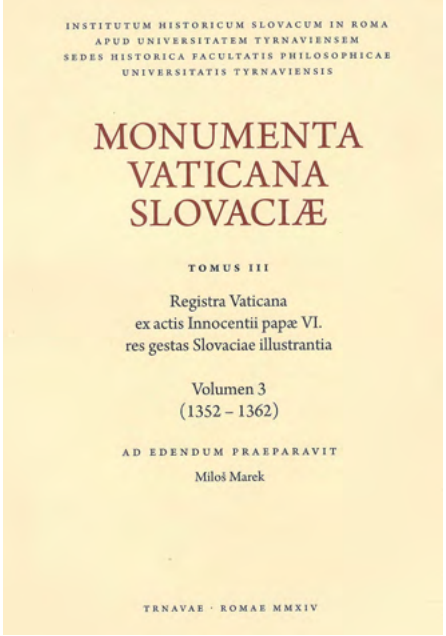
V článku Stredoveká a ranonovoveká paleografia Šariša na príklade epigrafických pamiatok (s. 261-280) Miroslav Čovan podrobnejšie rozobral používanie jednotlivých písiem od románskej majuskuly až po humanistickú minuskulu, ako aj číslic a skratiek na rôznych nosičoch zachovaných v tomto východoslovenskom regióne. Gabriel Szeghy sa venoval Mestským obranným a bezpečnostným zložkám v Košiciach v 17. – 18. storočí (s. 281-292), ktoré charakterizoval na základe výskumu písomností, hlavne úradných kníh, uložených v Archíve mesta Košice.

Na Kanonické vizitácie – prameň výskumu stavu farností v oblasti Abovsko-turnianskej župy v 18. storočí (s. 293-304) upriamila svoju pozornosť Bernadeta Fabová, pričom podrobnejšie spracovala vizitačné a konskripčné protokoly z Archívu Arcibiskupského úradu v Košiciach zachytávajúce opis košickej mestskej farnosti. Alena Mišíková predstavila Hospodárske a sociálne pomery na panstve Michalovce v 18. storočí a prvej polovici 19. storočia (s. 305-320). Predposledné dva príspevky boli venované cirkevným dejinám Slovenska. Gréckokatolíci v Prešove do vzniku biskupstva (s. 321-332) boli predmetom záujmu Jána Adama, ktorý na základe zistenia početnosti a pôvodu týchto veriacich v predbiskupskom období (do roku 1818) vyvrátil starší názor o prítomnosti gréckokatolíkov v Prešove v staršom období (pred 18. storočím). Michal Murcko priblížil Postavenie Slovákov v obciach pripojených k Poľsku a ich cirkevnú správu (s. 333-356), najmä ich násilnú polonizáciu, a to aj v cirkevnej oblasti.

Ako posledná je publikovaná Bibliografia prof. PhDr. Ferdinanda Uličného, DrSc., za roky 2003 – 2013 (s. 356-359), ktorú podľa podkladov jubilanta zostavil Drahoslav Magdoško. Okrem oboznámenia sa s životom a dielom Ferdinanda Uličného prináša anotovaný zborník pestrú škálu nových poznatkov z vybraných tém k dejinám najmä východného Slovenska.

Robert Gregor Maretta
Filozofická fakulta UK v Bratislave

MAREK, Miloš (ed.). *Monumenta Vaticana Slovaciæ III. Registra Vaticana ex actis Innocentii papae VI. res gestas Slovaciae illustrantia. Volumen 3 (1352 – 1362).* Trnavae – Romae : Institutum historicum Slovacum in Roma apud Universitatem Tyrnaviensem, Sedes historica Facultatis philosophicae Universitatis Tyrnaviensis, MMXIV, 317 s. ISBN 978-80-8082-822-6.

Editor Miloš Marek v ďalšom zväzku edície Monumenta Vaticana Slovaciæ sprístupňuje listiny z Vatikánskeho tajného archívu, ktoré sú uložené vo fonde Vatikánskych registrov a pochádzajú z obdobia pontifikátu pápeža Inocenta VI. z rokov 1352 – 1362. Počas bádateľských pobytov v rokoch 2009 – 2012 preskúmal všetkých 26 zachovaných zväzkov registrov z pontifikátu Inocenta VI. (poradové čísla registrov: 219 – 244). Do anotovaného zväzku vybral listiny, ktoré sa svojím obsahom dotýkajú územia Slovenska a dokumenty s celouhorskou, resp. univerzálnou cirkevnou platnosťou. Ide najmä o listiny, ktoré boli vydané na žiadosť (supliku) stránok a udeľujúce rôzne cirkevné benefíciá. Ďalej tzv. tajné listiny politického charakteru adresované panovníkom, ktoré tvoria takmer polovicu z listín, uverejnených v anotovanej práci. Zachované sú aj tzv. kamerálne registre, ktoré vznikli z činnosti apoštolskej komory a koncepty pápežských listov tzv. archetypa.

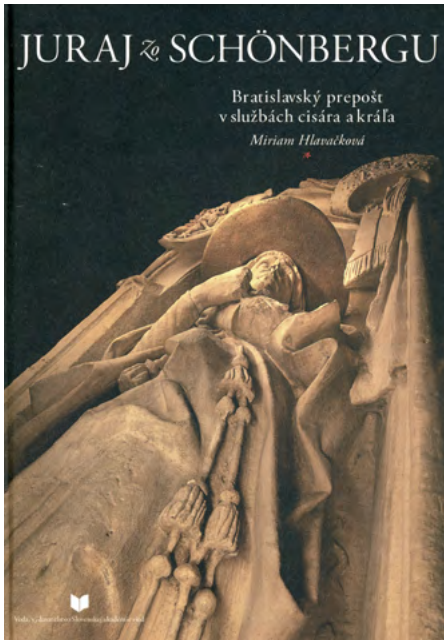
Po krátkom predhovore je zaradený úvod v latinskom a slovenskom jazyku, v ktorom autor analyzuje preskúmaný archívny materiál po obsahovej

a formálnej stránke. Nasledujú prehľadné tabuľky prebádaných Vatikánskych registrov a edovaných listín, rozdelených podľa druhu z hľadiska obsahu. Prehľad slovacikálnych listín, chýbajúcich vo Vatikánskych registroch, no zapísaných v Avignonských registroch, je publikovaný v latinskom aj slovenskom jazyku, rovnako ako zoznam exekútorov provízií a rezervácií v edovaných písomných prameňoch. Za zoznamom literatúry je jadro práce – edícia 189 listinných jednotiek, ktoré sú publikované v plnom znení alebo skrátene vo forme regestov a zoradené v chronologickom poradí. Editor pripravil aj slovenské regesty listín publikovaných v edícii. Ľahšiu orientáciu v edícii umožňuje menný a miestny register.

Táto pramenná edícia k dejinám Slovenska, ktorá je venovaná pamiatke významného slovenského medievalistu prof. PhDr. Vincenta Sedláka, CSc., poskytuje množstvo cenných informácií k cirkevným dejinám Uhorského kráľovstva v rokoch 1352 – 1362.

Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

HLAVAČKOVÁ, Miriam. *Juraj zo Schönbergu. Bratislavský prepošt v službách cisára a kráľa*. Bratislava : HÚ SAV 2015, 296 s. ISBN 978-80-224-1473-9.

Historička Miriam Hlavačková, z pera ktorej vzišla táto práca, nie je odbornej verejnosti neznáma, aj v našej rubrike nazvanej Do vašej knižnice sa jej meno už niekoľko ráz spomínalo. Jej výskumy sa sústreďujú na cirkevné dejiny, dejiny vzdelanosti a každodennosti v stredoveku. Tentoraz nám ponúka monografiu s vedeckým poznámkovým aparátom o významnej osobnosti stredovekých dejín pôsobiacej v cirkevnej i svetskej oblasti, navyše úzko spätej s Bratislavou, o Jurajovi zo Schönbergu.

V úvode autorka vysvetlila motív svojho záujmu o túto osobnosť – bol cirkevným hodnostárom, prvým prepoštom v dejinách Bratislavskej kapituly, ktorý mohol pri cirkevných obradoch používať berlu, mitru (infulu) i prsteň, bol radcom uhorského kráľa i rímsko-nemeckého cisára, vzdelaným právnikom, diplomatom, záchrancom s odvahou rytiera, neúnavným organizátorom prestavby svätyne Dómu sv. Martina. Pohyboval sa nielen v pápežskej kúrii, ale aj na európskych kráľovských a kniežacích dvoroch, ktorých lesk i odvrátenú stranu dôverne poznal. Úlohou tejto knihy je poodhaliť a priblížiť životné osudy tohto hodnostára na pozadí doby, v ktorej žil a pôsobil.

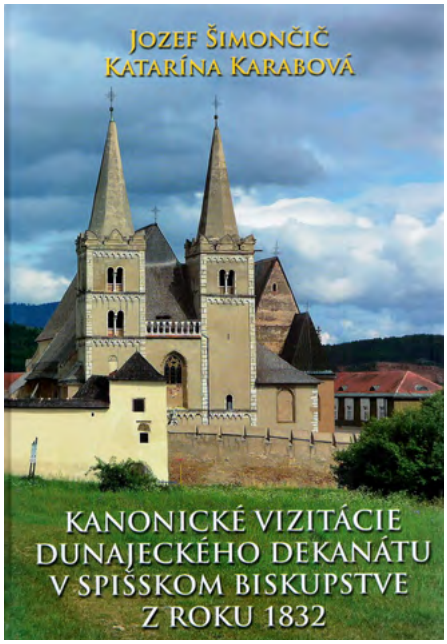
Čitateľa čaká 13 zaujímavých kapitol. Prvá začína rokom 1446, keď sa na Viedenskej univerzite zapísal na štúdium štrnásť či šestnásťročný Juraj. Autorka osvetľuje jeho priezvisko Peltel (i variácie zapísané pisármi), približuje rodisko, analyzuje spôsob štúdia na stredovekej univerzite, jeho záujem o štúdium práva, predpokladá jeho univerzitné štúdiá aj v Ríme, venuje sa tiež jeho žiadosti pápežovi o oddialenie prijatia vyšších svätení kvôli zaneprázdenosti – z dôvodu služby kráľovi. V druhej kapitole sledujeme osudy Juraja zo Schönbergu od jari 1455, keď sa stal prepoštom kapituly, spoločenstva duchovných riadiacich sa istými pravidlami, kánonmi. Autorka nás veľmi fundovane vovádza do tejto problematiky – približuje jej štruktúru i fungovanie, právomoci, vzťah Juraja k mestu Bratislava i jeho mešťanom. Tretia kapitola oboznamuje čitateľa s približujúcim sa osmanským nebezpečenstvom, diplomatickými cestami Juraja zo Schönbergu i udelením hodnosti apoštolského protonotára. Nasledujúca kapitola hovorí o udalostiach súvisiacich s príchodom kráľa Ladislava V. do Prahy v roku 1457 a o organizovaní delegácie do Francúzska, ktorá mala v mene kráľa požiadať o ruku dcéry Karola VII. a priviesť nevestu Magdalénu do Čiech. Medzi vyslancami splnomocnenými uzavrieť manželskú dohodu boli zástupcovia všetkých krajín kráľovstva, k členom delegácie patril aj bratislavský prepošt Juraj zo Schönbergu. Dozvedáme sa o okolnostiach náhlej smrti Ladislava V., pohrebe i odchode vyslancov z Paríža v posledný deň v roku 1457 a ich ceste späť. O pražskej internácii Mateja Korvína i jeho voľbe v neprítomnosti za uhorského kráľa, o sporoch o dedičstvo po zomrelom Ladislavovi V. i o uzavretí mierovej zmluvy medzi Matejom Korvínom a Fridrichom III. ratifikovanej jej aktérmi

vo Viedenskom Novom Meste a Šoproni v dňoch 17. – 19. júla 1463. Piata kapitola opisuje osud Juraja zo Schönberga ako blízkeho radcu a protonotára rakúskej kancelárie cisára Fridricha III., ktorá však nebola jedinou a existovala aj tzv. „rímska" kancelária. Vybavovala ríšske záležitosti a Juraj bol v službách cisára čoraz častejšie poverovaný rôznymi diplomatickými a politickými záležitosťami. Bolo príznačné, že vedúce pozície v oboch kanceláriách cisár obsadzoval práve vzdelanými cirkevnými hodnostármi, ktorí prednášali na fakulte kánonického práva Viedenskej univerzity alebo pôsobili ako prísediaci komorského súdu. Dočítame sa tiež o obliehaní Hofburgu vo Viedni, v ktorom sa nachádzal cisár, o Jurajovej odvážnej sprostredkovateľskej misii i jeho uväznení a mučení Albrechtom VI. V ďalšej kapitole nás sledovanie životnej púte bratislavského prepošta Juraja zo Schönbergu opäť zavedie do Bratislavy, čo súviselo s organizovaním prestavby svätyne Dómu sv. Martina a vznikom Univerzity Istropolitany. Väzieb na rakúsky dvor sa avšak nevzdal, naďalej pôsobil ako cisárov radca, z čoho napokon profitoval aj uhorský kráľ. Autorka sa venovala aj jeho cestám do Ríma, žiadosti adresovanej pápežovi o povolenie používať pri celebrovaní sv. omší a slávnostných procesiách v dóme pontifikálne insígnie – mitru, berlu a prsteň, ďalej prosbe o udelenie odpustkov pre Kaplnku Panny Márie a sv. Trojice v Ostrihomskej diecéze, ktorú sám založil a dotoval. Siedma kapitola ponechá čitateľa v stredovekej Bratislave, počas čítania ktorej sleduje aktivity bratislavského prepošta ako vicekancelára Univerzity Istropolitany a má možnosť uvedomiť si veľmi plasticky všetky okolnosti súvisiace so vznikom a úspešným fungovaním takejto inštitúcie. Ôsma kapitola predstavuje Juraja Peltela zo Schönbergu ako humanistu a bibliofila, sleduje osudy jeho knižnice i najnovšie objavy súvisiace práve s ňou. V nasledujúcej kapitole nahliadneme do pozadia vedenia uhorsko-českej vojny, vysielaní prepošta Juraja uhorským kráľom na dvory nemeckých kniežat s demaršami, ktoré mali zabezpečiť ich získanie a spojenectvo vo veľkej protičeskej aliancii, na Jurajov podiel na organizácii zhromaždenia ríšskych kniežat v Landshute počas novembra roku 1468 i začiatok ich snemovania v marci nasledujúceho roka. Dozvieme sa o rokovaniach medzi Matejom Korvínom a Jurajom Poděbradským v Olomouci, ale aj o ďalšej náročnej úlohe pre Juraja zo Schönbergu – zabezpečiť logistiku štátnych rokovaní Mateja Korvína s Fridrichom III. vo Viedni. Zápas Mateja Korvína o českú korunu sa prelínal so sporom známym ako „spor o hlohovské dedičské nástupníctvo", čo sa stalo obsahom ďalšej kapitoly. Tak sa totiž označujú udalosti medzi rokmi 1476 – 1482 vo vojvodstve Hlohov (Głogów) predstavujúce zmätky v dedičných, lénnych, manželských vzťahoch, ktoré ani jednej zo zúčastnených strán na svojom konci nepriniesli spokojnosť. Matej Korvín poveril vedením rokovaní Juraja zo Schönbergu. Pokiaľ bol Juraj v tomto období diplomatom dvoch pánov, v 15. storočí to nebolo ničím nezvyčajným, keď v politike, práve a diplomacii zbehlý duchovný slúžil dvom i viacerým pánom naraz ako radca či rečník. Problematickým sa to stalo vtedy, ak sa medzi týmito pánmi vyskytol vojenský konflikt a radca sa musel rozhodnúť, na ktorú stranu sa pridá. To sa stalo aj Jurajovi zo Schönbergu v prípade vyhlásenia vojny Matejom Korvínom cisárovi Fridrichovi III. dňa 12. júna 1477. Juraj sa stal sprostredkovateľom medzi obomi aktérmi, čo zachytáva jedenásta kapitola. Posledným rokom prepoštovho pôsobenia vo Wetzlare a v Bratislave sa venuje predposledná kapitola, ktorá opisuje aj sťažnosti jeho bratislavských podriadených kanonikov na svojho prepošta v Budíne, vyšetrovanie aj v záležitosti patronátneho práva a uznanie prepoštovej neviny. Súd označil polovicu členov kapituly za intrigánov a falšovateľov, ktorí okrem jedného, boli všetci z územia Uhorského kráľovstva. Odklon od Fridricha III., strata wetzlarského prepoštstva, útoky svätojurského grófa na majetky kapituly a najmä sprisahanie časti kanonikov proti nemu poznačili a možno i skrátili život prepošta. Jeho poslednou misiou bola cesta do Švajčiarska na konci roku 1485, no plánované rokovania pokračovali až po prepoštovej smrti, od mája 1487. Posledná kapitola príznačne nazvaná citátom z náhrobku Juraja zo Schönbergu umiestneného v Kaplnke sv. Anny v bratislavskom Dóme sv. Martina „Hľa, bol som kedysi slávny cirkevný hodnostár..." je akýmsi doslovom, úvahou o smrti a jej ponímaní v stredoveku, no najmä venovaním historickej pozornosti náhrobku tohto významného muža svojej doby.

Publikáciu veľmi vkusne dopĺňajú fotografie, dobové iluminácie a perovky, mapy i fotografie dobových trojrozmerných predmetov. Jej záver tvorí resumé v nemeckom jazyku, zoznam skratiek, bibliografia nevydaných prameňov, zoznam vydaných prameňov, zoznam literatúry a výberový menný register.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

ŠIMONČIČ, Jozef – KARABOVÁ, Katarína (eds.). *Kanonické vizitácie Dunajeckého dekanátu v Spišskom biskupstve z roku 1832*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2015, 847 s. ISBN 978-83-7490-842-9.

Kanonické vizitácie patria k písomným prameňom, z ktorých možno čerpať množstvo informácií nielen o cirkevných pomeroch. Sú zdrojom cenných údajov o sakrálnej architektúre, farároch a učiteľoch, majetkových pomeroch príslušnej cirkevnej obce či miestnej populácii. Využitie tohto na informácie nesmierne bohatého pramenného materiálu je veľmi široké. Okrem historikov sú užitočné aj pri realizácii výskumov pracovníkov ďalších vedných odborov. Vizitácie sú tak dôležitou bázou aj pre dejiny kultúry, školstva, architektúry, dejiny výtvarného a hudobného umenia, dejiny umeleckých remesiel a zdravotníctva, demografiu, topografiu, etnografiu, jazykovedu či knihovedu. Uvedené dôvody iste prispeli k rozhodnutiu Spolku Slovákov Poľsku v roku 2011 vydať záväzné prehlásenie o vydaní kanonickej vizitácie Dunajeckého dekanátu z roku 1832.

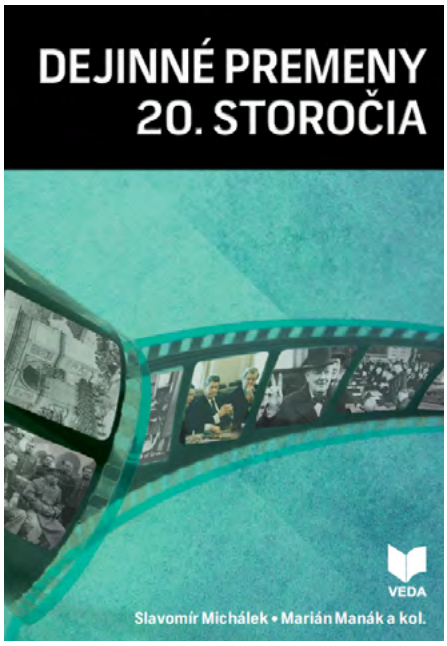
Dunajecký dekanát Spišského biskupstva v uvedenom roku pozostával z 18 farností v lokalitách Fridman, Jurgov, Haligovce, Kacvín, Krempachy, Lechnica, Lesnica, Matiašovce, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Reľov, Spišská Stará Ves, Spišské Hanušovce, Tribš, Veľká Franková, Veľká Lesná, Vyšné Lapše. V roku 1920, keď štátna hranica rozdelila územie historického Dunajeckého dekanátu, bola polovica farností odstúpená Poľsku. Vizitáciu menovaných rímskokatolíckych farností vykonal v čase od 26. júna do 11. júla 1832 piaty spišský biskup ThDr. Jozef Bélik (1. 12. 1757 Dežerice, okr. Bánovce – 5. 3. 1847 Spišská Kapitula) ako 75-ročný. Pre kanonickú vizitáciu pripravil schému rozdelenú na VI. hláv (kapitol; *caput*): I. cirkevné a pripojené budovy (člení sa na 13 paragrafov o budove kostola, kalvárie, súkromného oratória, krypty, cintorína, fary, školy a pod.), II. cirkevné osoby a osoby s nimi spojené (11 paragrafov o patrónovi kostola, farárovi, kaplánovi, učiteľoch, kostolníkoch, babiciach a i.), III. povinnosti cirkevných osôb a osôb s nimi spojených (10 paragrafov o povinnostiach osôb menovaných v II. časti), IV. príjmy cirkevných osôb a osôb s nimi spojených (opäť 10 paragrafov o príjmoch osôb menovaných v II. časti), V. ľud farnosti a jeho povinnosti, VI. miesta vzdialené od centra farského kostola. Nasledovala úprava farárovi, zoznam kníh a matrík patriacich farnosti a otázky kráľovskej kancelárie z roku 1804. Odpovede farárov na otázky a podľa uvedenej schémy tvoria zápisnice z navštívených farností Dunajeckého dekanátu, ktoré sa zachovali v Štátnom archíve v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči, vo fonde Spišská župa a spolu tvoria 394 strán rukopisov.

J. Šimončič je autorom úvodnej štúdie, v ktorej stručne analyzuje kanonické vizitácie vo všeobecnosti, osvetľuje dejiny Spišského biskupstva a Dunajeckého dekanátu. Ďalej sa venuje rozboru a popisu vizitácie biskupa Jozefa Bélika z roku 1832. V závere štúdie zhrnul údaje zistené z vizitačných protokolov všetkých 18-tich farností dekanátu. Jadro publikácie tvoria kanonické vizitácie jednotlivých, abecedne zoradených, farností Dunajeckého dekanátu z roku 1832, ktoré sú publikované v bilingválnej latinsko-slovenskej podobe. K. Karabová, ktorá je autorkou prepisu latinského textu vizitácií, pripravila edičnú poznámku a menný register v závere publikácie. Profesor Šimončič preložil vizitácie do slovenčiny a pripravil vysvetlivky k termínom vyskytujúcim sa v preklade. Na záver je uverejnený zoznam literatúry a prameňov, resumé v piatich cudzích jazykoch a obrazová príloha.

Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

MICHÁLEK, Slavomír – MANÁK, Marián et al. *Dejinné premeny 20. storočia. Historik Pavol Petruf 70-ročný*. Bratislava : Veda, 2016, 390 s. ISBN 978-80-224-1504-0.

Zborník Dejinné premeny 20. storočia bol vydaný pri príležitosti životného jubilea prof. PhDr. Pavla Petrufa, DrSc., rešpektovaného stredoeurópskeho historika moderných všeobecných dejín. Vyda-

vateľmi knihy sú Historický ústav Slovenskej akadémie vied a Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave.

V zborníku je publikovaných 25 štúdií, ktoré sú rozdelené do dvoch hlavných častí, pričom medzníkom je koniec druhej svetovej vojny. K ďalšiemu členeniu zostavovatelia nepristúpili, pretože autori príspevkov dostali pri písaní možnosť zamerať sa na akúkoľvek tému z oblasti dejinných premien 20. storočia.

Prvá štúdia Michala Kšiňana osvetľuje úlohu M. R. Štefánika pri urovnávaní konfliktu medzi talianskou a francúzskou vojenskou misiou v Československu. Keďže však ide o zborník zo všeobecných dejín 20. storočia, práce sa venujú najmä zahraničnej tematike, resp. národnej problematike v spojení so všeobecnými dejinami. Takýmito štúdiami v prvej časti zborníka sú Cesta Jozefa Rudinského do USA v roku 1919 historika Róberta Letza či sibírske oblastnícke hnutie v rokoch 1917 – 1920 Ľubice Harbuľovej. Problémami československej propagandy vo Francúzsku v medzivojnovom období sa zaoberá Antoine Marès. Bohumila Ferenčuhová sa venovala Malej dohode medzi Francúzskom a Talianskom, ktorá vznikla po prvej svetovej vojne. Nad dovozom amerických automobilov a traktorov do ČSR sa zamýšľal jeden zo zostavovateľov Marián Manák. Exilu vo Veľkej Británii, konkrétne životom Lídy a Vlada Clementisovcov, sa vo svojej štúdii venuje Josette Baer. Správy slovenského vyslanca v Rumunsku Ivana Milecza o osude Besarábie a severnej Bukoviny sú predmetom príspevku Jany Bauerovej. Z oblasti slovenských, resp. československých dejín publikoval Juraj Babják v prvej časti zborníka štúdiu s názvom Porovnanie troch slávností odhalenia pomníkov Ľudovíta Štúra. Problém z literárnych dejín – Milo Urban medzi románom a spomienkovou fikciou – analyzovala Vlasta Jaksicsová. Publicistike Jozefa Tisu v medzivojnovom období sa venuje Ivan Kamenec. Posledné štúdie v prvej časti prinášajú nové informácie z obdobia druhej svetovej vojny, konkrétne v oblasti dejín stavebníctva na Slovensku z pera Ľudovíta Hallona a dejín civilnej leteckej prepravy Miroslava Sabola.

V druhej časti, ako už bolo vyššie spomenuté, sú publikované príspevky z obdobia po druhej svetovej vojne. Štúdia Štefana Šutaja je zameraná na rozbor situácie, ktorá nastala po rokovaniach na Parížskej konferencii. Ďalšie príspevky sa rôznymi témami zameriavajú na priblíženie povojnového vývoja v Československu. Juraj Kalina rozoberá spoluprácu Ladislava Nižňanského s československými vojenskými spravodajcami. Druhý zo zostavovateľov zborníka Slavomír Michálek venoval pozornosť útekom z Československa, konkrétne odletu lietadla Dakota DC-3, ktorého pilotom bol Stanislav Huňáček. Michal Štefanský poukázal na podoby ideového pôsobenia Komunistickej strany Československa po úplnom prevzatí moci v krajine. Jan Pešek sa zaoberal činnosťou satelitných politických strán na Slovensku v rokoch 1956 – 1970. Ďalšie štúdie sú z oblasti hospodárskych dejín. Miroslav Londák zameral svoju pozornosť na povojnový vývoj ekonomiky na Slovensku do roku 1967 a na snahu vyrovnať sa v tejto oblasti českým krajinám. Udalosti, ktoré sa odohrali v roku 1968 v rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku, reflektuje Lenka Pavlíková. Pri cirkevnej problematike zostal aj Milan Katuninec, ktorý skúmal vplyv kresťanských politikov na politické dianie v západnej Európe. Ústavný zákon, ktorým bolo zriadené federatívne usporiadanie Československej socialistickej republiky, a jeho uplatnenie v rokoch 1968 – 1970 analyzoval Stanislav Sikora. Bezpečnostnú konferenciu konanú v roku 1975 v Helsinkách, jej prípravy a medzinárodnú spoluprácu v Európe so zreteľom na československý vývoj približuje Jozef Žatkuliak. Konferencia o bezpečnosti v Európe bola prejavom politiky *détente* – uvoľňovania vzťahov superveľmocí USA a ZSSR. S pádom komunizmu súvisel aj vznik samostatného Chorvátska v roku 1991 a s ním začiatok občianskej vojny v Juhoslávii. Tejto téme sa podrobne venuje Jan Rychlík. Blok štúdií druhej časti zborníka uzatvára výberová bibliografia profesora Pavla Petrufa, ktorú zostavila Alžbeta Sedliaková. Kniha je ukončená zoznamom použitých prameňov a literatúry, pričom nechýba ani menný register.

Jubilejný zborník bol vydaný v rámci grantových projektov Studená vojna a stredovýchodná Európa: niektoré aspekty jej vývoja v čase a priestore;

Zmeny, premeny a výmeny slovenských politických, kultúrnych a intelektuálnych elít v rokoch 1938 – 1958 riešených na Historickom ústave SAV a projektu Západné veľmoci (Francúzsko a Spojené štáty americké) a Československo v 1. polovici 20. storočia riešeného na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, ako aj ďalších projektov, uvedených pri jednotlivých štúdiách. Zborník je určený predovšetkým záujemcom o vedecké spracovanie najnovších dejín.

Katarína Petrašovičová
Trnavská univerzita

Naši jubilanti

MILÍ NAŠI JUBILANTI /MÁJ – AUGUST 2016/

Nájsť si chvíľu,
Zamyslieť sa,
Spomenúť si,
Podať ruku,
Nájsť si chvíľu,
Zastaviť sa,
Obzrieť sa späť.
A potom opäť pokračovať,
S odhodlaním a skúsenosťami
Ďalej, bez zaváhania, tak ako to robíme
Deň čo deň....

- PhDr. Ladislav Bukovszky, Archiv bezpečnostních složek, Praha
- Mgr. Helena Polakovičová, Štátny archív Trnava, pracovisko Archív Skalica
- Bc. Blanka Baňasová, Štátny archív Prešov
- PhDr. Milan Mišovič, MV SR, odbor archívov a registratúr, Bratislava
- Mgr. Juraj Šeregi, Slovenské telekomunikácie, a. s.
- PhDr. Anna Žadanská

Nemôžeme si na Vás, milé kolegyne a kolegovia, členovia našej spoločnosti, nespomenúť. Nájdeme si čas a cez stránky Fóra archivárov Vám chceme popriať veľa síl pri plnení pracovných úloh, veľa príjemných chvíľ v rodinnom kruhu, veľa šťastia a hlavne zdravia.

Marta Bednárová
Štátny archív Prešov, pracovisko Archív Poprad

JUBILANTKY V SKALICKOM ARCHÍVE

MILADA HANZALÍKOVÁ

Rodáčka z Hodonína svoj profesionálny i súkromný život spojila so slobodným kráľovským mestom Skalica. Po absolvovaní nadstavbového štúdia na Strednej knihovníckej škole v Bratislave odbor archívnictvo – knihovníctvo v roku 1977 pôsobila krátky čas na odbore školstva Okresného národného výboru v Senici. Od 1. júla 1978 sa zamestnala vo vtedajšom Štátnom okresnom archíve v Senici so sídlom v Skalici, kde pracuje do dnešných dní. Ešte ako študentka sa podieľala na sťahovaní bývalého mestského archívu v Skalici do budovy františkánskeho kláštora. V týchto priestoroch sídli archív doteraz, hoci podmienky sa za vyše 35 rokov výrazne zlepšili, nie sú stále ideálne.
Jubilantka sa počas svojej profesionálnej kariéry venovala spracúvaniu novodobých archívnych fondov, čoho výsledkom je niekoľko pomôcok (inventárov a registrov): Notársky úrad v Kopčanoch 1863 – 1945 (1951), Školský inšpektorát v Senici 1919 – 1949 (1954), Okresný súd v Senici, spisy č. d. 1924 – 1964, ONV v Senici, odbor PLVH – odňatia pôdy, vyňatie z lesného fondu 1965 – 1988, ONV v Skalici – prevody nehnuteľností 1949 – 1960 a ďalšie. Okrem spracúvania vybavuje i správnu agendu, stará sa o registratúru archívu, niekoľkokrát absolvovala sťahovanie archívnych dokumentov z detašovaných pracovísk v Senici, Myjave a Skalici do budovy centrálneho sídla archívu vo františkánskom kláštore. Samozrejme sa podieľala a stále podieľa i na organizovaní kultúrno-spoločenských a vedeckých podujatí skalického archívu.
Pri príležitosti jej životného jubilea, ktoré si p. Milada Hanzalíková pripomenula 29. apríla 2016, jej Ministerstvo vnútra SR udelilo Pamätnú Križkovu medailu za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva.
Milej oslávenkyni, našej Milke, želáme do ďalších rokov najmä veľa zdravia, šťastia a pohody v kruhu svojich najbližších!

Mgr. HELENA POLAKOVIČOVÁ, ROD. PAULECHOVÁ

K radu tohtoročných jubilantov sa 10. mája 2016 pripojila aj Mgr. Helena Polakovičová, vedúca pracoviska Archív Skalica Štátneho archívu v Trnave. Rodáčka z Modrovej – obce ležiacej na západnom

úpätí strednej časti Považského Inovca v údolí Modrovského potoka – si po absolvovaní gymnázia v Piešťanoch vybrala štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré úspešne zavŕšila v roku 1979 štátnou záverečnou skúškou a obhajobou diplomovej práce na tému Skalické cechy. Jej prvým pracovným pôsobiskom sa stala Okresná knižnica v Senici, odkiaľ po dvoch mesiacoch odišla do Záhorského múzea v Skalici na úsek ochrany pamiatok a prírody, kde mala na starosti evidovanie a inventarizáciu kultúrnych pamiatok vtedajšieho „veľkého“ okresu Senica. Od 1. augusta 1980 začala pracovať v Štátnom okresnom archíve v Senici so sídlom v Skalici. Po odchode vtedajšej riaditeľky Dr. Zory Viestovej na dôchodok, bola od 1. júla 1981 poverená vedením archívu do roku 1985. Opätovne sa na čelo skalického archívu postavila v roku 1998 a v tejto funkcii pôsobí do dnešných dní. Za roky praxe prešla všetkými archívnymi činnosťami – venovala sa spracúvaniu archívnych fondov (napr. ONV Skalica a Senica, I. manipulačné obdobie; Cechy v Skalici), predarchívnej starostlivosti, bádateľskej i správnej agende.

Jubilantka má veľký podiel na propagácii skalického archívu v regióne. Úzko spolupracuje so Záhorským múzeom, Mestskou knižnicou či so samotným mestom Skalica. V 80. rokoch bola členkou Krúžku historikov pri Slovenskej historickej spoločnosti v Skalici, ktorý viedla Dr. Viestová. Krúžok pripravil viaceré prednášky a semináre k výročiam rôznych osobností regiónu. Helena Polakovičová stála i za vydareným celoslovenským podujatím, XII. archívnymi dňami v SR, ktoré sa konali v Skalici v roku 2008. Podobne sú s jej menom spojené i ďalšie podujatia – napr. Noc v archíve (v roku 2012), vzdelávací program „Detská univerzita“ pri Stredoeurópskej vysokej škole v Skalici (v roku 2016). Skalický archív pod jej vedením sa v tomto roku podieľal i na organizačnom zabezpečení XV. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV.

Mgr. Helena Polakovičová je od roku 2006 držiteľkou Pamätnej Križkovej medaily za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva.

Aj touto cestou chceme našej milej jubilantke zaželať najmä pevné zdravie, rodinnú pohodu a veľa elánu do ďalšej práce.

Za kolektív Štátneho archívu v Trnave
Júlia Ragačová

ŽIVOTNÉ JUBILEUM PhDr. MILANA MIŠOVIČA

PhDr. Milan Mišovič

PhDr. Milan Mišovič sa narodil 22. mája 1956 v Bratislave. Hlavné mesto Slovenskej republiky sa mu stalo osudným aj pre ďalšie dni a roky jeho osobného, študijného a pracovného života. Základnú deväťročnú školu na Vrútockej ulici v Bratislave ukončil v roku 1971. V roku 1975 absolvoval gymnázium na Metodovej ulici v Bratislave. Nútený rok čakania na vysokoškolské štúdium archívnictva, kam nebol prijatý pre zlý kádrový posudok, strávil v kníhkupectve Slovenská kniha, n. p. Tu sa u nášho jubilanta ešte prehĺbila láska ku knihám, ktorá mu zostala až dodnes. Nasledujúci rok už bol predsa len prijatý na vysokoškolské štúdium v odbore archívnictvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré ukončil v roku 1980.

Po absolvovaní povinnej dvojročnej vojenskej služby nastúpil ako vedúci podnikový archivár do Chemických závodov Juraja Dimitrova, n. p. v Bratislave. Tu spoznal aj svoju terajšiu manželku, archivárku Teréziu, s ktorou vychovali dve, dnes už dospelé dcéry. V roku 1985 začal pracovať ako archivár vo vtedajšom Štátnom oblastnom archíve v Bratislave na Križkovej ulici. V archíve postupne sprístupňoval archívne fondy: Archív rodiny Dóka z Rece, Archív rodiny Molnár a fondové oddelenia Krajského národného výboru v Bratislave. Od roku 1990 vybavoval tiež bádateľskú a správnu agendu.

Svoje dlhoročné praktické skúsenosti využil ako externý učiteľ na Strednej škole knihovníckych a informačných štúdií, kde v rokoch 1994 – 1996 vyučoval predmet spracovanie archívnych dokumentov. Okrem toho pôsobil ako organizátor, odborný garant a lektor odborných archívnych vzdelávaní zamestnancov štátnych archívov organizovaných v spolupráci s Inštitútom pre verejnú správu v Bratislave. Milan Mišovič nezabudol ani na zvyšovanie vlastnej odbornosti, v roku 2008 s úspechom absolvoval rigorózne skúšky a obhájil rigoróznu prácu s názvom Organizácia verejnej správy v Bratislavskej stolici 1848 – 1853. Treba pripomenúť, že danej téme sa dovtedy nikto na Slovensku nevenoval,

čo je isto podmienené aj paleografickou a historickou náročnosťou štúdia archívnych dokumentov z obdobia polovice 19. storočia. Výsledky svojho archívneho a vedeckého bádania pretavil do napísania štúdií uverejnených v Slovenskej archivistike: Vývin hospodárskeho referátu Krajského národného výboru v Bratislave (1988), Organizácia verejnej správy v Bratislavskej stolici v rokoch 1848 – 1853 a Organizácia verejnej správy v Bratislavskej stolici v rokoch 1853 – 1860 (2009). Spolu s ďalšími kolegami sa podieľal na metodickej publikácii Príručka archivára (1999) a samostatne zostavil dva diely Informatívneho sprievodcu štátnych archívov Slovenskej republiky II/1, II/2 (2001).

V roku 1996 jubilant prešiel na svoje súčasné pracovisko: Odbor archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR. Spočiatku mu bol zverený úsek predarchívnej starostlivosti a vtedajšie osobitné archívy, neskôr na úseku riadenie štátnych archívov, metodika odborných archívnych činností a personálnej agendy. Postupne bol členom ústrednej skartačnej komisie, komisie na prípravu zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach, komisie pre automatizovaný archívny informačný systém. Dnes pôsobí ako predseda metodickej komisie odboru archívov a registratúr, tajomník Vedeckej archívnej rady, poradného orgánu ministra vnútra SR, najnovšie od roku 2016 ako predseda akvizičnej komisie a predseda delimitačnej komisie odboru archívov a registratúr. Hoci medzi archivármi občas pôsobí ako prísny strážca dodržiavania metodiky spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov, za prísnym výzorom sa skrýva vždy láskavý človek a nápomocný pri riešení odborných problémov, ktorý nepohrdne cigaretkou a najmä dobrou, kvalitnou knihou.

Vážený jubilant, za všetkých Tvojich kolegov, priateľov a spolupracovníkov Ti želám veľa zdravia, sily a tvorivosti do ďalšieho osobného a pracovného života. *Ad multos annos!*

Norbert Praženka
Odbor archívov a registratúr MV SR

PhDr. JURAJ TURCSÁNY ŠESŤDESIATNIKOM

O šesťdesiatnikoch by nemali písať šesťdesiatnici! Tí totiž už veľmi dobre vedia, čo je a čo nie je, resp. čo bolo a čo nebolo, v prežitých rokoch to podstatné a že optimistické a bodré priania a roztopašné odkazy a odporúčania sú len prejavom zúfalej snahy presvedčiť seba samých a aj tých druhých, že to vskutku pekné a dobré vlastne ešte len príde (alebo snáď opäť príde). O šesťdesiatnikoch by nemali písať ani sedemdesiatnici, pretože tí tiež už všetko vedia a preto nechcú jubilantovi kaziť radosť z rokov, ktoré ho ešte čakajú, chmúrnymi predpoveďami najrôznejších neduhov a trápení. Laudácie by rozhodne mali písať ľudia oveľa mladší, ktorí sú presvedčení, že sa jubilantovi v živote vždy darilo prinajmenej tak dobre, ako im doposiaľ, že sa mu všetky sny a túžby vrchovato vyplnili a že tento trend bude v ďalších rokoch určite pokračovať, pravda, pokiaľ to nebude ešte lepšie! V jubilantovi vidia svetlý a nasledovaniahodný príklad a vzor, láskavo a prajne hodnotia jeho život a vyzdvihujú všetky jeho (hoci aj nepatrné) pracovné úspechy. Právom sa teraz čitateľ môže pýtať, prečo, napriek všetkému, čo som doposiaľ napísal, som sa podujal stvoriť (lepšie naškriabať) pár riadkov k životnému jubileu PhDr. Juraja Turcsányho práve ja, sám šesťdesiatnik (a dokonca o pár mesiacov starší!)? Mohol by som to zdôvodniť celkom logicky: *Pretože ma o to požiadali!* Už dávnejšie som to bol prisľúbil Márii Novákovej, modranskej archivárke a pred pár dňami aj redaktorke nášho časopisu Henriete Žažovej. Tí, ktorí poznajú obe tieto kolegyne, určite potvrdia, že sa ich požiadavka nedala len tak zmiesť zo stola, odmietnuť, resp. nesplniť. Ono je to však celé trocha zložitejšie. Jubilujúci Juraj Turcsány je môj dlhoročný (skoro som napísal, *sit venio verbum*, životný!) spolužiak, kolega a priateľ. Už Cicero hlásal, že: *Amicus est tamquam alter ego – Priateľ je akoby druhé ja.* Platí to? Spomeňte si v tejto súvislosti na ďalší, veľmi často uvádzaný, latinský citát: *Amicus Plato, sed magis amica veritas – Mojím priateľom je Platon, ale ešte väčšou priateľkou mi je pravda.* Ako je to teda v skutočnosti? Najrozumnejšie by asi bolo najskôr zosumarizovať všetko, čo sám o jubilantovi viem (pravda, poslúchnem odporúčanie Senecu Mladšieho – *Amicum in secreto mone, palam lauda! – Priateľa napomínaj osamote, ale chváľ verejne!)* a potom sa pokúsiť o porovnanie sa s ním. Tak teda, Juraja Turcsányho som prvýkrát uzrel na prijímacích skúškach na štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Bolo to niekedy v júni 1975, pamätám si, že Dunaj bol mierne rozvodnený a my – uchádzači o štúdium – sme boli maximálne nervózni a vystresovaní. Teda aspoň ja, pretože Juraj sa tváril ľahostajne – stál bokom od ostatných, nekomunikoval a vlastne som sa vtedy ani nedozvedel jeho meno. To, že budeme

PhDr. Juraj Turcsány. Foto: Ján Štrba.

spolužiaci, vyšlo najavo potom v lete, kedy sme sa zišli na *dobrovoľnej* povinnej brigáde nastupujúcich vysokoškolákov v Dunajskej Strede. Pracovali sme mesiac v tamojšej konzervárni a obohatili stôl slovenského spotrebiteľa hektolitrami kečupu. Obaja sme žasli, čo sa dá vyrobiť z paradajok v rôznych štádiách zrelosti a rozkladu! Spolu sme bývali aj na izbe v robotníckej ubytovni a po práci sme objavovali tajomstvá a pôvaby tohto juhoslovenského mestečka. Za krátky čas sme vedeli o sebe všetko, čo ten druhý bol ochotný prezradiť, ba dokonca viac, pretože veľmi veľa sme sa o sebe dozvedeli aj z našich konkrétnych skutkov a prejavov. Môj spolužiak pochádzal (ako mi prezradil) z Hnúšte (bol teda Malohonťan, čo mu neskôr získalo isté sympatie u nášho ročníkového učiteľa Leona Sokolovského, rimavickokokavského rodáka), mal maďarský materinský jazyk (to sa nám v Dunajskej Strede a neskôr na hodinách povinnej maďarčiny mimoriadne hodilo). Brigáda, napriek tomu, že bola povinná, nakoniec nebola pre nás až tak neznesiteľná a prežili sme tam nejednu zaujímavú i zábavnú príhodu (žiaľ, mnohé z nich sú nepublikovateľné). S Jurajom som potom prežil štyri bezstarostné (takto ich posudzujem až teraz) roky štúdia, spoločne sme bojovali na skúškach a občas si aj dopriali radosti študentského života. Jubilant sa čoskoro prejavil ako zapálený študent (nenarážam tým na jeho časté fajčiarske prestávky), ktorého archívnictvo a dejiny skutočne zaujímali. Pravda, už vtedy rád polemizoval a aj často svojimi názormi provokoval, ale časom som sa naučil neskočiť mu hneď na lep a nechal som sa s ním mordovať iných. Tento rebel a suverén bol však vnútorne veľmi citlivý a často mu pocit zodpovednosti a tréma komplikovali cestu za úspechmi na skúškach (no napokon sa tieto vždy dostavili). Na škole sme sa dostali pod ochranné krídla starších spolužiačok (Ada Lehmannová, Hela Grežďová), ktoré nás o všetkom podstatnom poučili a informovali, ku komu kedy chodiť na skúšku, kto si potrpí na oblek a viazanku, kto je náš a na koho si dať pozor. Aby si však nikto nemyslel, že sme žili len štúdiom a vedou! Juraja začali čoskoro zaujímať i kolegovia, či skôr kolegyne z iných študijných odborov, na čo využíval najmä spoločné veľké prednášky (predovšetkým z dejín staroveku). Takto sa aj zoznámil so svojou budúcou manželkou Erikou zo Svätého Jura, ktorá jeho vábeniu napokon neodolala a privolila sa s ním stretnúť aj mimo učebne. Galantný Juraj ju pozval

do neďalekej cukrárne. Keďže som bol priamym svedkom tohto počinu (robil som im toho tretieho, akúsi gardedámu, či skôr slona!), ostýchavá kolegyňa ma vyzvala, aby som sa k nim pripojil. Ochotne som to prisľúbil (na veľké zhrozenie a nevôľu pozývateľa, ktorý mi to pantomimicky aj dával najavo) a hodnú chvíľu som kráčal s nimi, až som si naraz spomenul, že *veď ja vlastne čosi ešte mám!* Vtedy som netušil, že moja obeta umožnila položiť základ budúcemu krásnemu vzťahu, ktorý vyvrcholil napokon založením rodiny (nemal by sa mi vlastne jubilant za toto poďakovať?!). Odvtedy začal Juraj nielen pravidelne chodiť na prednášky, ale zapáčili sa mu aj malokarpatské vŕšky a mestečká a začal sa rozhliadať, kde by sa mohol po skončení štúdia uplatniť. Kým sa rozhliadal, čas plynul a z nesmelých prvákov sa stali ostrieľaní študenti archívnictva. Našli sme si nových priateľov a známych, zblížili sme sa s daktorými učiteľmi (naším učiteľským idolom, vedeckou a ľudskou autoritou sa stal vtedy – a aj odvtedy stále je – docent Jozef Novák, medzi nami dôverne nazývaný *Jóži*). V druhej polovici štúdia sme sa s Jurajom zaradili aj medzi odovzdaných študentov *(sic!)* Vojenskej katedry UK a raz do týždňa sme skoro ráno uháňali s desiatkami ostatných kolegov odetých do vyradených starých armádnych uniforiem do Petržalky, kde sa z nás pokúšali vycvičiť budúce veliteľské kádre. Tu som sa s Jurajom ešte tesnejšie zblížil – stali sme sa guľometným dvojčaťom! Juraj bol strelcom (tak, ako aj ním je v celom svojom živote) a ja nabíjačom (vlastne nosičom pásov so strelivom). Aj takto plynul náš život študentský. Všetko dobré má však svoj koniec. Tak aj nás napokon očakávala obhajoba a štátnica, ktorú sme celkom úspešne zvládli (nemôžem nás nepochváliť, obaja sme nakoniec dostali červený diplom!) a radostne oslávili. Môjho priateľa však ihneď čakala ďalšia životná skúška – pred časom sa bol oženil a už deň po štátnici sa mu narodil prvý syn, Matúš! Nuž, v tomto ma predbehol, ja som vtedy ešte len nesmelo nadväzoval kontakty so svojou budúcou manželkou. Inak sme s Jurajom napredovali v živote takmer paralelne. On nastúpil do modranského archívu (jeho riaditeľom bol Dechtičan J. M. Dubovský), ja do trnavského (tu zas riaditeľoval ďalší Dechtičan, J. Šimončič). S Jurajom sme si často telefonovali, korešpondovali a vymieňali si názory na prácu, kolegov a aj na svojich riaditeľov. Vypracovali sme si dokonca celkom funkčný spôsob zvyšovania platov – stačilo, ak niektorý z nás informoval svojho riaditeľa, že *ten druhý* má na výplatnej páske viac. Naši riaditelia boli nielen rodáci a dobrí priatelia, ale tak trocha medzi sebou aj súperili a preto bolo nemysliteľné, aby nereagovali na zvýšenie platu niektorého z Jurajov podobným počinom! Ani sám neviem, ako tie ostatné roky tak rýchlo preleteli. S Jurajom som zostal v kontakte aj potom, čo sme sa od seba profesijne odlúčili (i keď nie až tak celkom) – on zostal v archíve, mňa to ťahalo na katedru. Juraj sa stal po nejakom čase riaditeľom archívu, ja som zaujal post vedúceho katedry. Dobrý priateľ nezniesol, aby mal vyšší post ako ja a – s pochopením a pomocou riadiaceho orgánu – je odnedávna tiež vedúci. Zabudol som ešte povedať, že Juraj sa časom dočkal aj druhého syna a ja zas dcéry (jedinej) a že obaja sme dnes už dedkovia (Juraj dokonca dvojnásobný). Keď spätne čítam tento svoj text, zisťujem, že čitateľ by z neho ľahko mohol nadobudnúť presvedčenie, že náš jubilant doposiaľ zakúsil a poznal len samé úspechy, že jeho život bol *la vie en rose* a že naše nerozborné priateľstvo by nám mohli závidieť Achilles a Patroklos, Dubkáčik a Budkáčik, ba aj Old Shatterhand a Winnetou! Ach, koľkokrát som sa Jurajom poškriepil, koľkokrát som ho káral a napomínal *(a vice versa)*! V mnohom sme boli a stále aj sme predsa tak odlišní, trebárs v názoroch na slovenské dejiny, na naše archívnictvo a jeho vedenie (hoci neviem, či aj tu môj konškolák občas neblafuje a nesnaží sa ma vyprovokovať!). Zbližuje nás náš vzťah k ženám (obaja sme totiž platonici, len Juraj je trocha nedôsledný!), ku krásnym veciam (Juraj je milovníkom a aj zberateľom starožitností), k humoru, k vínu, k Malým Karpatom, máme aj veľa spoločných priateľov... Nie sme z jedného konfesionálneho košiara, ale rešpektujeme sa, politické názory sme mali a máme podobné (a to platilo, paradoxne, aj v tej dobe, kedy musel môj kamarát platiť stranícke známky!). Spoločne, takpovediac, dozrievame – to, čo nás kedysi vedelo rozpáliť a vytočiť, neprežívame už tak dramaticky (nemyslím tým, samozrejme ženy!), vieme byť tolerantní, viac ako o robote sa rozprávame o rodine, alebo, žiaľ, o všelijakých neduhoch, tešíme sa z dobrých vín a knižiek. Môj priateľ, na rozdiel odo mňa, je stále aktívnym športovcom (ja som sa dal v tomto na Churchillovu vieru!) a možno, že aj preto má tie tradované úspechy u žien – to robí tá vyšportovaná postava! Je to trocha čudná laudácia, však?! Ja viem, asi by sa patrilo písať skôr o pracovných úspechoch jubilanta, o všetkých tých spracovaných fondoch, archívnych pomôckach, publikáciách a čo ja viem, o čom ešte! Ale to všetko je predsa dobre známe, stačí si len pozrieť ostatnú monografiu, na kto-

rej sa podstatne autorsky podieľal – *Archív na okraji mesta* (teší ma, že si v tejto knižke spomenul aj na mňa, hoci neviem, či zaradenie fotografií z mojej mladosti nebolo tak trocha škodoradostné). Mal by som ešte povedať, že jubilant získal aj Križkovu medailu, ale zaujímavejšie by asi bolo, keby ju nevlastnil! Na doplnenie – občiansky erb zatiaľ nemá. Rokmi sme obaja stratili dosť vlasov, veľa ilúzií a sebaklamov a získali zopár vrások, teda, zmenili sme sa! Čo nám ešte zostalo? Juraj je stále rebel, provokatér, ironik, ale k tomu všetkému patrí prívlastok *láskavý* či *zhovievavý*. Stal sa z neho dobrý archivár, schopný manažér, vskutku *vedúci* (od slova *vedieť*), v kolektíve je obľúbený (tak sa to kedysi formálne písalo do posudkov, ale v jeho prípade to naozaj platí), vyzná sa vo svojom remesle, tu vidí viac ako len po obzor! Je to dobrý a obetavý manžel (bez irónie!), otec a dedko. Stále je to tiež môj verný konškolák a priateľ. Ako spolužiak a druh v zbrani by som mu chcel popriať do ďalších rokov (kiež by ich bolo ešte veľmi veľa!) pevné zdravie (na tele aj na duchu), chuť bádať a objavovať, schopnosť rezignovať na veci nepodstatné a odhodlanie boriť sa za to, čo je dôležité a fundamentálne. Prajem mu šťastie a pokoj v rodine, chápajúcich a žičlivých spolupracovníkov, oddaných kamarátov a priateľov. Juraj, rád by som Ti napísal laudáciu k Tvojmu najbližšiemu veľkému jubileu o desať rokov (a nádejam sa, že si ma budeš môcť vybrať za laudátora aj o ďalších desať rokov potom)! Vieš, Tvoje kolegyne ma navádzali, aby som zverejnil aj báseň, ktorá odznela na Tvojej oslave. Odmietal som, pretože ju považujem za výsostne súkromnú, osobnú a až intímnu. Dovoľ však, aby som z nej odcitoval aspoň časť (neboj sa, výber bol prísne autocenzurovaný):

Braček môj úprimný, čo viac Ti ešte priať?!
Aby nás priateľstvo vždy malo silu hriať!
Nemaj, Juraj, žiaden z veku svojho strach!
Aj tak sa stretneme spolu zas vo hviezdach!
Času ešte veľa. To nech Ťa zatiaľ neomína!
Ponorme teraz vek Tvoj my spolu do vína.
Nech smútok, spleen náš, zaraz v ohni zhorí.
Omnia vincit amor et nos cedamus amori!

Čaše všetky hore, vzácne dámy, ctení páni.
Vivat, crescat et floreat amicus Turcsány!
Na zdravie životu, on radosť Ti a nie trest!
Opakuj s básnikom: **Vita rosa semper est!**
Aj v rodnej reči, Juraj, z neba zaznie hrom:
Éljen Turcsány György, kedves barátom!
Šesťdesiatka – to je len prvý v živote exámen!
Dočkaj sa aj ďalších! V dobrom zdraví! **Amen!**

Bol by to celkom pekný záver laudácie, ale na koniec predsa len poviem čosi iné. To všetko, o čom som písal, sa nemuselo takto stať, nemuselo to byť. Keď totiž nedávno sestra gruntovala našu naháčsku chalupu, objavila archívnu škatuľu plnú mojich poznámok, fotografií a listov (áno, aj ľúbostných). Dojatý som sa prehŕňal v svedectvách svojej mladosti a narazil som tam aj na list, ktorý mi napísal môj spolužiak, Juraj Turcsány, vtedy už pracovník Štátneho okresného archívu Bratislava – vidiek, 15. februára 1980. Na hlavičkovom papieri archívu mi môj priateľ napísal aj tieto slová: *„Zapadol som do stereotypu, jednotvárnosti, nudnosti a pochybujem o význame môjho pôsobenia v ŠOKA. Dostávam nápady typu – odísť, čo najskôr, ešte počkať a potom odísť atď.“* Juraj, som rád, že si sa napokon rozhodol počkať!

Juraj Roháč
Katedra archívnictva a PVH FiF UK

Budova modranského archívu, s ktorým je spätý celý profesionálny život PhDr. Juraja Turcsányho. Foto: Ján Štrba.